

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

Дипломна робота магістра

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІГЕРІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Виконав:

студент VI курсу, групи 691м
спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Акопов Артур Рубенович

Керівник: к. і. н., доцент, доцент
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Богданова Тетяна Євгенівна

Рецензент: д. політ. н., професор,
професор кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики

Шевчук Олександр Володимирович

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	I-XI
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІГЕРІЇ.....	6
1.1. Стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці	6
1.2. Джерельна база дослідження.....	13
1.3. Концептуальна та понятійно-категоріальна основа.....	17
1.4. Методологічні основи та методи дослідження	25
РОЗДІЛ 2 ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ АДМІНІСТРАЦІЙ НІГЕРІЇ (1999-2022 РР.).....	31
2.1. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Нігерії (1999-2022)	31
2.2. Вплив суспільства на зовнішню політику Нігерії.....	35
2.3. Динаміка зовнішньої політики Нігерії	38
РОЗДІЛ 3. ВІДНОСИНИ НІГЕРІЇ ЗІ СПОЛУЧЕНИМ КОРОЛІВСТВОМ ТА СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ	41
3.1. Основи двосторонніх відносин Нігерії з Великою Британією та США ...	41
3.2. Військово-технічна співпраця Нігерії з Британією та США	45
3.3. Торговельно-економічні та фінансові відносини.....	49
3.4. Культурно-гуманітарний рівень співпраці Нігерії з Британією та США..	54
РОЗДІЛ 4. РОСІЙСЬКИЙ ТА КИТАЙСЬКИЙ НАПРЯМИ НІГЕРІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ	58
4.1. Основи відносин Нігерії з РФ та КНР	58
4.2. Військово-політичні відносини	62
4.3. Економічні відносини Нігерії з РФ і КНР.....	65
4.4. Енергетичний сектор співпраці Нігерії та КНР.....	78
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми. Нігерія є економічно найбагатшою країною в Субсахарській Африці. Історично склалося так, що великі держави змагаються за Нігерію: Велика Британія проти Франції (у ХІХ столітті), Радянський Союз проти Сполучених Штатів під час холодної війни. Серед головних партнерів Нігерії є экс-метрополія Велика Британія, Сполучені Штати Америки, які протягом багатьох десятиліть були гегемоном, Китай, як головний кредитор африканських держав і Росія, яка прагне надолужити втрачене після розпаду Радянського Союзу з метою відновлення впливу часів холодної війни. Нігерія, в першу чергу, цікава для зарубіжних країн через наявність великих покладів корисних копалин, особливо паливних ресурсів, таких як нафта і газ. Значну частку доходів бюджету складає експорт нафти.

Зовнішня політика Нігерії є двосторонньою, вона співпрацює з усіма державами, займає нейтральну позицію в протистоянні великих держав, наприклад, протистоянні США та Великої Британії проти Китаю і Росії. Нігерія активно співпрацює з цими країнами в політичній, економічній, гуманітарній, культурній, медичній та культурній сферах. Отже, з'ясування стратегічних напрямів зовнішньої політики Нігерії та її відносин з ключовими партнерами є актуальним

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Нігерії.

Предметом дослідження є стратегічні напрями зовнішньої політики Федеративної Республіки Нігерія на сучасному етапі, а саме, західний (Велика Британія, США) та східний (КНР і Росія) вектори.

Метою дослідження є з'ясування пріоритетів зовнішньої політики Нігерії та проведення компаративного аналізу провідних напрямів співпраці Нігерії з Великою Британією та США, з КНР та Росією відповідно у різних сферах.

Відповідно до мети, автор сформулював такі **завдання**:

- дослідити стан наукової розробки та охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- визначити понятійно-категоріальні основи дослідження, методологію та методи;
- висвітлити зовнішньополітичну діяльність президентських адміністрацій Нігерії у 1999-2022 рр.;
- з'ясувати вплив суспільства на зовнішню політику Нігерії;
- здійснити компаративний аналіз співпраці Нігерії з Сполученим Королівством та США у військово-політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах;
- охарактеризувати російський вектор зовнішньої політики Нігерії;
- розкрити особливості співпраці Нігерії з КНР.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1999-2022 рр. *Нижня межа* – 1999 р. – обумовлена початком президентства О. Обасанджо, що стало поштовхом до перезавантаження зовнішньої політики після тривалого панування військової диктатури. *Верхня межа* – 2022 р. – сучасний стан зовнішньої політики Нігерії, зокрема, президентства М. Бухарі. З метою аналізу та порівняння зовнішньої політики Нігерії автор дещо розширює визначені хронологічні межі.

Територіальні рамки обмежуються Нігерією, Великою Британією, США, КНР та РФ.

Методи дослідження. Для дослідження зовнішньої політики Нігерії було використано як загальнонаукові, так і конкретно-наукові методи дослідження обраної теми. Зокрема автор звернувся до методів аналізу і синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, групування, описового методу, тощо. Серед спеціальних методів слід виділити метод порівняльного політологічного аналізу. Дипломна робота виконана на основі компаративного, інституційного та системного підходу з використанням принципів об'єктивності, історизму і причинності.

Практичне значення роботи полягає у аналізі даної теми для широкого кола читачів. Дане дослідження написано в наукових цілях та в подальшому може використовуватися як основа для вивчення зовнішньої політики Нігерії. Також воно може слугувати науковою базою для студентів, аспірантів та викладачів.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла відображення у виступах на 2 наукових конференціях, зокрема, Міжнародній науково-практичній конференції «Могилянські читання – 2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (Миколаїв, ЧНУ імені Петра Могили, 16-20 листопада 2020 р.) та X Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання – 2020. Актуальні питання суспільних і гуманітарних наук» (Глухів, 9-11 грудня 2020 р.).

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 3 праці, з них – 1 наукова стаття у фаховому журналі та 2 – матеріали конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок, з них основного тексту – 98 сторінок. Робота складається з вступу, чотирьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (93 найменування українською, англійською, китайською та російською мовами).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІГЕРІЇ

1.1. Стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці

Використану літератури з даної тематики дослідження доцільно класифікувати за країнознавчим критерієм: роботи вітчизняних авторів, китайських фахівців-міжнародників, науковців представників з Нігерії, російських та західних дослідників.

Серед українських дослідників чільне місце у характеристиці міжнародних відносин в Субсахарській Африці посіли праці Н.Д. Городньої¹, С.В. Толстова², О.М. Олійник³, у яких приділена увага деяким геополітичним особливостям африканських країн та їх співпраця з великими державами. Н.О. Пророченко⁴ розглядає вплив ісламу на внутрішню та зовнішню політику африканських держав, акцентуючи увагу й на ісламських терористичних організаціях як наприклад Боко Харам, що діє в Нігерії.

Варто зазначити, що окремого дослідження про зовнішньополітичні напрямки Нігерії у вітчизняній міжнародно-політичній науці не виявлено. Але є багато узагальнюючих праць присвячених впливу великих держав: США, КНР, Британії та РФ в Африці.

Особливостям взаємодії Китайської Народної Республіки з африканськими державами присвячене дисертаційне дослідження У. Угонна⁵,

¹ Городня Н.Д. Політика США у Субсахарській Африці за президентства Б.Обами // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.7-12.

² Толстова С.В. Тенденції політичної взаємодії між ЄС та країнами Африки // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.13-20.

³ Олійник О.М. Нова модель стратегічного партнерства Китаю та країн Африки на сучасному етапі// Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.21-26.

⁴ Пророченко Н.О. Політичний іслам у країнах Субсахарської Африки // Інститут всесвітньої історії НАН України 2016. С 41-48.

⁵ Угонна У.В. Стратегія КНР щодо країн Африки: дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ. 2020. 234с. URL:

в якому розглядаються різноманітні аспекти китайського політичного, економічного та культурного впливу в Африці.

У дослідженні “м'якої сили” Китаю, зокрема і в Африці посіли праці науковців, що брали участь в 14-й міжнародній конференції Асоціації китаєзнавців України – Веденєєв Д.В.⁶ та Кравець О.А.⁷

Варто зауважити, що вітчизняні науковці недостатньо приділяють уваги саме Нігерії, зокрема, дана держава ними розглядається здебільшого у контексті боротьби нігерійської влади проти діяльності терористичних угруповань (Боко Харам).

Щодо теоретичної бази дослідження, то концепти «м'якої сили» у міжнародних відносинах було розглянуто М.Г. Капітоненко⁸.

Проте, з огляду на хронологічні межі дослідження, українською науковою школою недостатньо розглянуто зовнішньополітичні Нігерії за керівництва Мохаммаду Бухарі, що актуалізує дослідження.

Науковий доробок китайських фахівців-міжнародників став одним із визначальних у проведенні дослідження, хоча варто зауважити, що велика орієнтація на позицію китайських науковців спричиняє зростання суб'єктивізму у проведенні дослідження, адже китайська наукова школа має діаметрально протилежні позиції та висвітлення наслідків подій у порівнянні з представниками західних держав.

Китайський науковець Хун Чжао⁹ розглядає питання зростаючого попиту на нафту в Китаї та його пошуки нафти за кордоном. Оскільки закордонні нафтові пошуки Китаю посилюються, дослідник розглядає питання боротьби КНР та США й інших західних держав за африканську

https://shron1.chtyvo.org.ua/Uhvu_Viktor/Polityka_KNR_schodo_krain_Afryky.pdf?PHPSESSID=o1g339p5t6fh3cqtmlsvlp92b3

⁶ Веденєєв Д.В. Особливості застосування Китаєм інструментарію “м'якої сили” // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. 2020. С.164-167

⁷ Кравець О.А. Китайсько-африканське культурно-освітнє співробітництво як механізм “м'якої сили” // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. 2020. С.203-206

⁸ Капітоненко М. Г. «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 94 (Частина II). С. 20-29.

⁹ Zhao H. China's oil venture in Africa // East Asia , November 8, 2007, P.406

нафту. Ця стаття намагається надати огляд ініціатив Китаю щодо розробки нафти в Африці. У ньому розглядаються фактори, які впливають на китайські нафтові компанії, що працюють в Африці, і нафтову стратегію Китаю.

Теоретичні основи реалізації зовнішньої політики Китаю на сучасному етапі розглянуті провідним науковим співробітником Китайського інституту міжнародних досліджень Sun Jisheng¹⁰.

Дослідження науковців-представників Нігерії склали ще одну вагому групу у наукову розробку проблематики. Варто відзначити, що вплив Китаю, РФ, Британії та США на Нігерію оцінено як з позитивної, так і негативної сторони. Дослідник Сола Тайо¹¹, що також працює журналістом BBC у своїх працях дослідив Нігерію з точки зору регіональної африканської держави, що отримує велику допомогу від своїх західних союзників – Сполученого Королівства, США та Франції. У статті все ж більше розглядаються відносини оборони та безпеки між Нігерією та Сполученим Королівством.

Бола А. Акінтерінва¹² розглядає відносини Нігерії та Великої Британії після брексіту Британії з Європейського Союзу. Цікавими та інформативними стали дослідження Оні й Тайво¹³ – де показується логіка та розумність величезного людського та матеріального внеску Нігерії в політичну стабільність інших африканських держав у контексті панафриканізму без конкретної стратегії економічних переваг для народу та уряду Нігерії.

¹⁰ Sun J. The belt and road initiative and the theoretical and theoretical innovation of international cooperation: culture, philosophy and practice // China International Studies. URL: <http://ciisjournal.com/Magazine/Show?id=189505>

¹¹ Tayo, S. Divergent Option on Conflict san assessment of Britain's relations with Nigeria in 2018 // Studies and Analysis Project. 2019, January. URL: <https://divergentoptions.org/2019/01/17/an-assessment-of-britains-relations-with-nigeria-in-2018/>

¹² Bola A. Akinterinwa Nigeria: Dynamics of Nigerian-British relations in the post-brexite era - The challenge of new Anglo-French rivalry // AllAfrica. 2020, February 2. URL: <https://allafrica.com/stories/202002020004.html>

¹³ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science. 2016. 12(10). P. 62-71.

У статті Імухuede Бенедикта Кайоде¹⁴ розглядається МЗС Нігерії щодо здійснення зовнішньої політики за останні п'ятдесят п'ять років як спосіб посилення своїх національних інтересів і загального зростання. Також висвітлюються інтереси панафриканізму, багатозначності, прагнення до глобального миру і безпеки.

Російська наукова школа приділяє досить багато уваги основам зовнішньої політики великих держав, а особливо Росії, так і її реалізації на сучасному етапі.

У праці С. Костелянца¹⁵ розглянуті проблеми держав Африки загалом та шляхи їхнього економічного розвитку, а також допомога іноземних держав у цьому. Т. Денисова¹⁶ розглядає концептуальні підходи до проблеми африканського політичного лідерства, цивільних та військових лідерів авторитарних режимів, а також конституційних глав африканських держав. Увагу він приділяє і проблемі конфліктів та тероризму в Африці, включно з Нігерією.¹⁷

Н. Гаврилова¹⁸ аналізує етапи економічного співробітництва СРСР/Росії та Нігерії, яке триває вже понад півстоліття – з початку 1960-х років. Дається історичний огляд формування та розвитку взаємного економічного інтересу СРСР/Росії та Нігерії. Вказується, що товарообіг між країнами щороку зростає та існують перспективи його подальшого збільшення. Наводяться дані, що ілюструють сучасний стан торгового обороту між країнами, та на їх основі робиться прогноз розвитку відносин за допомогою лінійного тренду.

¹⁴ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2). P. 1-14. URL: <http://www.onlineresearchjournals.com/aajoss/art/198.pdf>

¹⁵ Костелянец С. В. Страны Африки: проблемы и пути экономического развития // Восток. Афро-азиатские общества: история и современность. 2014. Выпуск №5. С. 188-191. URL: <https://vostokoriens.jes.su/s086919080000616-4-1-ru-14/>

¹⁶ Денисова Т.С. Тропическая Африка: эволюция политического лидерства // Институт Африки РАН. 2016. 596 с.

¹⁷ Костелянец С.В. Конфликты в Африке: причины, генезис и проблемы урегулирования (этнополитические и социальные аспекты) // Восток. Афро-Азиатские общества: история и современность. 2014. № 4. С.196-202.

¹⁸ Гаврилова Н.Г. Прогнозирование развития торгово-экономического сотрудничества России и Нигерии // Экономика: вчера, сегодня, завтра. 2018. Том 8. № 3А. С. 387-396.

Аналізуються причини слабого розвитку російсько-нігерійського економічного співробітництва, до яких входять дестабілізація внутрішньополітичної обстановки внаслідок дій ісламістської секти Боко Харам і, як наслідок, відсутність гарантій безпеки підприємців, і навіть високі ризики вкладення інвестицій.

Відзначимо статтю дослідників Російського університету дружби народів Д. Дегтерева, Лі Янь, А. Трусової¹⁹, в якій висвітлена специфіка надання міжнародної допомоги від РФ та КНР. Автори проводять порівняльний аналіз нормативних баз двох держав у сфері сприяння міжнародному розвитку, організаційних структур, понятійного апарату, специфіки та сфер надання зовнішньої допомоги.

Е. Курсон провів систематичний аналіз появи Руху за емансипацію ополчення дельти Нігеру (МЕНД), яка тероризує іноземні та нігерійські нафтові компанії. Також досліджуються соціально-політичні умови, що лежать в основі збройного конфлікту в багатому нафтою регіоні.

Західна наукова школа представлена американськими, британськими та європейськими дослідниками.

При аналізі зовнішньої політики країни існують різні теорії міжнародних відносин, які можуть бути корисними, оскільки вони надають нам схеми та рамки, на основі яких можна спробувати відповідати діям країни, таким чином можна класифікувати їх як того чи іншого виду. Теорії дозволяють нам позначати зовнішню політику країни. Глумачення зовнішньої політики є деякими основними теоретичними традиціями в міжнародних відносинах, серед них лібералізм і реалізм, хоча деякі характеристики обох теорій чітко відображені в поведінці Нігерії, жоден з цих двох підходів не є найбільш підходящим для проведення аналізу нігерійської зовнішньої

¹⁹ Дегтерев Д.А., Ли Янь, Трусова А.А. Российская и китайская системы оказания международной помощи: сравнительный анализ // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2017. Т. 17. № 4. С. 824—838. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiyskaya-i-kitayskaya-sistemy-okazaniya-mezhdunarodnoy-pomoschi-sravnitelnyu-analiz/viewer> .

політики. З іншого боку, теоретична модель, запропонована Чарльзом Ф. Германом²⁰, справді, здається, забезпечує найбільш відповідну вихідну базу, з якої можна спробувати розшифрувати зовнішню політику Нігерії та зміни зовнішньої політики. Схеми Германа є інструментом, спрямованим на створення розуміння того, що змушує уряди перенаправляти свою зовнішню політику. Схеми Германа є інструментом для поповнення розриву; як такий, він відповідає цьому аналізу, враховуючи, що зовнішня політика Нігерії неодноразово зазнавала різких змін. Звичайно, більшість із цих змін співпали з радикальною модифікацією політичної системи країни, які відповідають змінам в управлінні та динаміці внутрішньої безпеки. Інтерпретація тих ситуацій, у яких уряди вирішують змінити напрям своєї зовнішньої політики, є головним наріжним каменем завдання теоретичної основи схеми Германа. Згідно з класифікацією змін зовнішньої політики Германа, це відповідно до їх масштабу, і він розділив їх на зміни коригування, зміни програми, зміни проблеми/цілі та зміни міжнародної орієнтації. Зміни коригування – це кількісні зміни: невеликі зміни в зусиллях, з якими здійснюється зовнішня політика, або уточнення цілей зазначеної політики.

Схема Германа

Зовнішня відповідно до величини	політика до її	Опис
Зміни коригування		Кількісні зміни: невеликі зміни в зусиллях, з якими здійснюється зовнішня політика
Зміни програми		Кількісні зміни: причини політики не змінюються, проте змінюються способи адресації цілей та інтересів політики

²⁰ Idahosa Stephen Osaherumwen, Adebayo Kafilat Motunrayo. An Analysis of the Nigerian Foreign Policy: A Narrative // ResearchGate. October 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/321034775_An_Analysis_of_the_Nigerian_Foreign_Policy_A_Narrative

Зміни проблем/цілей	Усунення початкових проблем чи цілей, що адресуються специфікою зовнішньої політики
Зміни міжнародної орієнтації	держави повністю змінюють свої орієнтації у міжнародних відносинах

Те, як це робиться, і що робиться щодо основної мети політики залишаються незмінними за таких змін. Зміни програми – це якісні зміни: і в цьому випадку не змінюються цілі політики, які зміни використовуються для вирішення цілей політики; це означає, що те, що зроблено і як це робиться, змінюється. Початкова проблема чи ціль, яку вирішувала конкретна зовнішня політика, висвітлюється відмовою або заміною змін проблеми/цілі. На цьому етапі цілі політики замінюються. Найбільш екстремальним видом змін зовнішньої політики є зміни міжнародної орієнтації: за таких обставин відбувається повне переспрямування підходу держав до світових справ. У міжнародній діяльності та ролі країни відбуваються серйозні зміни. Для Германа основні зовнішньополітичні зміни не є змінами пристосування, а три інші види змін.

Однак, намагаючись спростити складний аналіз і питання, теорії стають корисними інструментами. Отже, з цією метою застосування теорії Германа до реалій зовнішньої політики Нігерії ні в якому разі не є емпіричною істиною, а радше нашим вибором теоретичного підходу, який ми вважали найбільш підходящим для пояснення зовнішньої політики Нігерії.

Виходячи з вищесказаного, було досліджено розуміння національних інтересів Нігерії, що, звісно, допомагає зрозуміти напрям політики, який лежить в основі її зовнішніх та оборонних пріоритетів. Документ про національну оборонну політику Нігерії класифікує інтереси Нігерії на життєво важливі, стратегічні та периферійні інтереси. Нинішній Документ про політику національної оборони стисло висвітлює та визначає національні інтереси, які Нігерія захищає. Ці інтереси охоплюють територіальну, економічну, наукову та соціально-культурну сфери. У цьому документі

національні інтереси класифікуються як життєво важливі, стратегічні та периферійні. Для захисту цих цінностей Нігерія готова задіяти всі необхідні засоби, включаючи свої військові засоби. До цієї категорії також відноситься боротьба з тероризмом та іншими транснаціональними злочинами в рамках регіональної безпеки. Стратегічні інтереси Нігерії – це ті, які, хоча і не є життєво важливими, як зазначено вище, але є критично важливими. До них належать її інтереси в політичній, науковій, технологічній та дипломатичній сферах. Готовність захищати ці стратегічні інтереси збільшує його здатність забезпечувати життєво важливі. Основними інструментами досягнення цих інтересів є дипломатична та ефективна взаємодоповнювальна внутрішня політика, хоча застосування сили як останнього засобу не виключається. Нарешті, документ визначає периферійні інтереси як ті, які стосуються нашої взаємодії з міжнародним співтовариством через активну участь і внесок у роботу таких організацій, як Організація Об'єднаних Націй, LCBC, AC та ЕКОВАС. Ці організації сприяють міжнародному миру та безпеці, а також більшій політичній та економічній інтеграції у світі, який завжди взаємозалежний. Основи політики для досягнення цих інтересів викладені у главі 2 Конституції Нігерії²¹, яка визначає «Основні цілі та директивні принципи державної політики». Нігерія не є островом сама по собі, і глава 2 Програмного документа описує внутрішнє, глобальне та регіональне середовище, яке впливає на нашу здатність успішно реалізовувати ці інтереси. Основою спроможності Нігерії в цьому відношенні є внутрішнє середовище, яке діє як мультиплікатор і стимулюючий агент у досягненні національних інтересів.

1.2. Джерельна база дослідження

У процесі проведення дослідження було виявлена необхідність залучення низки джерел, що дозволили підвищити рівень об'єктивності

²¹ Constitution of the Federal Republic of Nigeria // Nigerian law. 1999. URL: <http://www.nigeria-law.org/ConstitutionOfTheFederalRepublicOfNigeria.htm>

аналізу зовнішньої політики Нігерії та її відносин з США, КНР, РФ та Британією.

Джерельну базу дослідження умовно можна поділити на такі групи:

Документи глав держав та урядів. До цієї групи входить Конституція Нігерії, двосторонні угоди (а також декларації, меморандуми) між Нігерією та США, КНР, РФ та Британією, стенограми виступів державних посадовців.

Аналіз «Стратегії національної безпеки США»²² (2017 р.) дозволив продемонструвати та підтвердити твердження про конкурентну протидію США-КНР у сучасній системі міжнародних відносин і зокрема у Африці, «Стратегія національної безпеки США»²³ (2010 р.) підтвердила залучення США до Африки. У безпековому форматі важливими стали Військова стратегія Китаю²⁴ у якій зокрема, велика роль надається Африці. Підтвердженням активної реалізації зовнішньополітичної стратегії Китаю є так звані «Білі книги Китаю»²⁵.

Підтвердження взаємодії між Китаєм, Сполученими Штатами, Британією, Росією та Нігерією на двосторонньому рівні стали спільні заяви очільників цих держав²⁶.

²² The National Security Strategy of the United States of America // White House. 2017, December. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

²³ The National Security Strategy of the United States of America // US Department of State. 2010, September. URL: <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf>

²⁴ China's Military Strategy The State Council Information Office of the People's Republic of China // Ministry of National Defense of the People's Republic of China. 2015, May. URL: http://eng.mod.gov.cn/Press/2015-05/26/content_4586805.htm

²⁵ White Paper 2019 - China and the World in the New Era // The State Council of the People's Republic of China. 2019. URL: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201909/27/content_WS5d8d80f9c6d0bcf8c4c142ef.html;

²⁶ Joint Statement between the People's Republic of China and the Federal Republic of Nigeria // Chinese Embassy in Nigeria. 2014, October 5. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceng//eng/xw/t1154588.htm>; Remarks by President Trump and President Buhari of the Federal Republic of Nigeria in Joint Press Conference // US Embassy & Consulate in Nigeria. 2018. URL: <https://ng.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-president-buhari-of-the-federal-republic-of-nigeria-in-joint-press-conference/>

Документи міжнародних організацій представлені документами Співдружності Націй, куди входить Нігерія та Сполучене Королівство²⁷.

Офіційні виступи та заяви політичних діячів і державних службовців. Вагомими під час дослідження стали заяви та виступи очільника Нігерії як безпосередньо щодо відносин Нігерії із КНР, які заклали концептуальні основи зовнішньополітичної стратегії Нігерії²⁸. Відзначимо виступи президента США Д. Трампа²⁹, президента РФ В. Путіна³⁰, міністра закордонних справ Китаю Ван І³¹, міністра закордонних справ США Е. Блінкена³², прем'єр міністра Сполученого Королівства³³. Усі зазначені виступи стосувалися низки питань реалізації зовнішньої політики.

Публікації ЗМІ. Зазначена група джерел якнайкраще дозволяє простежити актуальність теми дослідження та її динамічний розвиток на сучасному етапі. Автором було проаналізовано низку періодичних видань держав Нігерії, Китаю, Росії, Сполучених Штатів та Великої Британії, що дозволило підвищити об'єктивність проведеного аналізу у даному дослідженні.

²⁷ Our history // The Commonwealth. URL: <https://thecommonwealth.org/about-us/history>

²⁸ Joint Statement between the People's Republic of China and the Federal Republic of Nigeria // Chinese Embassy in Nigeria. 2014, October 5. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceng//eng/xw/t1154588.htm>

²⁹ Remarks by President Trump and President Buhari of the Federal Republic of Nigeria in Joint Press Conference // US Embassy & Consulate in Nigeria. 2018. URL: <https://ng.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-president-buhari-of-the-federal-republic-of-nigeria-in-joint-press-conference/>

³⁰ Встреча с Президентом Нигерии Мухаммаду Бухари // Президент России. 2019. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/61888>

³¹ Wang Yi Holds Talks with Nigerian Foreign Affairs Minister Geoffrey Onyeama // Chinese Ministry of Foreign Affairs. 2021. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceunes//eng/zgyw/t1844914.htm>

³² Secretary Antony J. Blinken and Nigerian Foreign Minister Geoffrey Onyeama at a Joint Press Availability // U.S. Department of State. 2021. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-nigerian-foreign-minister-geoffrey-onyeama-at-a-joint-press-availability/>

³³ PM Africa Investment Summit speech // Government of the UK. 2020, 20 January. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-africa-investment-summit-speech-20-january-2020>

Значний внесок для об'єктивності написання роботи мали публікації Нігерійських ЗМІ: медіа «This Day»³⁴, газета Premium Times³⁵, які висвітлюють різносторонні аспекти нігерійської зовнішньої політики та відносин Нігерії з Великою Британією, а також британського бізнес-журналу African Business³⁶, англійське інформаційне агентство Reuters³⁷, фінансовий журнал Financial Times³⁸, газета The Guardian³⁹. З метою більш об'єктивного аналізу сучасних подій було використано публікації російських ЗМІ, зокрема, газети «Коммерсантъ»⁴⁰, інформ агентства Интерфакс Россия⁴¹, медіа каналу РИА Новости⁴², Нефтегазовая вертикаль⁴³.

Таким чином, можна стверджувати, що існує широкий комплекс джерел, який цілком достатній для повного та об'єктивного дослідження

³⁴ Dynamics of Nigerian-British Relations in the Post-Brexit Era: The Challenge of New Anglo-French Rivalry // This Day. 2020, February 2. URL: <https://www.thisdaylive.com/index.php/2020/02/02/dynamics-of-nigerian-british-relations-in-the-post-brexit-era-the-challenge-of-new-anglo-french-rivalry/>

³⁵ The Scale and Dimensions of the British Council's Work in Nigeria over the last 75 years // Premium Times. 2020, January 20. URL: <https://www.premiumtimesng.com/promoted/375213-promoted-the-scale-and-dimensions-of-the-british-councils-work-in-nigeria-over-the-last-75-years.html>

³⁶ Mixed reactions to 'absolutely huge' UK-Nigeria trade deal // African Business. 2021, May 17. URL: <https://african.business/2021/05/trade-investment/mixed-reactions-to-absolutely-huge-uk-nigeria-trade-deal/>

³⁷ Nigerian militant campaign hits oil production // Reuters. 2008, September 21. URL: <https://uk.reuters.com/article/2008/09/21/uk-nigeria-delta-sacks-idUKLL29442920080921>

³⁸ Italy attacks UK over Nigeria hostage rescue // Financial Times. 2012, March 9. URL: <https://www.ft.com/content/f371d0fa-6a04-11e1-b54f-00144feabdc0>

³⁹ UK intervention in Mali is strategy for future, says defense secretary // Guardian. 2013, January 29. URL: https://www.theguardian-com.translate.google.com/world/2013/jan/29/uk-intervention-mali-strategy-future?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=es&_x_tr_hl=zh-CN&_x_tr_pto=nui,op

⁴⁰ Нігерія зареєструвала «Спутник V» // Коммерсантъ. 2021, 15 июля. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4901015>

⁴¹ РФ и Нігерія підписали соглашения о развитии проектов по сооружению АЭС и исследовательского ядерного центра // Интерфакс Россия. 2017, 30 октября. URL: <https://www.interfax-russia.ru/rossiya-i-mir/rf-i-nigeriya-podpisali-soglasheniya-o-razviti-proektov-po-sooruzheniyu-aes-i-issledovatel'skogo-yadernogo-centra>

⁴² Межгосударственные отношения России и Нігерии // РИА Новости. 2019, 23 октября. URL: <https://ria.ru/20191023/1560062975.html>

⁴³ Нігерійська госкомпанія NNPC зберігає плани по співпраці з "Газпромом" по розвідке в Нігерії // Нефтегазовая вертикаль. 2015, 4 июня. URL: http://www.ngv.ru/news/nigerijskaya_goskompaniya_nnpc_sokhranyaet_plany_po_sotrudnichestvu_s_gazpromom_po_razvedke_v_nigerii/

зовнішньої політики Нігерії. Зазначимо, що саме джерельна база дозволила прослідкувати та проаналізувати останні зміни у зовнішній політиці Нігерії, динаміку у Дельті р.Нігер та рівень взаємодії Абуджі з США, КНР, РФ та Британією навіть в умовах посткоронавірусної доби міжнародних відносин.

1.3. Концептуальна та понятійно-категоріальна основи

Під час написання роботи, автор опрацював відповідні концепції та наукові категорії міжнародно-політичної науки, які стали теоретичною основою для дослідження обраної проблематики.

Варто наголосити, що основною науковою категорією до якої апелював автор стала «зовнішня політика держави» та «зовнішньополітичний курс». Концептуальну основу дослідження становила концепція «м'якої сили» як у міжнародних відносинах, так і крізь призму інструментів реалізації зовнішньополітичного курсу держав, який буде розглянуто у подальшому на прикладі Китайської Народної Республіки, Сполученого Королівства, Сполучених Штатів Америки та Російської Федерації.

Термін зовнішня політика по-різному визначався вченими, однак вони впевнені, що це стосується поведінки держави щодо інших держав. Наприклад, Дж. Модельські, визначає це як «систему діяльності, яку розвинули громади для зміни поведінки інших держав та для пристосування власної діяльності до міжнародного середовища. Зовнішня політика повинна пролити світло на способи, якими держави намагаються змінитися, і досягти успіху в зміні поведінки інших держав». Дж. Модельські, зазначив лише ті аспекти політики, які спрямовані на зміну існуючої поведінки держав, як першочергові цілі зовнішньої політики. Однак зовнішня політика полягає не лише у зміні, а й у продовженні поведінки в різний час⁴⁴.

⁴⁴ Bojang A.S. The Study of Foreign Policy in International Relations // Journal of Political Sciences & Public Affairs. 2018. Vol 6. Issue 4. P. 1-9. URL: https://www.researchgate.net/publication/330476527_The_Study_of_Foreign_Policy_in_International_Relations

Відповідно до дефініції Джозефа Франкеля, «зовнішня політика складається з рішень та дій, які певною мірою стосуються відносин між однією державою та іншими». Таким чином, зовнішня політика передбачає сукупність дій, що здійснюються в межах державних кордонів, спрямованих на сили, що існують поза межами країни.

Насамперед варто акцентувати увагу на концептуальній основі зовнішньої політики держави. З точки зору міжнародної взаємодії, концепція має велике репрезентативне значення – представляє державу, декларує прийняття нею оцінок сучасного світу та оцінює систему міжнародних відносин, формулює рамки реалізації національних інтересів. У свою чергу, за словами Падельфорда та Лінкольна, «Зовнішньополітичний курс – це сукупність відносин із зовнішнім середовищем, що є загальним результатом процесу, за допомогою якого держава перетворює свої загальновизнані цілі та інтереси на конкретні напрямки дій для досягнення своїх цілей та збереження своїх інтересів. Тому, у розумінні Гібсона, „зовнішньополітична стратегія держави – це всебічний всеосяжний план, заснований на знаннях та досвіді ведення урядової діяльності з рештою світу. Вона спрямована на просування та захист інтересів націй. Це вимагає чіткого розуміння того, що це за інтереси, і їх довготривалість, яку можна забезпечити відповідними засобами. Варто наголосити на врахуванні того як далеко держави готові йти із наявними в їх розпорядженні засобами для досягнення своїх інтересів.

На реалізацію зовнішньополітичного курсу держави впливає безпосередньо зовнішнє середовище, зокрема, зовнішні загрози, що буде формувати основу позиціонування держави як на регіональному, так і глобальному рівні міжнародної системи⁴⁵.

Захист держави та її національних інтересів, безпеки від зовнішніх загроз, а також реалізація зовнішньополітичної стратегії може відбуватися

⁴⁵ Gvalia G., Siroky D., Lebanidze B. Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States // Security Studies. 2013. Vol. 22. P. 104. URL: <http://davidsiroky.faculty.asu.edu/SS2013.pdf>

двома основними інструментами – військовими методами та дипломатією. У свою чергу для аналізу зовнішньополітичної стратегії держави варто використовувати такі концепти як «жорстка сила» та «м'яка сила». Зазначимо, що у випадку зовнішньої політики Нігерії та її відносин із великими державами, Нігерія постійно під впливом китайської, англійської та американської «м'якої сили». Це прослідковується через діяльність Інституту Конфуція, Британської ради та Американського Дому на території Нігерії.

«М'яка сила» спирається на здатність формувати уподобання інших без використання сили, примусу чи насильства, але за допомогою нематеріальних активів, таких як приваблива особистість, культура, політичні цінності, інституції та політика, які вважаються законними або мають моральний характер авторитет. Легітимність є основною для м'якої сили⁴⁶.

Згідно з Дж. Наєм, «м'яка сила» країни в основному спирається на три ресурси: її культуру (в місцях, де вона приваблива для інших), її політичні цінності (коли вона відповідає їм удома та за кордоном), а також її зовнішня політика (коли їх розглядають як законний і має моральний авторитет):

1) Культура - це сукупність практик, що створюють значення для суспільства, і вона має багато проявів.

2) Урядова політика в країні та за кордоном є ще одним потенційним джерелом «м'якої сили». Подібним чином зовнішня політика сильно впливає на «м'яку силу». Урядова політика може зміцнити або зменшити «м'яку силу» країни.

3) Внутрішня чи зовнішня політика, яка видається лицемірною та байдужою до думки інших або базується на вузькому підході до національних інтересів, може підірвати м'яку силу.

Як наголошує український науковець М.Г. Капітоненко, що концепт «м'якої сили», її реалізація зіштовхуються з низкою проблемних моментів, які втілюються не просто у поширенні культурних цінностей, а саме масової

⁴⁶ Най Дж. «Мягкая сила» и американо-европейские отношения // Smart Power Journal. 2013, 7 апреля. URL: <http://smartpowerjournal.ru/soft-power/>

культури, а також має бути детермінізм внутрішньої і зовнішньої політики держави, який прослідковується у «нав'язуванні» певних стандартів, практик спільного існування»⁴⁷.

Розглядаючи компоненти м'якої сили, Джонатан Макклорі оцінив м'яку силу країн за п'ятьма категоріями:

- Політичні цінності країни,
- Культура (сукупність практик, що створюють значення для суспільства),
- Дипломатія (зовнішня політика),
- Освіта та бізнес / інновації. Макклорі вивів освіту за межі категорії культурних ресурсів, оскільки вважав, що деякі з них вимагають конкретики.
- Бізнес / Інновації, щоб відобразити відносну привабливість економічної моделі країни з точки зору її відкритості та спроможності до інновацій⁴⁸.

Концепція м'якої сили має на увазі повне підпорядкування об'єкта, але не зі страху, а з впевненості в тому, що суб'єкт повністю прав і його установки є або хорошою альтернативою, або єдино вірними. Звичайно, використання м'якої сили по відношенню до дружніх країн є завданням досить легкою, але застосування такої методики до країн з іншими цінностями (політичними, духовними) може створити ряд проблем⁴⁹.

В середині 2000-х рр. паралельно з концептом «м'якої сили» в США починає розроблятися нова концепція «розумної сили». Вона увібрала такі складові, як значна увага до співпраці, інститутам різних рівнів для розширення американського впливу і надання законності американським діям поряд із збереженням і підняттям військового потенціалу держави. Таким

⁴⁷ Капітоненко М. Г. «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 94 (Частина II). С. 24-25.

⁴⁸ Raimzhanova A. Power in International relations: hard, soft, and smart // Institute for cultural diplomacy. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-It-By-Raimzhanova,-A.pdf

⁴⁹ Куприн Д. С., Тулюлюк Е. А. Элементы мягкой и жесткой силы в формировании имиджа государства // Коммуникология: электронный научный журнал. 2017. №1. С. 67. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elementy-myagkoy-i-zhyostkoy-sily-v-sisteme-formirovaniya-imidzha-gosudarstva>

чином, «розумна сила» представляється як комбінація «жорсткої» і «м'якої сили», не виключаючи при цьому застосування військового і економічного тиску⁵⁰.

Між дослідниками міжнародних відносин виникла дискусійна тема в обговоренні концепції м'якої сили - її зв'язок з жорсткою силою. Джозеф Най-молодший бачить силу держави як жорстку, так і м'яку складові — перша стосується економічної та військової сфер, а друга — культурних вимірів або цінностей, які визначають ідентичність та практику держави. На відміну від жорсткої сили, яка спирається на пряник і батіг, м'яка сила, за Най-молодшим, передбачає залучення інших до порядку денного у світовій політиці. Крім того, Най-молодший стверджує, що м'яка сила передбачає змусити інших бажати того, чого хоче хтось. Бачення влади Джозефа Ная, яке складається з двох елементів, поділяється не всіма авторами. Наприклад, Найл Фергюсон, який дещо скептично ставиться до формулювання, яке Най-молодший дає щодо м'якої сили, критикує його, стверджуючи, що м'яка сила є лише замаскованою версією жорсткої сили, тоді як Ерік Лі визначає його як «продовження та похідну жорсткої сили». Точніше, за словами Фергюсона, у міжнародних відносинах, зрештою, має значення жорстка сила, а не м'яка сила, тому відмінність між жорсткою і м'якою силою є поверхневою. Іншим автором, який заперечує визначення концепцій жорсткої та м'якої сили, дане Наєм, є Хав'єр Нойя. Точніше, він критикує «дуалістичну точку зору» Ная, кажучи, що його визначення м'якої та жорсткої сили є занадто жорстким. При детальному аналізі формулювання Ная щодо м'якої сили ми бачимо, що у відповідь на першу критику він стверджує, що м'яка сила не є альтернативою жорсткій силі. Точніше, за словами Ная-молодшого, м'яка сила не є заміною жорсткої сили, Маріо Де Мартіно стверджує, що жорстка та м'яка сила іноді підсилюють, а іноді заважають одна одній (Най-молодший 2004: с. 25). У нинішньому світі, за словами Най-молодшого, держави не можуть бути

⁵⁰ Лобанова Д. Концептуальные подходы к определению понятия силы в международных отношениях // Международные процессы. 2017. Том 15. № 2. С. 83.

байдужими до такого виміру влади, якщо вони хочуть бути успішними на міжнародній арені. У відповідь на те, що критики звинувачують його точку зору як занадто дуалістичну, Най-молодший у своїх роботах стверджує, що привабливість може бути створена як м'якою, так і жорсткою силою.

Іншим критичним моментом для рефлексії при аналізі понять жорсткої та м'якої сили є кордон між ними. Іншими словами, питання в тому, де закінчується м'яка сила, а де починається жорстка. На перший погляд, після визначення жорсткої та м'якої сили було б природним класифікувати військову силу та економічні санкції як заходи жорсткої сили, тоді як університетські обміни чи культурні заходи як інструменти м'якої сили. Тим не менш, реальність є складнішою, і в деяких випадках військове втручання функціонує як інструмент м'якої сили. Такий стан може статися, наприклад, у ситуації надання гуманітарної допомоги миротворчим силам. Те ж саме стосується економічної влади, яка в деяких випадках може бути інструментом жорсткої сили (тобто економічні санкції) або елементом м'якої сили для національної держави (тобто промислової та процвітаючої країни, яка є привабливою для інших за його економічну динаміку). За словами автора Мінцзян Лі, Джозеф Най-молодший не дає зрозумілої та чіткої відповіді на таке запитання, а межі між жорсткою та м'якою силою у його формуванні бракує чіткості. Обговорюваним питанням, що стосується співвідношення між жорсткою і м'якою силою, є взаємодія між ними. Мінцзян Лі також у цьому пункті дещо критично ставиться до формулювання Найя, кажучи, що обидва «інколи підсилюють, а іноді заважають один одному», не надаючи переконливого пояснення. За словами Най-молодшого (2004: с. 9), «м'яка сила не залежить від жорсткої сили». Най-молодший наводить кілька прикладів, наприклад, державу Ватикан, яка не наділена жорсткою владою, але має значну м'яку силу, або Радянський Союз під час холодної війни, який після вторгнень в Угорщину та Чехословаччину втратив свою м'яку силу, але зросла жорстка сила.

Теоретичний аналіз ресурсів м'якої сили збагачується аналізом Шін-Ва Лі. При оцінці ресурсів м'якої сили країни, за словами Лі, важливо враховувати три основні виміри: когнітивний, ефективний і нормативний. Когнітивний вимір — це те, як націю бачать інші держави на міжнародній арені. Ефективний вимір відноситься до уявлень інших країн про конкретну національну державу, незважаючи на політичні, економічні та військові сильні чи слабкі сторони, які характеризують таку країну⁵¹. Нормативний вимір полягає в тому, чи вважають політику та роль країни на міжнародній арені іншими країнами законними та виправданими. За словами Лі, всебічно оцінити спроможність держави щодо м'якої сили важко, і дуже важливо враховувати ці параметри, аналізуючи, як вони взаємопов'язані. Щоб пояснити це, Лі наводить такий приклад: хтось може критикувати США за її зовнішню політику, тому що вона сприймається занадто односторонньо (нормативний вимір), може не любити цю державу в цілому (активний вимір), але може бажати, щоб їхні діти навчатимуться в американському університеті, оскільки США вважаються найвпливовішою країною у світі (когнітивний вимір), як і роблять нігерійські студенти. Хоча така тенденція проглядається і з КНР, Британією та РФ, до яких масово їдуть вчитися нігерійці⁵².

Як зазначалося раніше, міжнародні відносини в останні десятиліття характеризуються появою та зростанням значення нових акторів, окрім урядів і держав. Деякі автори критикували Ная-молодшого за те, що він не приділяє достатньої уваги недержавним акторам. Наприклад, за словами Олександра Бохаса, уявлення Ная про м'яку силу не акцентує увагу на формуванні недержавних акторів. Тим не менш, більш уважний аналіз роботи Ная

⁵¹ An Analysis of the Nigerian Foreign Policy: A Narrative // ResearchGate. 2017. P.219. URL: https://www.researchgate.net/publication/321034775_An_Analysis_of_the_Nigerian_Foreign_Policy_A_Narrative

⁵² Martino. M. Soft Power: theoretical framework and political foundations // ResearchGate. 2020. P.14. URL: https://www.researchgate.net/publication/348593234_Soft_Power_theoretical_framework_and_political_foundations

демонструє, що він надає велике значення недержавним суб'єктам, таким як ТНК, бізнесу, університетам та релігійним асоціаціям.

Збільшення акторів на міжнародній арені також ускладнило визначення відносин між акторами, які виробляють м'яку силу, і тими, на кого впливають. Наприклад, за словами Г. Захрана та Л. Рамоса, «структура Ная не пояснює зв'язку між джерелами м'якої сили громадянського суспільства та різними державами». Іншими словами, «коли Най визначає три джерела м'якої сили, важко стверджувати, який рівень державного контролю над ними здійснюється». Бачення зростання складності в міжнародному просторі та збільшення кількості акторів поділяє також вчений Утпал В'яс, який вважає конструктивізм найбільш підходящою теорією міжнародних відносин, що найкраще пояснює концепцію м'якої сили⁵³. Інші теорії міжнародних відносин, на думку У. В'яса, надто зосереджені на конкретних аспектах міжнародних відносин (тобто реалістичні та неореалістичні на ролі держав, неоліберальні теорії надто зосереджені на торгівлі, економіці та інституціоналізмі), тоді як конструктивізм у кращому випадку досягає соціальні складнощі та участь не лише держав на міжнародній арені. З точки зору акторів і м'якої сили, ще одна критика, адресована Най-молодшому, — це його тенденція вважати загальну відповідність між «національною державою» і «культурою». Обговорення Ная про «державу» іноді створює враження, що уряди є окремими структурами, а не складними об'єктами конкуруючих груп інтересів, і що визначення «національних інтересів» є відносно простим заняттям. Подібну точку зору поділяють Ін Фан (2008), який критикує Най-молодшого за те, що у формулюванні його ідеї м'якої сили надто американське бачення. Тим не менш, у своїй роботі «Повноваження керувати» (2008) Най-молодший стверджує, що помилково думати про владу лише як про «владу над» кимось, і більш доречно вважати «владу з» кимось. Більше того, Най-

⁵³ Martino. M . Soft Power: theoretical framework and political foundations // ResearchGate. 2020. P.15. URL: https://www.researchgate.net/publication/348593234_Soft_Power_theoretical_framework_and_political_foundations

молодший наголошував, що «влада — це реляційне поняття, і немає сенсу описувати стосунки без уточнення обох сторін і контексту відносин»⁵⁴.

1.4. Методологічні основи та методи дослідження

Під час написання роботи автором було застосовано методологію дослідження у міжнародних відносинах, яка представлена системою принципів та методів аналізу певного явища, процеси та тенденції у міжнародних відносинах. Методологія - це система принципів, теоретичних основ дослідження. У свою чергу, метод стає інструментом дослідження і розкриває проблематику за допомогою відповідних структурних елементів.

Під час даного дослідження були використані такі принципи: об'єктивності, системності, термінологічний принцип. Автор керувався комплексним, системним та аксіологічним підходами до дослідження.

Принцип об'єктивності передбачає розгляд проблеми з найменшим рівнем суб'єктивізму – впливу думки автора та його прихильності/неприхильності до об'єкта дослідження. Досить значна джерельна база дослідження – документи та стрічки новин як динамічних змін у міждержавних відносинах та політиці Нігерії дозволили більш об'єктивно розглянути проблематику дослідження.

Термінологічний принцип передбачає дослідження термінів та понять які ними позначаються. Зокрема, для реалізації дослідження було надано теоретичне визначення таких категорій та понять як «зовнішня політика», «зовнішньополітичний курс», «регіон», «м'яка сила». Ці поняття дозволили розглянути основи та рівні реалізації зовнішньополітичної стратегії КНР, США, Британії та РФ, їхні інструменти та механізми на практичному рівні.

Системний принцип дозволяє розглянути кожне явище та об'єкт дослідження як окрему систему, яка функціонує і має свою структуру. Як

⁵⁴ Martino. M . Soft Power: theoretical framework and political foundations // ResearchGate. 2020. P.16. URL: https://www.researchgate.net/publication/348593234_Soft_Power_theoretical_framework_and_political_foundations

зазначає О. Коппель⁵⁵, що саме принцип системності у міжнародних відносинах дозволяє розглянути сучасну міжнародну систему як єдиний процес з історією та динамікою розвитку, не відокремлюючи зовнішньополітичну діяльність однієї держави від іншої.

Тож, у дослідженні було розглянуто напрями зовнішньої політики Нігерії як структурний елемент міжнародних глобальної системи взаємодії між акторами міжнародних відносин із залученням до нього Китайської Народної Республіки, Сполучених Штатів, Російської Федерації та Сполученого Королівства.

Комплексний підхід дозволив розглянути відносини Нігерії з КНР, США, РФ та Британією як єдиний комплекс, показав їх взаємозалежність. Інституційний підхід дозволяє розглянути взаємодію у міжнародних відносинах крізь призму створення механізму соціального упорядкування соціально-економічних дій.

Аксіологічний (ціннісний) підхід став одним із провідних у дослідженні. Адже, аксіологія є вченням про цінності, філософська теорія загальнозначущих принципів, що визначають спрямованість людської діяльності, мотивацію людських вчинків. Поняття «цінності» відрізняється тим, що воно не функціонує автономно. Воно значимо і включається в процес, коли до нього звертаються і тільки після цього воно стає провідним елементом процесу⁵⁶. Можна стверджувати, що зовнішньополітична стратегія Британії у відносинах з Нігерією ґрунтується на цінностях, аксіологічному підході, так як концепція розбудови Співдружності Націй, в той же час КНР за допомогою

⁵⁵ Коппель О., Пархомчук О. Виникнення системності в міжнародних відносинах // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 15. С. 189.

⁵⁶ Мельничук І. М. Філософсько-методологічний аналіз аксіологічного підходу в системі вищої освіти // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2012. № 3. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwit8I2U1YHtAhUC2SoKHRDKAeIQFjABegQIBhAC&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FVnadsps_2012_3_18.pdf&usg=AOvVaw27wPoIt_gc7oyec-YIauRv

програми “Один пояс, один шлях” передбачає розділення з китайською нацією майбутнього “процвітання” та отримання допомоги від Пекіну. Зокрема, також реалізація «китайської мрії» як країни, що просуває ідею мирного розвитку та міжнародного співробітництва, «гармонійного світу», китайських традиційних ідей і цінностей, корисних для всього світового співтовариства.

Системний підхід в аналізі міжнародних відносин і світової політики відрізняється декількома рисами. Саме перехід від спорадичних, випадкових відносин до регулярних і постійним взаємодій надає міжнародній політиці системний характер: в спілкуванні політичних акторів виникають кореляції, воно набуває цілісний характер. При цьому зміни в поведінці одного або декількох акторів або у відносинах між групою акторів (в підсистемі міжнародних відносин) здатні викликати зміни в усій системі.⁵⁷

Тому системний підхід став одним із визначальних у дослідженні напрямів зовнішньої політики Нігерії. По-перше, було виявлено системність взаємовідносин, які насамперед розвиваються на декількох рівнях у межах системи міжнародних відносин. Зокрема, взаємодія Нігерії на двосторонньому рівні з великими державами.

З іншої сторони глобальний рівень взаємовідносин Нігерії з великими державами було розглянуто як систему взаємодії на економічному та соціально-гуманітарному рівнях, що знайшло свій прояв у двосторонніх домовленостях між Нігерією та кожною окремою великою державою. Детермінізм у межах системного підходу до дослідження міжнародних відносин у контексті обраної теми дослідження було прослідковано крізь призму взаємозалежності глобального рівня міжнародної система – конкурентна взаємодія Китаю проти США та Великої Британії в Африці (Росія на фоні цих держав не має такого впливу в Африці, щоб конкурувати з ними), в тому числі й в Нігерії яка проявилася у економічних питаннях.

⁵⁷ Цыганков П. А. Системный подход в теории международных отношений // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. 2013. №5. С. 4-5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyu-podhod-v-teorii-mezhdunarodnyh-otnosheniy>

Під час даного дослідження, автор застосував загальнонаукові методи, зокрема: аналізу, синтезу, дедукції та індукції, періодизації, компаративний метод, ретроспективний, контент-аналіз, описовий метод, узагальнення та групування.

Метод синтезу та аналізу є досить взаємопов'язаними і обґрунтовують єдність або інтегрування окремих складових частин об'єкта дослідження в єдине ціле.⁵⁸ За допомогою методу синтезу вдалося дослідити основні напрямки зовнішньої політики Нігерії як єдиний функціональний простір у якому КНР, РФ, Британія та США є важливими частинами, і у свою чергу зовнішньополітичні простори КНР, РФ, Британії та США є дотичними до нігерійської політики і відіграють пріоритетну роль у позиціонуванні у Західній Африці. Насамперед таке переплетіння інтересів та їх єдність простежується у нафтовій сфері, адже, Нігерія є найбільшою державою за паливними ресурсами в Африці.

Індуктивний та дедуктивний методи є досить взаємопов'язаними і дозволяють за допомогою логічних дій розглядати об'єкт дослідження від окремого до загального та сходження від загального до поодинокого знання. Це дозволяє у подальшому систематизувати отримані знання.⁵⁹ Ці методи були використані при аналізі окремих візитів політичної еліти Нігерії до великих держав та навпаки, їх систематизації для виявлення загального фону політико-дипломатичної взаємодії Абуджі з ними. Було проаналізовано загальну економічну ситуацію у Нігерії, виявлено в більшій мірі вплив на неї Сполученого Королівства, КНР та США, і в меншій мірі Росії. Рівень безпеки також було проаналізовано за допомогою цих методів.

Метод періодизації ґрунтується на розподілі конкретного історичного процесу на етапи або періоди⁶⁰. Зокрема, під час дослідження автором було

⁵⁸ Гнатюк Н. О., Городецька О. В. Загальнонаукові методи дослідження // Природничі науки і освіта: зб. наук. праць. 2016. С. 26-29.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Ярулін Р. Р., Латыпов А. А. Периодизация как научный метод упорядочения исторического процесса // Вестник Оренбургского национального университета: официальный сайт. 2007. № 3. С. 69-75.

використано метод періодизації з метою виокремлення відповідних термінів президентських адміністрацій Нігерії, що дозволило продемонструвати еволюцію зовнішньої політики цієї держави.

Компаративістський метод полягає в порівнянні та співставленні певних процесів або явищ, що дозволяє виявити спільні та відмінні риси. Автором було застосовано метод компаративного аналізу з метою встановлення діаметрально протилежних підходів великих держав до відносин з Нігерією. Було порівняно динаміку взаємодії між Нігерією та великими державами на двосторонньому рівні у таких сферах як політика, економіка, військова, культурна, соціальна та гуманітарна взаємодія. Ретроспективний метод є методом пізнання, який використовується і в не історичних дисциплінах з метою дослідження історичних умов в минулому і виявлення причин і передумов, які породили сучасні нам явища⁶¹. За допомогою даного методу, автор передумови та історичну ретроспективу відносин цих держав із Нігерією.

Контент-аналіз – метод вивчення текстів в широкому розумінні (документів, відео-, аудіоматеріалів, зображень)⁶². Контент-аналіз дозволив виявити вагомість загалом африканських держав для КНР, США, Британії та РФ на основі повідомлень та заяв їх очільників. Виявити рівень «довіри/недовіри», що існує між ними.

Метод узагальнення передбачає виявлення спільних рис та ознак у предметі дослідження, які властиві різним рівням його висвітлення і означає перехід до більш загальних знань та інформації⁶³. Зокрема даний метод допоміг обґрунтувати загальну ситуацію у відносинах Нігерії з великими державами, які впливають на весь африканський континент й та саму Нігерію,

⁶¹ Ретроспективный метод истории // Справочник. URL:

https://spravochnick.ru/istoriya/retrospektivnyy_metod_istorii/

⁶² Семенова А. В., Корсунская М. В. Контент-анализ СМИ: проблемы и опыт применения. 2010. С. 10.

⁶³ Гнатюк Н. О., Городецька О. В. Загальнонаукові методи дослідження // Природничі науки і освіта: зб. наук. праць. 2016. С. 26-29.

це простежується у безпекової та економічної взаємодії держав, виявити загальний підхід КНР, США, РФ та Британії до Нігерії.

Метод групування полягає в поділі окремого об'єкта або інформації на групи з метою більш детального їх вивчення⁶⁴. Зокрема, інформація з обраної проблематики було розподілена на відповідні групи за певними сферами дослідження – політична, безпекова, економічна, культурна та соціально-гуманітарна, що дозволило більш ґрунтовно дослідити реалізацію даних чотирьох напрямків зовнішньої політики Нігерії.

Отже, автором було описано та проаналізовано принципи, підходи та методи наукового пізнання та міжнародно-політичної науки, які дозволили здійснити дослідження реалізації напрямів зовнішньої політики Нігерії, на прикладі її відносин із Сполученим Королівством, США, КНР та РФ.

⁶⁴ Там само. С. 30

РОЗДІЛ 2

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ АДМІНІСТРАЦІЙ НІГЕРІЇ (1999-2022 РР.)

2.1. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Нігерії (1999-2022)

Після вступу на посаду зовнішня політика Обасанджо була спрямована на відновлення репутація Нігерії за кордоном. Нігерія була повторно прийнята до Співдружності Нації невдовзі після приходу до влади Обасанджо в 1999 році, а потім Нігерія вивела війська з Сьєрра-Леоне для зниження витрат і перенаправлення ресурсів на вирішення проблеми ситуації з місцевою безпекою в районі дельти Нігеру в Нігерії⁶⁵. Президент сприяв регіональній інтеграції за допомогою підтримки Нігерією ЕКОВАС та покращення міжнародної репутації держави, це також викликало багато критики на внутрішньому рівні, більшість з яких виходила з його політики надсилання військ на миротворчі місії в регіони конфлікту, такі як Дарфур, Судан і ДРК. Під час двох термінів Обасанджо перебуваючи на посаді, він запровадив політику, яка сприяла відновленню іміджу Нігерії та визнання у всьому світі⁶⁶. Нігерія повернулася до цивільного управління, її економічна політика була спрямована на розвиток економіки країни за рахунок залучення іноземних інвестицій⁶⁷. Згодом адміністрації після Обасанджо прийняли це у веденні як зовнішньої, так і внутрішньої політики.

Президент Обасанджо під час інавгурації в травні 1999 р. успадкував націю з поганим іміджем та без довіри міжнародної спільноти. Він докладав зусиль для формування іміджу країни і реінтегрування Нігерії у цивілізований світ, повертаючи їй втрачену повагу. Під його керівництвом Нігерія взяла на себе лідерство у кількох міжнародних організаціях, як ЕКОВАС,

⁶⁵ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science. 2016. 12(10), 62-71. P66.

⁶⁶ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options. Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P9.

⁶⁷ Lamido, S. Challenges of foreign policy making and implementation in Nigeria: An insider's perspective // Society for International Relations Awareness (SIRA). 2012 October. P9.

Африканський Союз (АС) і G77. Нігерія також змогла повернути більшість викрадених коштів в іноземних банках, розташованих у Бельгії, Швейцарії, Великої Британії, США та Німеччині в результаті дипломатичної діяльності Обасанджо.

Напрямок зовнішньої політики Обасанджо мав на меті доопрацювати зовнішню політику країни та сформувати політичну позицію щодо реалій внутрішніх обставин Нігерії, які характеризувалися економічними труднощами та проблемами безпеки. Крім того, Африка продовжувала залишатися центром зовнішньої діяльності Нігерії. Політика Обасанджо в цей період була зосереджена на питаннях управління конфліктами і сприяння африканській інтеграції. Постійно робився акцент на африканському розвитку, миру, безпеки, незважаючи на глобальний вимір. Здобутки демократії та адекватного управління, були правильно сприйняті адміністрацією Обасанджо, що стали необхідними передумовами для проведення ефективної зовнішньої політики, яка орієнтована на результат. На той час Нігерія мала великий зовнішній борг близько 32 млрд дол. США. Тому Обасанджо активно агітував на кожному доступному міжнародному форумі залучення іноземних інвестицій⁶⁸.

Альхаджі Муса Яр-Адуа прийшов до влади на президентських виборах 2007 року, про які повідомляли міжнародні спостерігачі як вкрай непрозорі. Зокрема, Європейський Союз розкритикував нігерійські вибори 2007 р. і описав їх як помилкові, без недотримання необхідних міжнародних стандартів.

Зовнішня політика Яр-Адуа була короткочасною і тривала лише з 2007-2010 рр., тому що він припинив своє президентство у зв'язку зі смертю. Його зовнішню політику можна охарактеризувати як пасивну. Тим не менш, Яр-Адуа намагався перемістити фокус з економічної дипломатії на дипломатію

⁶⁸ Lamido, S. Challenges of foreign policy making and implementation in Nigeria: An insider's perspective // Society for International Relations Awareness (SIRA). 2012 October. P9.

громадян, що базувалася на захисті та добробуті громадян Нігерії як вдома і в діаспорі⁶⁹.

Після смерті Яр-Адуа виконувачем обов'язків став його віце-президент Гудлак Джонатан Президента, після чого він сам був обраний Президентом.

Президент Джонатан поставив метою своєї адміністрації перетворення Нігерія. Це бачення лягло в основу його програми трансформації уряд. Незважаючи на амбітний характер програми трансформації, адміністрація Джонатана мала шанс інституціалізувати державу⁷⁰.

Адміністрація Джонатана приділяла особливу увагу вдосконаленню та зміцненню економічних зв'язків з країнами-партнерами як основа стабільності та зростання.

Метою Джонатана було кардинально оновити економіку країни, намагаючись закласти фундамент на те, щоб економіка Нігерії стала однією з перших двадцяти економік світу 2020, як представлено баченням "Нігерії 2020"⁷¹. Що стосується зовнішньополітичної орієнтації президента Джонатана, то вона була навколо економічної та громадської дипломатії минулого, а також посилення ролі Нігерії в регіональній політиці. Адміністрація ініціювала зміни парадигм у зовнішній політиці країни, не просто реагуючи на глобальні події як вони відбуваються, але з використанням внутрішніх потреб і динаміки Нігерії для побудови прогресивні зовнішні відносини⁷².

Однак зовнішня політика Джонатана позначила спад у відносинах з державами-партнерами. Він був пасивним лідером, і ця пасивність знайшла

⁶⁹ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P8.

⁷⁰ Lawal, L. D., & Daiyabu, M. H. Developmental Diplomacy in a Globalised World: The Imperatives of Soft Power in Nigeria's External Relations under the Transformation Agenda of President Goodluck Jonathan // International Affairs and Global Strategy. 2015. 28, 5-12.P.7

⁷¹ Lawal, L. D., & Daiyabu, M. H. Developmental Diplomacy in a Globalised World: The Imperatives of Soft Power in Nigeria's External Relations under the Transformation Agenda of President Goodluck Jonathan // International Affairs and Global Strategy. 2015. 28, 5-12.P.4-6.

⁷² Lawal, L. D., & Daiyabu, M. H. Developmental Diplomacy in a Globalised World: The Imperatives of Soft Power in Nigeria's External Relations under the Transformation Agenda of President Goodluck Jonathan // International Affairs and Global Strategy. 2015. 28, 5-12.P.8

відображення в міжнародних відносинах Нігерії. Таким чином, Нігерії не було надано такого статусу, якого вона заслуговувала через відсутність активних дій на міжнародному рівні з боку адміністрації Джонатана⁷³.

2009-2015 рр. можна вважати періодом міжнародної перерви для Нігерії; період затишшя або бездіяльності в результаті діяльності уряду Джонатана. Зовнішня політика Нігерії під адміністрацією цього президента була також під впливом проблем безпеки, тероризму, некомпетентності керівництва, корупції, економічної стагнації, етнічної кризи, релігійного розколу, міжобщинного насильства, демократичної консолідації та загроз національній інтеграції нігерійців як повноцінної нації, що негативно вплинуло на проведення зовнішньої політики Нігерії⁷⁴. Тому адміністрація Джонатана, як і багато інших адміністрацій Нігерії до цього, хоча й не відчував браку у сфері формування зовнішньої політики, проте існував провал щодо її впровадження в життя.

Президента Бухарі, постав як “агент змін”, що викликає надії на відродження динамічної зовнішньої політики в Нігерії⁷⁵. Бухарі прийняв деякі нові напрямки у зовнішній політиці своєї адміністрації з передвиборчим маніфестом його партії, який обіцяв виборцям, що нігерійські національні інтереси будуть керувати його зовнішньою політикою, після чого адміністрація зосередиться на субрегіоні Західної Африки.

Примітно, що президент не відступив від трьох своїх кардинальних планів: боротьба з незахищеністю та корупцією, розвиток економіки/створення робочих місць, навіть у його здійсненні зовнішньої політики. Це можна легко відстежити в його закордонних подорожах, які були мотивовані боротьбою з корупцією та переговорами про репатріацію національних коштів, захованих за кордоном нігерійськими корупціонерами.

⁷³ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P4.

⁷⁴ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P8.

⁷⁵ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P9.

Варто відзначити прихильність до пошуку способів зробити Нігерію економічно життєздатною країною шляхом диверсифікації від нафтової залежності та сприяння її науково-технологічному просуванню. Вперше в історії зовнішньої політики Нігерії Бухарі вирішив це зробити, будучи у співробітництві з традиційними західними державами, так і Китаєм, щоб виконати ці три кардинальні плани, які він обіцяв країні.

2.2. Вплив суспільства на зовнішню політику Нігерії

Різні суспільні фактори вплинули на роботу зовнішньої політики Нігерії, деякі (наприклад, економіка) більше, ніж інші (наприклад, громадська думка та засоби масової інформації).

Як найбільш густонаселена чорна нація у світі та Африці з величезним багатством природних ресурсів, Нігерія завжди вважала себе особливою країною в міжнародній системі⁷⁶. Цей образ був названий "великим братством", історія рабства та колоніалізму нації відіграли ключову роль у формуванні зовнішньої політики Нігерії та забезпечення її безперервності. Доказ цього - це те, що Африка залишається центром зовнішньої політики Нігерії незалежно від змін у владі Нігерії, один із чемпіонів руху проти апартеїду, брав участь у врегулюванні суперечок та підтримці миру на континенті вартістю приблизно 10 мільярдів доларів і 2000 солдатів⁷⁷. Нігерія ґрунтується на ідеї "великого братства" має на меті стати політичним та економічним лідером в Африці⁷⁸. Ніде так не проявляється велике братство Нігерії, як у Західній Африці, де вона виступила за створення Економічної спільноти держав Західної Африки, найбільша регіональна організація континенту, а також зіграла важливу роль у миротворчій діяльності, особливо

⁷⁶ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science, 2016. 12(10), 62-71.P67

⁷⁷ Ade-Ibijola, O. A. Overview of National Interest, Continuities and Flaws in Nigeria Foreign Policy // International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences. 2013. 3(1), 565.P.567-568.

⁷⁸ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science. 2016. 12(10), 62-71.P64

в Ліберії та Сьєрра-Леоне⁷⁹ навіть незважаючи на спротив нігерійської громадськості⁸⁰.

Економіка Нігерії також зіграла роль у формуванні зовнішньої політики країни. Країна залежна від нафти, надлишки, отримані під час нафтового буму дозволили країні діяти більш активно і падіння цін на нафту показує, що це відчутно зменшує доходи держави і значно перешкоджає реалізації цілей зовнішньої політики⁸¹. Залежність від нафти зробила країну залежною і від зовнішніх сил, особливо тих, хто купує основну частину нігерійської сировини та ті, кому вона заборгувала⁸².

Економіка впливає на зовнішньополітичні ініціативи Нігерії. Падіння цін на нафту під час режиму Бабангіди гальмувало здатність держави не використовувати іноземні кредити та протидіяти цьому⁸³.

В 1999 році Обасанджо довелося звільнити Нігерію від боргів іноземних кредиторів. Це стало одним із ключових зовнішньополітичних завдань, які виникли виключно через внутрішньогосподарський вплив (хоча і негативний). Нігерія мала рахуватися із інтересами країн-кредиторів⁸⁴. Внутрішньої політика та контекст також формують нігерійську зовнішню політику⁸⁵. Це завдання завадило новій адміністрації від визначення будь-яких довгострокових зовнішньополітичних цілей.

Варто зазначити, що одна з найважливіших внутрішньополітичних подій, які коли -небудь формували нігерійську зовнішню політику-це

⁷⁹ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science. 2016. 12(10), 62-71.P63

⁸⁰ Obi, C. I. Nigeria's foreign policy and transnational security challenges in West Africa // Journal of Contemporary African Studies. 2008. 26(2), 183-196.P190.

⁸¹ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), 1-14. P2,11.

⁸² Ota, E. N., & Ecoma, C. S. Nigerian Foreign Policy in a Globalising World: The Imperative of a Paradigm Shift // Journal of Asian Development. 2015. 1(1), 55- 65.P58.

⁸³ Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // Canadian Social Science. 2016. 12(10), 62-71.P63.

⁸⁴ Lamido, S. Challenges of foreign policy making and implementation in Nigeria: An insider's perspective // Society for International Relations Awareness (SIRA). 2012 October. P7.

⁸⁵ Lawal, L. D., Daiyabu, M. H. (2015). Developmental Diplomacy in a Globalised World: The Imperatives of Soft Power in Nigeria's External Relations under the Transformation Agenda of President Jonathan // International Affairs and Global Strategy. 2015. №28. P8.

громадянська війна 1967-1970 років. Війна призвела до радикальних зрушень у зовнішній політиці під керівництвом Говона. Незважаючи на заяви про неприєднання, особливо як більшість західних держав цього не хотіли, але підтримували нігерійську федерацію, тоді як інші (наприклад, Франція) підтримувала сепаратистів⁸⁶. Громадянська війна також підкреслила необхідність переоцінки зовнішньої політики.

Нігерія почала підтримувати своїх сусідів, особливо франкомовні країни, хоча вони були особливо ворожими ще до початку війни. До кінця війни, зовнішня політика Нігерії була переорієнтована на афроцентризм, відділившись від попередньої позиції більшої співпраці із Заходом⁸⁷.

Різні внутрішні проблеми, з якими зараз стикається нігерійська держава, такі як повстання на півночі країни, а останнім часом - економічний спад, також спричинили його меншу активність на міжнародному рівні⁸⁸. Однак ці події змусили президента Бухарі бути більш активним на міжнародному рівні, коли він звертався за зовнішньою допомогою, особливо до держав озера Чад, щоб перемогти повстанців Боко Харам та знайти інвестицій у не нафтові сектори вітчизняної економіки, щоб послабити тиск, викликаний рецесією.

Нігерійські штати складається з сотень етнічних груп, кожна з яких має власну культурну ідентичність, деякі суспільні цінності виходять за межі етнічних кордонів і є спільними для нації в цілому і вплинули на те, як країна себе поводить на міжнародному рівні. Однією з таких цінностей є мораль, яка залишається постійним елементом зовнішньої політики Нігерії, оскільки вона

⁸⁶ Obi, C. I. Nigeria's foreign policy and transnational security challenges in West Africa // *Journal of Contemporary African Studies*. 2008. 26(2). P188.

⁸⁷ Obi, C. I. Nigeria's foreign policy and transnational security challenges in West Africa // *Journal of Contemporary African Studies*. 2008. 26(2). P188.

⁸⁸ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // *Afro Asian Journal of Political Science*. 2016. 7(2), P. 10. URL: <http://www.onlineresearchjournals.com/aajoss/art/198.pdf>

постійно відстоювала справу пригноблених народів та мирне вирішення спорів⁸⁹.

Вплив культури на зовнішню політику Нігерії, незважаючи на її заслуги, також має негативну сторону. Поширеність корупції та культура кумівства історично були у Нігерії. Численні не кар'єрні чиновники були призначені послами та високими комісарами на підставі особистих стосунків та зв'язків, а не заслуг. Ця практика довела себе контрпродуктивно і вплинуло на виконання директив зовнішньої політики⁹⁰. Однак ця практика останнім часом є менш поширеною, тим більше, через спробу адміністрації Джонатана виправити це.

Внутрішня потреба зберегти національну єдність і стабільність в результаті соціального та культурного різноманіття також дещо зіграла роль у зовнішній політиці, що ускладнило досягнення консенсусу. Тенденція Нігерії шукати консенсус всередині багатоетнічного суспільства на усі питання та виклики є причиною постійних провалів у зовнішній політиці⁹¹.

2.3. Динаміка зовнішньої політики Нігерії

Загальною динамікою двосторонніх зв'язків у міжнародних відносинах є обмін візитами, які можуть мати форму державних, офіційних, офіційних та неофіційних, а також робочих візитів. Важливість візиту визначається рівнем або статусом посадової особи, що відвідує, типом візиту, а також періодичністю візиту. В епоху після брексіту державні візити, ймовірно, не будуть частими, тоді як офіційні та робочі візити на рівні уряду, ймовірно,

⁸⁹ Ade-Ibijola, O. A. Overview of National Interest, Continuities and Flaws in Nigeria Foreign Policy // International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 3(1). 2013. P 568.

⁹⁰ Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), P. 11. URL: <http://www.onlineresearchjournals.com/aajoss/art/198.pdf>

⁹¹ Ade-Ibijola, O. A. Overview of National Interest, Continuities and Flaws in Nigeria Foreign Policy // International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 3(1). 2013. P 568.

будуть частими. Періодичність відвідування - ознака доброзичливості та тепла у відносинах.

Втручання - це ще один фактор, який може бути не виключений у найближчому майбутньому, особливо з точки зору загальних виборів, на які доведеться запросити міжнародних спостерігачів, щоб надати авторитету таким виборам. Сучасна Нігерія стала ще однією terra incognita для сучасної работоргівлі. Викрадення людей, торгівля людьми, збройний бандитизм, коротко кажучи, незахищеність, тепер є відмінною рисою політичного управління за часів президента Мухаммаду Бухарі. Це незважаючи на той факт, що його проголошена політика національного розвитку базувалася на тринозі боротьби з корупцією, економічного оновлення та нейтралізації невпевненості. Ці питання, зокрема вибори та захист прав людини, не можуть не вимагати міжнародного втручання.

Існує ймовірність повторного виникнення франко-британського суперництва в Західній Африці в цілому і в Нігерії, зокрема. Незважаючи на те, що Франція є лише політичним членом Організації Північноатлантичного договору (НАТО), відмовившись від військової інтеграції організації у 1966 році та перетворивши штаб-квартиру НАТО в Парижі на Університет Париж-Дофін, Франція, провідна країна, що захищає інтереси Заходу в Африці. Насправді, Захід дав Франції вільні руки робити та скасовувати дії від імені Заходу. Так було і в рамках Європейського Союзу.

Англомовна Західна Африка має потенціал отримувати постійну допомогу від англійців, що може бути на шкоду франкофонії та лузофонії, а також країнам арабофонії. Фактично, один із нещодавніх проявів англомовно-франкомовного суперництва був показаний у січні 2020 року в контексті ЕКОВАС. Керівництво ЕКОВАС погодилося з принципом, що їхня єдина валюта в рамках Валютного союзу ЕКОВАС буде називатися «Еко». Однак франкомовні країни оголосили про перейменування своєї поточної валюти - франка CFA (Communauté Financière Africaine) - «Еко».

Існує також питання Угоди про економічне партнерство з Європейським Союзом, яка все ще є фактором, що розколює. Франкомовна підтримка членства Марокко в ЕКОВАС - це ще одне питання, що розділяє. У всіх цих випадках поділ між англomовними та франкомовними державами-членами ЕКОВАС, який посилюється, не може, а також вплинути на франко-британські зв'язки таким чином, що захист неокolonіальних інтересів стане переважним.

Знову ж таки, не можна виключати ситуації форс-мажорних обставин. Вони включають поглиблення ситуації незахищеності, яку Велика Британія навряд чи зможе повністю подолати в Нігерії. Три фактори завжди вказують на можливий розпад Нігерії. По-перше, це повстання Боко Харам, керівники якого не вірять у корпоративне існування Нігерії такою, якою вона є. Вони хочуть перетворення Нігерії в Ісламську державу. Друга ситуація - це постійна боротьба за відокремлення сепаратистів. Народ ігбо хоче автономного існування. Третє, і, звичайно, більш критичне питання-це "операція Амотекун", механізм самозахисту проти агресії пастухів Фулані, запроваджений шістьма губернаторами Південно-Заходу. Повідомляється, що пастухи Фулані мають 1123 осередки у всіх лісах Південно-Заходу Нігерії. Ця ситуація спонукала південно-західний Йорду до вирішення приступити до самооборони, а не чекати від Федерального уряду щодо захисту безпеки. Ця ситуація не може не викликати іноземного втручання.⁹²

⁹²Bola A. Akinterinwa. Dynamics of Nigerian-British Relations in the Post-Brexit Era: The Challenge of New Anglo-French Rivalry // This Day. 2020, February 2. URL: <https://www.thisdaylive.com/index.php/2020/02/02/dynamics-of-nigerian-british-relations-in-the-post-brexit-era-the-challenge-of-new-anglo-french-rivalry/>

РОЗДІЛ 3

ВІДНОСИНИ НІГЕРІЇ ЗІ СПОЛУЧЕНИМ КОРОЛІВСТВОМ ТА СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ

3.1. Основи двосторонніх відносин Нігерії з Великою Британією та США

Британія та Нігерія встановили взаємні дипломатичні відносини в 1960 році. Обидві країни також підтримують активні торговельні відносини. Нігерія входить до Співдружності, яка була заснована 11 грудня 1931 року з більш ніж 54 країнами -членами в даний час⁹³. Хоча Нігерія вважається регіональною державою в Західно-Африканському субрегіоні та загалом на африканському континенті, але уряд все одно вважає за потрібне отримувати допомогу від західних партнерів, включаючи Сполучене Королівство (Велика Британія), Сполучені Штати Америки (США) та Франції. З тих пір, як Нігерія здобула незалежність у 1960 р., вона підтримує міцні дипломатичні відносини з Великою Британією, її колишньою метрополією. В постколоніальну епоху Сполучене Королівство є одним з найближчих союзників Нігерії, що впливає на внутрішні справи Нігерії, у тому числі на питання безпеки.

Це стало очевидним під час офіційного візиту 2018 року прем'єр - міністра, Терези Мей у серпні в Абуджу та Лагос. Візит мав на меті посилити вже існуючі дипломатичні відносини між ними. Причина її візиту була пов'язана з виходом Великої Британії з Європейського Союзу (ЄС). Цей аргумент був доповнений листопадним візитом Міністра оборони Великої Британії Гевіном Вільямсоном у Нігерію того ж року⁹⁴. Дії Великої Британії, безперечно, створили дискомфорт для її близьких союзників у ЄС, Африці, Карибському басейні та Тихоокеанському регіоні та країн Співдружності.

⁹³ Our history // The Commonwealth. URL: <https://thecommonwealth.org/about-us/history>

⁹⁴ Tayo, S. An Assessment of Britain's Relations with Nigeria in 2018 // Divergent Option on Conflict Studies and Analysis Project. 2019, January. URL: <https://divergentoptions.org/2019/01/17/an-assessment-of-britains-relations-with-nigeria-in-2018/>

Торговельна дипломатія після Brexit ускладнить ситуацію з Нігерією також потрібно враховувати внутрішні виклики, викликані жорстокими сутичками між пастухами великої рогатої худоби та фермерами, бандитизм, викрадення людей, збройне пограбування, а також проблеми безпеки викликаний ісламськими джихадистськими рухами у вигляді Боко Харам.

Оскільки Велика Британія була найбільшим ринком для Нігерії, Нігерія може зіткнутися з набагато вищими тарифами при експорті до Великої Британії та країн ЄС. Нігерія також може відчувати подвійний вплив у своїх торговельних відносинах з Великою Британією та ЄС відповідно. З часів економічної стабільності Нігерії певною мірою пов'язаний з положеннями відносин з ЕКОВАС в межах західноафриканського субрегіону та Співдружності, СОТ, ЄС та Великої Британії.

Нігерія є великим експортером товарів Великої Британії та імпортером, це потенційний ринок, який незабаром буде переглянутий та досліджується Великою Британією для зростання торгівлі. На додаток до переваги, які вже є у розпорядженні Великої Британії, особливо її Співдружність з африканськими країнами має багато інших переваги; по-перше, з тим, що Велика Британія є домом для значної нігерійської діаспори та має постійний освітній зв'язок, особливо на вищому рівні, де третє місце займають нігерійці, найбільша група, яка навчається в університетах та коледжах Великої Британії. По-друге, британські товари користуються попитом в Нігерії. По-третє, британські компанії контролюють великі частки в нафтовій сфері Нігерії і, нарешті, Велика Британія здійснює ряд інвестицій в інші галузі економіки Нігерії.

Сполучені Штати встановили дипломатичні відносини з Нігерією в 1960 році. Після інавгурації цивільного президента у 1999 році відносини між США та Нігерією почали налагоджуватися, а також співпраця, особливо у регіональній миротворчій діяльності.

З 2010 року під час Двонаціональної комісії США та Нігерії (BNC), форуму для цілеспрямованих дискусій на високому рівні, дві країни регулярно

зустрічаються. Ці зустрічі були зосереджені на ключових сферах, що становлять взаємний інтерес, включаючи належне управління, прозорість та добросовісність; енергія та інвестиції; регіональна безпека; дельта Нігеру; та сільського господарства та продовольчої безпеки.

У липні 2015 року президент Обама прийняв президента Нігерії Мухаммаду Бухарі в Овальному кабінеті, щоб висловити прихильність США зміцненню та розширенню партнерства з новим урядом Нігерії⁹⁵. Президент Обама дав зрозуміти, що Сполучені Штати готові збільшити підтримку цілісних зусиль уряду Нігерії щодо протидії Боко Харам; таку, що захищає права людини та об'єднує інструменти безпеки та розвитку, щоб подолати “Боко Харам” та усунути чинники, що провокують екстремізм. Президент Обама та президент Бухарі також обговорили, що буде потрібно для зміцнення економіки Нігерії, включаючи комплексний підхід до боротьби з корупцією та реформування енергетичного сектору Нігерії. 30 березня 2016 року ВНС США та Нігерії знову зібралися у Вашингтоні, округ Колумбія, щоб поглибити загальні відносини та стимулювати спільні дії з ключових питань. Як зазначено у Спільному комюніке ВНС⁹⁶, щодо сфер безпеки, економічного зростання та розвитку, а також управління та демократія.

Президент Мухаммаду Бухарі виграв другий чотирирічний термін у лютому 2019 року. США продовжують підтримувати нігерійські інституції та нігерійський народ у їхніх зусиллях щодо проведення вільних, чесних, прозорих та мирних виборів, результати яких відображають волю Нігерійський народ⁹⁷.

⁹⁵President Obama's Meeting with Nigerian President Muhammadu Buhari // The White House President Barack Obama. 2015, July 21. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/07/21/president-obama-s-meeting-nigerian-president-muhammadu-buhari>

⁹⁶The United States-Nigeria Bi-National Commission Joint Communique // U.S. Embassy & Consulate in Nigeria. 2016, March 30. URL: <https://ng.usembassy.gov/united-states-nigeria-bi-national-commission-joint-communique-march-30-2016-2/>

⁹⁷U.S. Relations With Nigeria // United States Government. 2021, April 29. URL: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-nigeria/>

У квітні 2018 року президент Трамп прийняв у Білому домі президента Нігерії Мухаммаду Бухарі⁹⁸, щоб обговорити зусилля щодо поглиблення наших взаємовигідних відносин.

Двонаціональна комісія США та Нігерії (BNC), 3 лютого 2020 року провела зустріч у Вашингтоні, округ Колумбія, на чолі з міністром закордонних справ Джеффри Оньсамою та заступником державного секретаря Девідом Хейлом. Зустрічі BNC були зосереджені на ключових сферах, що становлять взаємний інтерес, включаючи належне управління та боротьбу з корупцією; торгівля та інвестиції; розвиток та продовольча безпека; зусилля у сфері безпеки та боротьби з тероризмом.

У квітні 2021 року держсекретар США Ентоні Блінкен здійснив віртуальний візит до Нігерії, взявши участь у зустрічах з президентом Бухарі та міністром закордонних справ Оньсамою та взявши участь у заході партнерства у сфері охорони здоров'я, підкресливши зобов'язання Сполучених Штатів надавати допомогу Нігерії у боротьбі з інфекційними захворюваннями та прогресу. глобальна безпека здоров'я⁹⁹.

Нігерія є другим за величиною торговим партнером в Африці; двостороння торгівля між нашими країнами в 2019 році збільшилася до понад 10 мільярдів доларів. США пишаються тим, що є одним з найбільших іноземних інвесторів у Нігерії. Підтримка економічного зростання включає фінансування 8,5 млн. доларів США на техніко-економічне обґрунтування та технічну допомогу у 2020-2021 роках, розширення кредитних гарантій на суму до 80 млн. доларів та координацію фінансування розвитку у таких важливих галузях, як сільське господарство, охорона здоров'я, відновлювана енергетика та інформація та зв'язок. технології. Ця діяльність підтримує двосторонні

⁹⁸ Buhari arrives White House for meeting with Trump // Vanguard. 2018, April 30. URL: <https://www.vanguardngr.com/2018/04/buhari-arrives-white-house-meeting-trump/>

⁹⁹ Secretary Antony J. Blinken Before Virtual Meeting with Nigerian President Muhammadu Buhari and Foreign Minister Geoffrey Onyeama // U.S. Department of State. 2021, April 27. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-before-virtual-meeting-with-nigerian-president-muhammadu-buhari-and-foreign-minister-geoffrey-onyeama/>

торговельні та інвестиційні зв'язки, одночасно будуючи більш сучасну та стійку інфраструктуру по всій Нігерії.

Завдяки подачі майбутнього Сполучені Штати підтримують розширення ринків приватного сектору, а також впровадження методів підвищення продуктивності, зміцнення стійкості та покращення харчування для понад двох мільйонів фермерів та їхніх громад.

З моменту свого запуску у 2013 році компанія Power Africa мобілізувала 4,3 млрд доларів фінансування та пов'язала майже два мільйони домогосподарств та підприємств у Нігерії. Power Africa сприяє залученню інвестицій приватного сектора та підтримує впровадження як електромереж, так і відновлюваних електромереж, щоб стимулювати економічне зростання та зменшити бідність.

3.2. Військово-технічна співпраця Нігерії з Британією та США

Велика Британія витратила близько 12 мільйонів фунтів стерлінгів на військову допомогу Нігерії з тих пір, як у 2001 році вона відновила свої відносини з цивільною нігерійською адміністрацією.

Незважаючи на задокументовані випадки порушення прав людини з боку нігерійської поліції та військових Департаменту бізнес інновацій та навичок (BIS) схвалив низку експортних поставок з Британії до Нігерії, включаючи кулемети та обладнання на суму 60 000 фунтів стерлінгів, шістдесят автоматів АК47, гранати, бомби, ракети на суму 492 298 фунтів стерлінгів.

Шелл успішно лобіювала збільшення військової допомоги Великої Британії Нігерії, щоб забезпечити свої нафтові родовища¹⁰⁰.

До літа 2008 року конфлікт у Дельті скоротив видобуток нафти в Нігерії понад чверть, що підштовхнуло зростання цін на нафту до рекордних 147 доларів за барель.

¹⁰⁰The UK and Nigeria // Armed Extraction. 2013. URL; https://platformlondon.org/wp-content/uploads/2013/08/ArmedExtraction_web_final-4.pdf

У 2008 році МЕНД розпочав операцію «Ураган Барбаросса». Шестиденна «нафтова війна» була одним із найбільш злагоджених і нищівних серій нападів на нафтову промисловість в Нігерії. Шелл був одним із основних цілей¹⁰¹.

Сполучене Королівство продовжило створення постійного військово-морського флоту, що знаходиться в Лагосі, Об'єднаний навчальний центр морської безпеки (JMSTC). З кінця 2009 року морська піхота Великої Британії використовує JMSTC для підготовки нігерійських військових, щоб забезпечити нафтові родовища Дельти. Ведення бойових дій, патрулювання берегової лінії, передові методи пошуку - цьому навчають британські військові.

У березні 2012 року британські спецпідрозділ працював поряд з нігерійськими військовими під час невдалого порятунку заручників в місті Сокото. Італійський та британський громадянин були вбиті, італійський уряд був обурений, що залишатися непроінформованими про цю операцію¹⁰².

У січні 2013 р. уряд Великої Британії надав 200 солдатів для підготовки військ в англomовних країнах Західної Африки, включаючи Нігерію та Сьєрра-Леоне.¹⁰³ Офіційна мета - це боротьба проти тероризму. Хоча Меморандум про взаєморозуміння¹⁰⁴ між Нігерією та Британією показує, що вбачається загроза терору, що витікає з «бункерування нафти, незаконних нафтопереробних заводів, вандалізм на трубопроводах». Цей збіг тероризму з конфліктами через нафту та газові ресурси і доходи, збільшує питання про те, де буде лінія розмежування для залучення британських військ у нафтовому конфлікті¹⁰⁵.

¹⁰¹ Nigerian militant campaign hits oil production // Reuters. 2008. September 21. URL: <https://uk.reuters.com/article/2008/09/21/uk-nigeria-deltaattacks-idUKLL29442920080921>

¹⁰² Italy attacks UK over Nigeria hostage rescue // Financial Times. 2012, March 9. URL: <https://www.ft.com/content/f371d0fa-6a04-11e1-b54f-00144feabdc0>

¹⁰³ Richard Norton-Taylor UK intervention in Mali is strategy for future, says defence secretary // The Guardian 2013. URL: <https://www.theguardian.com/world/2013/jan/29/uk-intervention-mali-strategy-future>

¹⁰⁴ Memorandum of Understanding between Nigeria and the United Kingdom // Government of the United Kingdom. 2021, March 19. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/return-of-stolen-assets-confiscated-by-the-uk-agreement-between-the-uk-and-nigeria/mou-between-uk-and-nigeria-on-the-modalities-for-return-of-stolen-assets-confiscated-by-the-uk-annex-1>

¹⁰⁵ The UK and Nigeria // Armed Extraction. 2013. URL; https://platformlondon.org/wp-content/uploads/2013/08/ArmedExtraction_web_final-4.pdf

Тереза Мей під час візиту до Нігерії в 2018 році заявила, що перше партнерство з питань безпеки та оборони Великої Британії та Нігерії змінить спільну роботу з подолання спільних загроз та захисту людей. Нове Партнерство закладе основи для активізації зусиль щодо сприяння нашій спільній стабільності, процвітанню та зростанню за допомогою низки нових ініціатив, які допоможуть Нігерії здолати Боко Харам та Ісламську державу в Західній Африці.

Терористичні угруповання в Нігерії несуть відповідальність за смерть понад 20 000 людей, майже 2 мільйони досі змушені жити далеко від своїх домівок на північному сході країни.

В рамках нового військового партнерства Велика Британія розширила постачання обладнання та навчання для нігерійських військових, щоб допомогти їм в захисті від загрози саморобних вибухових пристроїв, що використовуються терористами. Це врятує життя солдатів і краще обладнає їх для боротьби з тактикою ведення боїв Боко Харам. Велика Британія також запропонувала допомогти Нігерії - вперше - навчити підрозділи армії до їх розгортання на Північний Схід. Наразі солдати навчаються індивідуально, а не у своїх бойових командах. Навчання повних підрозділів дасть нігерійським силам спільне розуміння та досвід, які зроблять їх більш здатними перемогти ворога.

Завдяки новому партнерству, Велика Британія та Нігерія також працюють разом над:

- впровадженням нової програми на суму 13 мільйонів фунтів стерлінгів для навчання 100 000 дітей, які живуть у зоні конфлікту, чії вчителі втекли, а школи були зруйновані, шляхом надання обладнання, навчання вчителів та безпечних місць для навчання; та
- створенням нового нігерійського механізму реагування на кризу, подібний до системи британського COBR, щоб допомогти уряду реагувати на такі інциденти, як терористичні атаки, щоб він міг захистити своїх громадян, громадян Великої Британії та бізнес у країні;

та скоротити кількість новобранців, які приєднуються до "Боко Харам", шляхом боротьби з брехнею та неправдивою інформацією, що поширюється групою для залучення нових членів-у тому числі шляхом співпраці з громадами, щоб витіснити правдиву інформацію та спираючись на досвід Великої Британії протидії терористичній пропаганді вдома та як частині глобальної кампанії проти ІДІЛ.

Крім тероризму, угода визначає посилення поліції, зменшення піратства в Гвінейській затоці, боротьби з організованою злочинністю, включаючи викрадення та торгівлю людьми, та боротьби з корупцією. Нова оперативна група з повернення цивільних активів допоможе Нігерії повернути викрадені активи, що зберігаються у Великої Британії, та зупинити злочинців, які використовують Велику Британію як надійне притулок для доходів від корупції. Для забезпечення більш тісного партнерства у сфері безпеки та оборони держави погодилися налагодити розширений діалог з прав людини, щоб спільна робота відповідала міжнародним стандартам у галузі прав людини.¹⁰⁶

Сполучені Штати є найбільшим гуманітарним донором Нігерії, надаючи 1,45 млрд доларів з 2015 року та підтримуючи майже два мільйони домогосподарств, що постраждали від конфлікту.

З 2017 року Державний департамент та Міністерство оборони США надають допомогу у сфері безпеки Нігерії на загальну суму близько 650 мільйонів доларів, у тому числі 500 мільйонів доларів США - у військових продажах за кордон. Сподіваються, що цього року США поставлять дванадцять літаків A-29 Super Tucano. Нігерія також має одну з найбільших міжнародних програм військової освіти та навчання (IMET) в Африці.

Сполучені Штати сприяють міцній та широкій співпраці між урядом та громадянським суспільством на всіх рівнях, включаючи організації

¹⁰⁶ UK and Nigeria step up cooperation to end Boko Haram threat // Government of the United Kingdom. 2018 August 29. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-nigeria-step-up-cooperation-to-end-boko-haram-threat>

громадянського суспільства на чолі з жінками та членами маргіналізованих груп. США також підтримує створення надійних систем раннього попередження для виявлення та пом'якшення факторів конфліктів та насильства у вразливих державах.

США надає технічну допомогу, навчає та оснащує фахівців правоохоронних органів та судових органів для вирішення широкого кола пріоритетів, починаючи від припинення бандитизму та захисту прав інтелектуальної власності до більш ефективного вирішення питань торгівлі людьми та гендерного насильства. Програми правоохоронних органів зосереджені на розбудові потенціалу для цивільних суб'єктів безпеки, зокрема поліції Нігерії.

Оскільки Гвінейська затока стала світовою «гарячою точкою» для піратства та збройного пограбування на морі, Нігерія активізувала зусилля з подолання цієї проблеми, включаючи нову ініціативу Deep Blue, що складається з суден, прибережної інфраструктури та персоналу, якого можна направити реагувати на піратські випадки. Очікується, що він запрацює до середини 2021 року. Зусилля США по припиненню піратства в Гвінейській затоці сприяють зміцненню управління морським транспортом, сприяють розвитку сталої економіки на морській основі та захищають міжнародну морську торгівлю.

3.3. Торговельно-економічні та фінансові відносини

Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами (експорт плюс імпорт) між Великою Британією та Нігерією склав 3,2 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року, що зменшився на 23,5% або 971 мільйон фунтів стерлінгів з чотирьох кварталів до кінця другого кварталу 2020 року. З них 3,2 мільярда фунтів стерлінгів:

Загальний обсяг експорту Великої Британії до Нігерії за чотири квартали до кінця другого кварталу склав 2,1 мільярда фунтів стерлінгів 2021 (зменшення на 9,5% або 218 мільйонів фунтів стерлінгів у порівнянні з

чотирма кварталами до кінця 2-ого кварталу 2020); Загальний обсяг імпорту Великої Британії з Нігерії становив 1,1 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця 2-ого квартал 2021 р. (зменшення на 41,1% або 753 млн фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 2-ого квартал 2020 року). Нігерія - 46-й найбільший торговий партнер Великої Британії за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року, що становить 0,3% загальної торгівлі Великої Британії.

Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами (експорт плюс імпорт) між Великою Британією та Нігерією склав 3,2 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року, зменшення на 23,5% або 971 мільйон фунтів стерлінгів з чотирьох кварталів до кінця 2-ого кварталу 2020 року. За чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року загальний експорт Великої Британії до Нігерії становив 2,1 мільярда фунтів стерлінгів (зменшення на 9,5% або 218 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця другого кварталу 2020 року).

З усього експорту Великої Британії до Нігерії за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року 1,2 мільярда фунтів стерлінгів (58,3%) становили товари і 869 мільйонів фунтів стерлінгів (41,7%) становили послуги. За чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року експорт товарів Великої Британії до Нігерії зменшилися на 11,9% або 165 мільйонів фунтів стерлінгів у порівнянні з чотирма кварталами до кінця другого кварталу.

У 2020 році експорт послуг із Великої Британії до Нігерії скоротився на 5,7% або 53 мільйони фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 2-ого кварталу 2020 року. За чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року загальний імпорт Великої Британії з Нігерії становив 1,1 мільярда фунтів стерлінгів (зменшення на 41,1% або 753 мільйони фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця другого кварталу 2020 року).

З усього імпорту Великої Британії з Нігерії за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року 754 мільйони фунтів стерлінгів (69,8%) склали

товарів, а 327 млн фунтів стерлінгів (30,2%) становили послуги. У той же період Велика Британія імпортувала товари з Нігерії зменшився на 49,9% або 751 мільйон фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця другого кварталу 2020 року, тоді як британський імпорт послуг з Нігерії зменшився на 0,6% або на 2 мільйони фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 2-ого кварталу 2020 року.

Це означає, що Велика Британія повідомила про загальне сальдо торгівлі з Нігерією в розмірі 1,0 мільярда фунтів стерлінгів у порівнянні з торгівлею, профіцит у розмірі 470 мільйонів фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця другого кварталу 2020 року.

У 2021 році Велика Британія мала профіцит торгівлі товарами з Нігерією на 463 мільйони фунтів стерлінгів у порівнянні з торгівлею товарами, дефіцит у розмірі £123 млн за чотири квартали до кінця 2 кварталу 2020 р.

За чотири квартали до кінця 2 кварталу 2021 року Нігерія була для Великої Британії¹⁰⁷:

- 46-й за величиною торговий партнер (на частку якого припадає 0,3% загальної торгівлі Великої Британії).
- 45-й за величиною партнер з торгівлі товарами (0,3% торгівлі товарами Великої Британії).
- 47-й найбільший торговий партнер послуг (0,3% торгівлі послугами у Великої Британії).
- 44-й за величиною експортний ринок (на нього припадає 0,4% загального експорту Великої Британії).
- 36-й за величиною ринок експорту товарів (0,4% експорту товарів Великої Британії).
- 47-й за величиною ринок експорту послуг (0,3% експорту послуг Великої Британії).

¹⁰⁷ UK total trade: all countries, non-seasonally adjusted // Government. URL: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/datasets/ukttotaltradeallcountriesnonseasonallyadjusted>

- 51-й за величиною ринок імпорту (на нього припадає 0,2% загального імпорту Великої Британії).
- 53-й за величиною ринок імпорту товарів (0,2% імпорту товарів Великої Британії).
- 50-й за величиною ринок імпорту послуг (0,2% імпорту послуг Великої Британії).

П'ять найбільших товарів, експортованих з Великої Британії до Нігерії за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року, були:

- 33R - рафінована нафта (503,7 млн фунтів стерлінгів або 41,4% усіх товарів Великої Британії, експортованих до Нігерії)
- 65 - Текстильні тканини (59,8 млн фунтів стерлінгів або 4,9%)
- 55 - Туалетні та миючі засоби (54,4 млн фунтів стерлінгів або 4,5%)
- 05 – Овочі та фрукти (37,4 млн фунтів стерлінгів або 3,1%)
- 71ЕК - Електродвигуни (капітал) (32,4 млн фунтів стерлінгів або 2,7%)

До 5 найпопулярніших товарів, імпортованих до Великої Британії з Нігерії за чотири квартали до кінця другого кварталу 2021 року, були:

- 33O - сира нафта (652,6 млн фунтів стерлінгів або 86,6% усіх товарів Великої Британії, імпортованих з Нігерії)
- 33R - рафінована олія (31,9 млн фунтів стерлінгів або 4,2%)
- 28 - Металеві руди та брухт (19,6 млн фунтів стерлінгів або 2,6%)
- 34 - Газ (10,3 млн фунтів стерлінгів або 1,4%)
- 792 - Літак (9,5 млн фунтів стерлінгів або 1,3%)

Нові торгові умови 2021 року будуть "простішими", ніж узагальнена схема преференцій ЄС, яка регулювала зовнішню торгівлю Великої Британії до Brexit. Велика Британія вже ухвалила закон про перехід від загальної схеми преференцій ЄС, яка дозволяє експортерам з країн, що розвиваються, сплачувати менші тарифи на цілий ряд товарів, включаючи майже все, крім зброї, - заявила комісар Великої Британії з питань Африки Емма Уейд-Сміт. Але Гана та Нігерія були виключені з пільгової торгівлі, оскільки їм не вдалося

підписати угоду з Великою Британією до закінчення перехідного періоду Brexit 31 грудня 2020 року.

У 2020 році експорт Великої Британії до Нігерії скоротився на 28% до 1,9 млрд фунтів стерлінгів порівняно з попереднім роком. В експорті до найбільшого африканського виробника нафти переважала рафінована нафта, на яку припадає 36% експорту, тоді як решту складала текстиль, мильні вироби та машини. Імпорт Великої Британії з Нігерії за той самий період скоротився до 1,3 млрд фунтів стерлінгів, впавши на 27%, при цьому сира нафта (82%), рафінована нафта (10%), газ (3,7%) та метал (1%) є ключовим експортом Нігерії.

Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон звернув увагу на африканських лідерів, запросивши 21 главу держави у Лондоні зустрітися з фінансистами, торговими посланцями та інвесторами на саміті Велика Британія-Африка у січні 2021 року.

Торгівля Великої Британії з Африкою зросла на 7,5% у 2020 році до 102 млрд доларів з акцентом на машинобудування, нафту та газ, туризм та професійні послуги, але вона відстає від Китаю, головного торгового партнера континенту, у 208 млрд доларів у 2019 році.¹⁰⁸

Британські інвестиції в Нігерії посідають чільне місце в структурі ПІІ. Африкансько-британський інвестиційний саміт відбувся у Лондоні, 20 січня 2020 року, кінцевою метою якого стало зробити Сполучене Королівство першим партнером у галузі торгівлі та інвестицій. У зв'язку з цим Африка вважається континентом майбутнього з точки зору економічних можливостей¹⁰⁹. Наприклад, до 2050 року очікується, що два мільярди людей будуть жити в Африці, а кожен четвертий глобальний споживач буде африканцем. Британці хочуть використати потенціал континенту та створити

¹⁰⁸Mixed reactions to 'absolutely huge' UK-Nigeria trade deal // African Business. 2021, May 17. URL: <https://african.business/2021/05/trade-investment/mixed-reactions-to-absolutely-huge-uk-nigeria-trade-deal/>

¹⁰⁹ UK-Africa Investment Summit 2020 // Government of the united Kingdom. 2020, January 21. URL: <https://www.gov.uk/government/topical-events/uk-africa-investment-summit-2020/about>

нові, міцні партнерські відносини, які забезпечать більше інвестицій, робочих місць та зростання. Незважаючи на те, що британські інвестиції в Африку в 2018 році досягли 39 мільярдів фунтів стерлінгів (до Нігерії 4.6 мільярдів), а Британія здійснила інвестиції, що підтримують понад 370 тисяч робочих місць у Африці, вплив інвестицій, в яких Велика Британія дуже зацікавлена, не може не орієнтуватися на Нігерію, яка є найбільшим ринком Африки. Іншими словами, розвиток економічних інтересів залишиться головною динамікою відносин у епоху після Brexit.

У 2019 році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Великої Британії в Нігерії становив 5,1 мільярда фунтів стерлінгів, що становить 0,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій Великої Британії. У 2019 році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у Великої Британії з Нігерії становив 344 мільйона фунтів стерлінгів.

Британський уряд вважає, що партнерства з інновацій є унікальною можливістю для підприємців Великої Британії працювати разом із африканськими підприємцями та співпрацювати з ними на передових технологіях. Технологічний сектор є одним із найбільш швидко зростаючих секторів Африки. Стартапи континенту залучили у 2017 році на 50% більше венчурного капіталу, ніж у 2016 році, і більшість із них інвестується у Південну Африку (130 млн фунтів стерлінгів), Кенію (114 млн фунтів стерлінгів) та Нігерію (89 млн фунтів стерлінгів).

3.4. Культурно-гуманітарний рівень співпраці Нігерії з Великою Британією та США

Кількість нігерійських громадян у Сполученому Королівстві має потенціал залишатися незмінним, але з можливістю незначного збільшення з плином часу. Це відбудеться головним чином через нову імміграційну політику, яка, як очікується, буде більш ворожою до нових іммігрантів. За даними перепису населення Великої Британії 2011 року, в Англії та Уельсі проживало 191183 нігерійців, але за підрахунками, у 2016 році ця цифра

досягла 196000 осіб. У Шотландії також було 9458 та 543 в Північній Ірландії¹¹⁰.

Британська Рада була заснована в 1934 році і діє в Нігерії з 1943 року. Британська Рада в Нігерії зосереджується на розбудові потенціалу та сталості розвитку, реалізації програм, спрямованих на здійснення масштабних змін. Лише за період 2018/2019 років нігерійці склали 117 352 міжнародно визнаних іспити, які поєднали їх із можливостями навчання в усьому світі. Понад 3900 учнів із 26 шкіл отримали доступ до міжнародної освіти завдяки Міжнародній шкільній премії. 4832 митцям були надані можливості для розширення можливостей за допомогою навчальних та мережевих платформ. Сюди входить Нігерійське креативне підприємство (NICE), яке фінансується Міністерством закордонних справ Співдружності (FCO), яке надає підтримку нігерійським креативним підприємцям, а також організації, що підтримують сектор моди та кіно, щоб розвивати свої навички, потенціал і партнерські відносини з Великою Британією.¹¹¹

США та Нігерія тісно співпрацюють у боротьбі з пандемією COVID-19. Понад 60 міжвідомчих членів Місії США працювали поряд з нігерійськими колегами в Президентській робочій групі з боротьби з COVID-19, щоб планувати та реагувати на вірус.

Сполучені Штати внесли понад 73 мільйони доларів у обладнання та технічну допомогу, пов'язану з COVID. Це включає доставку мобільного польового госпіталю, 200 апаратів штучної вентиляції легенів, епідеміологічних опитувань щодо виявлення COVID, засобів індивідуального захисту, забезпечення груп швидкого реагування, навчання понад 200 000

¹¹⁰Bola A. Akinterinwa Nigeria: Dynamics of Nigerian-British Relations in the Post-Brexit Era - the Challenge of New Anglo-French Rivalry // All Africa. 2020, February 2. URL: <https://allafrica.com/stories/202002020004.html>

¹¹¹The Scale and Dimensions of the British Council's Work in Nigeria over the last 75 years // Premium Times. 2020, January 20. URL: <https://www.premiumtimesng.com/promoted/375213-promoted-the-scale-and-dimensions-of-the-british-councils-work-in-nigeria-over-the-last-75-years.html>

військовослужбовців та цивільного персоналу щодо заходів боротьби з COVID-19 та передачі технологій для віртуального навчання¹¹².

Поточні програми охорони здоров'я США охоплюють понад 60 мільйонів нігерійців, які надають рятувальні послуги, зокрема шляхом навчання працівників громадського здоров'я та покращення доступу до якісних ліків, вакцин, медичних закладів та матеріалів для репродуктивного здоров'я.

План надзвичайних ситуацій Президента з питань допомоги СНІДу (PEPFAR) співпрацює з урядом Нігерії з 2004 року для надання послуг з догляду та лікування ВІЛ -інфекції та туберкульозу, з поштовхом спонукаючи Нігерію до боротьби з епідемією протягом двох років¹¹³. Станом на грудень 2020 року понад 1,2 мільйона людей проходять лікування ВІЛ за підтримки PEPFAR, а наші партнери розмістили 350 000 нових пацієнтів на рятувальних антиретровірусних препаратах, незважаючи на пандемію COVID-19.

З 1997 року Сполучені Штати безпосередньо підтримували кампанії з нагляду за поліомієлітом, які охопили майже всіх 33-мільйонних дітей Нігерії у віці до 5 років, що сприяло тому, що Нігерія у 2020 році отримала сертифікат вільного поліомієліту.

З 2011 року Президентська ініціатива з боротьби з малярією закупила понад 60 мільйонів сіток, оброблених інсектицидами, 46 мільйонів наборів швидких діагностичних тестів, 87 мільйонів курсів лікування малярії та 20 мільйонів доз профілактики малярії під час вагітності. боротьба з малярією в Нігерії.

Нігерія є ключовим партнером США у Глобальній програмі охорони здоров'я (GHSA). Місія схвалила 3,4 мільйона доларів США на GHSA 2020

¹¹²Secretary Antony J. Blinken Before Virtual Meeting with Nigerian President Muhammadu Buhari and Foreign Minister Geoffrey Onyeama // U.S. Department of State. 2021, April 27. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-before-virtual-meeting-with-nigerian-president-muhammadu-buhari-and-foreign-minister-geoffrey-onyeama/>

¹¹³HIV/AIDS Programs // U.S. Embassy& Consulate in Nigeria. 2021. URL: <https://ng.usembassy.gov/embassy-consulate/us-centers-disease-control-prevention-cdc/hivaids-programs>

року на фінансування програм з розбудови потенціалу для посилення лабораторій зоонозного нагляду, контролю за профілактикою інфекцій, протимікробної стійкості та інформування про ризики.

Отже, по суті, відносини Нігерії зі Сполученим Королівством мають потенціал у значній мірі зумовлені економічними міркуваннями та міркуваннями безпеки. На економічному рівні слід звернути увагу на три чинники: нігерійської діаспори у Великій Британії у світлі поточної діяльності Комісії з діаспори Нігерії, інноваційних партнерств з Африкою та розвитку торгівлі. На рівні безпеки співпраця не може не вимагати від Великої Британії допомоги Нігерії, у світлі зростаючої загрози національній єдності, значною мірою спричиненої нездатністю уряду вирішити проблему повстанців Боко Харам, нездужанням нападів рецидивістів-пастухів Фулані на фермерів та наростаючі напади та жорстокі вбивства християн безрезультатні в Нігерії, що може спровокувати другу громадянську війну. Насправді, майбутнє відносин не може не спровокувати кризу та конфлікт інтересів, коли середовище відносин стає надмірно небезпечним.

РОЗДІЛ 4

РОСІЙСЬКИЙ ТА КИТАЙСЬКИЙ НАПРЯМИ НІГЕРІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

4.1. Основи відносин Нігерії з РФ та КНР

Дипломатичні відносини з Нігерією встановлені відразу після здобуття країною незалежності, в період 1 жовтня 1960 - 12 грудень 1961 років. Російсько-нігерійські відносини носять дружній характер, підтримується регулярний політичний діалог, в тому числі на вищому рівні. 23 жовтня 2019 г. «на полях» саміту «Росія-Африка» відбулася зустріч президентів В.В.Путіна і М.Бухарі. У червні 2009 р Абуджу з офіційним візитом відвідав президент Д. А. Медведев. Раніше в 2001 р президент Нігерії О.Обасанджо здійснив офіційний візит до Москви, в ході якого було підписано Декларацію про принципи дружніх відносин і партнерство¹¹⁴. У жовтні 2017 г. відбувся 137-й Асамблеї Міжпарламентського Союзу в м.Санкт-Петербурзі пройшли переговори Голови Ради Федерації РФ В.І. Матвієнко і Президента Сенату Нігерії Б.Саракі¹¹⁵. Міністр закордонних справ Росії С.В.Лавров відвідав Абуджі в 2010 р¹¹⁶, міністр закордонних справ Нігерії Дж.Онеяма здійснював візити в Росію в жовтні 2019 і травнем 2017 р

Діє Міжурядова російсько-нігерійська змішана комісія з економічного та науково-технічного співробітництва. Чергове засідання Комісії відбулося в

¹¹⁴ Декларация о принципах дружественных отношений и партнерства между Российской Федерацией и Федеративной Республикой Нигерией // Президент России, 6 марта 2001, URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3286>

¹¹⁵Нигерия и Россия // Посольство Российской Федерации в Нигерии. 2020. URL: <https://nigeria.mid.ru/obsaa-informacia>

¹¹⁶Стенограмма выступления и ответов на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова на совместной пресс-конференции по итогам переговоров с Министром иностранных дел Нигерии О.Аджумогобией, г.Абуджа, 17 ноября 2010 года // Министерство иностранных дел Российской Федерации. 18 октября 2010. URL: https://www.mid.ru/press_service/minister_speeches/-/asset_publisher/7OvQR5KJWVmR/content/id/228682

Абуджі в листопаді 2016 р¹¹⁷, також функціонує Ділова рада Росія-Нігерія¹¹⁸, створена з метою активізації російсько-нігерійського бізнес співробітництва.

У 2020 року обсяг російсько-нігерійської торгівлі склав 461,4 млн дол. США. Товарні позиції російського експорту до Нігерії є зернові, продукція хімічної промисловості, машини, обладнання, транспорт. З Нігерії імпортуються какао-боби і какао-продукти, олійні, натуральний каучук.

На території Нігерії працює одна з найбільших російських компаній ОК «РУСАЛ», що володіє 85% акцій нігерійського підприємства з виробництва алюмінію «АЛСКОН» в південно-східному штаті Аква-Ібом¹¹⁹. Разом з тим навесні 2013 р. ОК «РУСАЛ» тимчасово припинив виробництво алюмінію в зв'язку з хронічним відсутністю стабільного газопостачання заводу.

До того ж здійснюється двостороннє співробітництво в сфері мирного атома. У 2012 р в Москві підписано угоду про співпрацю в будівництві на території Нігерії атомної електростанції¹²⁰, а в 2016 р - угоду про будівництві Центру ядерних досліджень і технологій.

ПАТ «ЛУКОЙЛ» спільно з американською нафтогазовою корпорацією Chevron бере участь в шельфовому проекті на території Нігерії.

Важливим напрямком двосторонніх зв'язків в галузі культури і освіти є підготовка громадян Нігерії в російських вузах. На сьогоднішній день в нашій країні пройшли навчання понад 10 тис. Нігерійських фахівців. Щорічно Нігерії

¹¹⁷Об участии Россельхознадзора в 4-ом заседании Межправительственной Российско-Нигерийской смешанной комиссии по экономическому и научно-техническому сотрудничеству // Россельхознадзор. 14 ноября 2016, URL: <https://fsvps.gov.ru/fsvps/news/19110.html>

¹¹⁸Посол Нигерии в России Проф. Абдуллахи И. Шеху был принят Президентом ТПП РФ С.Н. Катыриным // Торгово-промышленная палата российской федерации. 21 сентября 2021. URL: http://rus-ngr.tpprf.ru/ru/news/?CODE=posolnigeriivrossiiprofabdullakhiishekhuby|prinyatprezidentomtpprfsnkatyrynym_i428818

¹¹⁹О компании ALSCON // Русал. URL: <https://rusal.ru/about/geography/alscon/>

¹²⁰Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Нигерии о сотрудничестве в проектировании, сооружении, эксплуатации и выводе из эксплуатации Центра на базе многоцелевого исследовательского реактора на территории Федеративной Республики Нигерии // Электронный фонд правовых и нормативно-технических документов. 30 мая 2016, URL: <https://docs.cntd.ru/document/420362972>

надається квота в 100 державних стипендій на здобуття вищої освіти в російських вузах.¹²¹

Встановлення дипломатичних відносин між Нігерією та Китаєм сприйняли як можливість поглиблення співпраці по лінії Південь-Південь. Тим часом з моменту зародження нігерійсько-китайського політичного альянсу Нігерія зберігала незалежність у зовнішній політиці і уникала перетворення в китайського сателіта. Так, в роки громадянської війни (1975-2002) в Анголі вона, поряд з СРСР і Кубою, послідовно підтримувала Народний рух за звільнення Анголи (МПЛА), в той час як Китай став на сторону Національного фронту звільнення Анголи (ФНЛА) і Національної спілки за повну незалежність Анголи (УНІТА), які отримували допомогу від США. Однак, незважаючи на періодичні розбіжності, в наступні роки Нігерія підтримувала тісні зв'язки з Китаєм. Про міцність двосторонніх політичних контактів свідчило китайсько-нігерійське співробітництво в рамках ООН: в 2015 р. Пекін підтримав прагнення Абуджі стати постійним членом РБ ООН, підкресливши статус Нігерії як однієї з провідних країн, що розвиваються. У свою чергу Нігерія підтримала Китай в територіальних суперечках, які він веде у АТР. Незважаючи на збереження торгових відносин з Тайванем, в тому числі діяльність торгового представництва в Тайбеї, нігерійський уряд неодноразово наголошував, що визнає Тайвань як невід'ємну частину китайської території¹²². Ця підтримка Пекіна в хворобливому для нього питанні зумовила задоволення КНР нігерійським проханням про надання військової допомоги в боротьбі з повстанцями в нафтоносних районах дельти р. Нігер. оскільки США та інші західні країни, побоюючись поширення терористичних актів, спрямованих проти нафтових ТНК, і звинувачень в

¹²¹Нигерия и Россия // Посольство Российской Федерации в Нигерии. 2020. URL: <https://nigeria.mid.ru/obsaa-informacia>

¹²² Денисова Т.С. Нигерия и Китай: проблемы экономического и политического сотрудничества // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2018. Т. 18. № 3. С. 673—685. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nigeriya-i-kitay-problemy-ekonomicheskogo-i-politicheskogo-sotrudnichestva/viewer>

порушенні прав людини, утримувалися від відкритої підтримки дій федерального уряду в дельті, Китай заповнив цю прогалину, надавши військову техніку і направивши військових інструкторів для надання допомоги нігерійській армії.

Незважаючи на відмінності в історичному досвіді та культурних традиціях, Пекін домогся великих успіхів в просуванні китайської культури в Нігерії. У 2007 р в Університеті ім. Ннамді Азіківе в столиці штату Анамбрар Авка був створений Інститут Конфуція для навчання нігерійських студентів китайської мови з можливістю продовження навчання в будь-якому з китайських університетів: 90% нігерійських студентів, що навчаються в Китаї, прибули саме з цього вуза. В даний час в Нігерії діє два Інституту Конфуція і чотири центри вивчення китайської мови, що приваблює велику кількість молодих нігерійців. У 2000-і рр. китайське уряд виділяв для нігерійців близько 100 стипендій на рік. У 2010-і рр. число стипендій збільшилася, і в даний час кількість нігерійських студентів у китайських університетах налічує кілька тисяч. Однак часті випадки прояву ксенофобії в Китаї є перешкодою для поглиблення культурної інтеграції і змушують окремих студентів кидати навчання і повертатися додому. Разом з тим багато нігерійські студенти дійсно починають займатися незаконними видами діяльності, перш за все торгівлею наркотиками, що не тільки викликає невдоволення китайської влади (близько 100 нігерійців в даний час знаходяться в китайських в'язницях), але і погіршує міжнародний імідж Нігерії¹²³. Так, в 2013 р поліція Гуанчжоу затримала 168 осіб за підозрою в контрабанді наркотиків, і більшість затриманих виявилися громадянами Нігерії.

Інший компонент китайської стратегії «м'якої сили» в Нігерії - поширення китайських ЗМІ - виявився більш успішним, ніж надання

¹²³Денисова Т.С. Нигерия и Китай: проблемы экономического и политического сотрудничества // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2018. Т. 18. № 3. С. 673—685. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nigeriya-i-kitay-problemy-ekonomicheskogo-i-politicheskogo-sotrudnichestva/viewer>

стипендій. Китайський уряд зумів налагодити зв'язки між китайськими ЗМІ і найбільшої в Африці телевізійною мережею - Нігерійським телевізійним управлінням (НТУ), за підтримки якого Китай міг залучати нігерійців до участі в різних культурних заходах, наприклад у відкритті китайської художньої виставки в Національній бібліотеці Нігерії в 2015 р. Кіноіндустрія Піднебесної також домоглася великих успіхів в просуванні китайських фільмів на нігерійський ринок, особливо після кінофестивалю, що відбувся в Лагосі в грудні 2015 р.

1 липня 2016 р Нігерія зазначила 95-ту річницю заснування правлячої Комуністичної партії Китаю (КПК) проведенням представницької конференції в Абуджі, причому голова нігерійського сенатського комітету із закордонних справ Шеху Сані назвав «стратегію розвитку», якої дотримується КПК, зразком для наслідування для африканських політичних партій.

4.2. Військово-політичні відносини

Зв'язки між Росією і Нігерією носять традиційно дружній характер. У 2001 році президент Нігерії Олусегун Обасанджо відвідав Москву з офіційним візитом, в ході якого було підписано Декларацію про принципи дружніх відносин і партнерство.¹²⁴

У червні 2009 року відбувся візит в Абуджі президента Росії Дмитра Медведєва, за підсумками якого було підписано пакет спільних документів. Зокрема, укладено угоди про співробітництво в мирному використанні атомної енергії і про заохочення і взаємний захист капіталовкладень¹²⁵, меморандум про взаєморозуміння з питань співробітництва в галузі

¹²⁴Декларация о принципах дружественных отношений и партнерства между Российской Федерацией и Федеративной Республикой Нигерией // Президент России, 6 марта 2001, URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3286>

¹²⁵Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Нигерии о взаимном поощрении и защите капиталовложений // Министерство иностранных дел российской федерации. 24 июня 2009. URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-146/45408

дослідження і використання космічного простору в мирних цілях¹²⁶. "Газпром" і Нігерійська національна нафтова корпорація підписали установчі документи про створення спільного підприємства.¹²⁷

У березні 2009 року міністр закордонних справ Нігерії Оджо Мадукве в ході робочого візиту в Москву провів переговори з главою МЗС Росії Сергієм Лавровим. 17 листопада 2010 року Сергій Лавров відвідав Абуджі, відбулися його переговори з президентом Нігерії Гудлаком Джонатаном і міністром закордонних справ Одейн Аджумогобіа.

30 травня 2015 року спецпредставник президента Росії по Близькому Сходу і країнам Африки, заступник міністра закордонних справ Росії Михайло Богданов був прийнятий президентом Нігерії Мухаммаду Бухарі.

Важливим етапом в підтримці політичних контактів став робочий візит міністра закордонних справ Нігерії Джефрі Онеями в Москву 29-31 травня 2017 року. В ході зустрічі з главою МЗС Росії Сергієм Лавровим обговорювалося широке коло питань двостороннього співробітництва, актуальні проблеми міжнародного та регіонального порядку денного.

Розвиваються парламентські зв'язки Росії та Нігерії. У жовтні 2017 року на 137-й Асамблеї Міжпарламентського Союзу в Санкт-Петербурзі пройшли переговори голови Ради Федерації РФ Валентини Матвієнко та голови Сенату Нігерії Абубакара Буколов Сарак.¹²⁸ У червні 2018 року нігерійська делегація на чолі з головою Сенату Національної Асамблеї Абубакаром Буколов Сарак відвідала Москву з офіційним візитом, в ході якого, він знову зустрівся з Валентиною Матвієнко.

¹²⁶ Меморандум о взаимопонимании между Федеральным космическим агентством, Российская Федерация и Национальным агентством космических исследований, Федеративная Республика Нигерия по вопросам сотрудничества в области исследования и использования космического пространства в мирных целях // Электронный фонд правовых и нормативно-технических документов. 24 июня 2009. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902243516>

¹²⁷ ОАО «Газпром» и «Нигерийская национальная нефтяная корпорация» подписали меморандум о взаимопонимании // Газпром. 3 сентября 2008, URL: <https://www.gazprom.ru/press/news/2008/september/article56744/>

¹²⁸ Межгосударственные отношения России и Нигерии // РИА Новости. 23 октября 2019. URL: <https://ria.ru/20191023/1560062975.html>

Військово-технічне співробітництво здійснюється на основі угоди, підписаної в Москві 6 березня 2001 року¹²⁹. У Нігерію було здійснено поставки вертольотів Мі-17 і Мі-24. У 2016 році укладено контракт на поставку для ВПС Нігерії нової партії вертольотів марки Мі.¹³⁰

У 2017 році Росія і Нігерія підписали угоду про військову співпрацю. Нігерія зацікавлена в купівлі російської військової техніки. Нігерія вже уклала контракт на закупівлю вертольотів Мі-35, шість з них вже були поставлені.

Триває підготовка нігерійських національних кадрів в російських вузах. У жовтні 2017 року нігерійська делегація взяла участь в 19-му Всесвітньому фестивалі молоді і студентів в Сочі.¹³¹ Нігерія і Росія підписали угоду про військове співробітництво, що забезпечує правову основу для поставок техніки і підготовки військ, повідомило посольство Нігерії в Москві.

Президент Мухаммаду Бухарі проявив інтерес до висновку такої угоди з Росією ще в 2019 році, коли він зустрічався з російським колегою Володимиром Путіним на саміті Росія-Африка. Тоді посол Нігерії в Росії заявив, що Бухарі вважає, що Росія може допомогти перемогти ісламістську повстанське угруповання «Боко Харам» на північному сході країни, яка залишається серйозною проблемою. Нігерія вже використовує російські винищувачі і вертольоти поряд з військовою технікою, закупленої у західних країн, таких як США.¹³²

Національне агентство з контролю продуктів харчування та лікарських препаратів Нігерії (NAFDAC) зареєструвало російську вакцину проти коронавірусу «Супутник V», повідомив Російський фонд прямих інвестицій

¹²⁹Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Нигерии о взаимном поощрении и защите капиталовложений // Министерство иностранных дел российской федерации. 24 июня 2009. URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-146/45408

¹³⁰Сотрудничество с Нигерией // Рособоронэкспорт. 2016. URL: <http://roe.ru/export/nigeriya/>

¹³¹Межгосударственные отношения России и Нигерии // РИА Новости. 23 октября 2019. URL: <https://ria.ru/20191023/1560062975.html>

¹³²Нигерия и Россия подписали соглашение о военном сотрудничестве // Голос Америки. 26 августа 2019. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nigeria-russia-sign-military-cooperation-agreement/6016775.html>

(РФПД). Вакцину вже схвалили 68 країн, їхнє загальне населення становить понад 3,7 млрд осіб.

У Нігерії проживає 211 млн осіб. З початку пандемії в країні виявили 167 тис. коронавірусом, що заразилися, померли 2,1 тис. осіб. 14 липня ВООЗ повідомила про початок третьої хвилі пандемії COVID-19 у світі. До цього організація закликала поки що відмовитися від ідеї ревакцинації та допомогти країнам, де не можуть організувати навіть первинну вакцинацію медпрацівників¹³³.

4.3. Економічні відносини Нігерії з РФ і КНР

За даними ФТС Росії, в 2018 році товарообіг Росії з Нігерією склав близько 767 мільйонів доларів (російський експорт - 733,7 мільйона доларів, імпорт - 33,1 мільйона доларів. У першому півріччі 2019 року товарообіг Росії з Нігерією склав 141,3 мільйона доларів (російський експорт - 132,6 мільйона доларів, імпорт - 8,7 мільйона доларів). У структурі експорту Росії в Нігерію основна частка поставок припадає на продовольчі товари та сільськогосподарську сировину; мінеральні продукти; метали та вироби з них; продукцію хімічної промисловості. Імпорт Росії з Нігерії представлений продовольчими товарами і сільськогосподарською сировиною, продукцією хімічної промисловості.

Реалізується взаємовигідне партнерство в атомній сфері. У 2012 році в Москві було підписано угоду про співпрацю в будівництві на території Нігерії атомної електростанції, в 2016 році - угода о будівництві Центру ядерних досліджень і технологій.

30 жовтня 2017 року Абу-Дабі (ОАЕ) Росія і Нігерія підписали Угоду про розвиток проектів зі спорудження та експлуатації АЕС та Центру з багатоцільовим дослідницьким реактором на території Нігерії¹³⁴. На полях

¹³³Нигерия зарегистрировала «Спутник V» // Коммерсантъ. 15 июля 2021. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4901015>

¹³⁴РФ и Нигерия подписали соглашения о развитии проектов по сооружению АЭС и исследовательского ядерного центра // Интерфакс Россия. 30 октября 2017. URL:

міжнародного форуму "Атомекспо-2018" в Сочі було підписано угоду між дочірньою компанією ГК "Росатом" АТ "Росатом Оверсіз" і Комісією з атомної енергетики Нігерії.¹³⁵ У 2009 році "Газпром" спільно з нігерійською державною корпорацією Nigerian National Petroleum Corporation (NNPC) на паритетних засадах створили СП NiGaz Energy Company Limited.¹³⁶

Пріоритетними напрямками роботи СП є: здійснення газових і енергетичних проектів, розробка родовищ природного газу, будівництво газотранспортної інфраструктури, спорудження нових та відновлення існуючих електрогенеруючих потужностей, що працюють на природному газі.

На території Нігерії інвестиційну діяльність здійснює одна з найбільших російських компаній ОК "РУСАЛ", що володіє 85% акцій нігерійського підприємства з виробництва алюмінію ALSCON в південно-східному штаті Аква-Ібом. У вересні 2014 року ВАТ "Лукойл" увійшло в глибоководний проект на блоці OML-140 на шельфі.

Нігерія веде переговори з Росією про завершення будівництва сталеливарного заводу Аджакута, будівництво якого було розпочато ще за СРСР. Також Нігерія зацікавлена в участі ВАТ "РЖД" в модернізації залізничної системи країни. Нігерія також обговорює проекти з "Газпромом", "Лукойлом", експортною компанією ALLWE, "Уралкалія" та ін.

У вересні 2020 року Московська торгово-промислова палата провела онлайн-конференцію «Росія-Нігерія: перспективи торгово-економічного співробітництва»¹³⁷. Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної

<https://www.interfax-russia.ru/rossiya-i-mir/rf-i-nigeriya-podpisali-soglasheniya-o-razvitii-proektov-po-sooruzheniyu-aes-i-issledovatelskogo-yadernogo-centra>

¹³⁵РФ и Нигерия подписали соглашения о развитии проектов по сооружению АЭС и исследовательского ядерного центра // Интерфакс Россия. 30 октября 2017. URL: <https://www.interfax-russia.ru/rossiya-i-mir/rf-i-nigeriya-podpisali-soglasheniya-o-razvitii-proektov-po-sooruzheniyu-aes-i-issledovatelskogo-yadernogo-centra>

¹³⁶Нигерийская госкомпания NNPC сохраняет планы по сотрудничеству с "Газпромом" по разведке в Нигерии // Нефтегазовая вертикаль. 04 июня 2015. URL: http://www.ngv.ru/news/nigeriyskaya_goskompaniya_nnpc_sokhranyaet_plany_po_sotrudnichestvu_s_gazpromom_po_razvedke_v_nigerii/

¹³⁷Нигерия нуждается в российских технологиях в различных сферах экономики // Московская торгово-промышленная палата. 23 сентября 2020. URL:

Республіки Нігерії в Російській Федерації професор Стів Девіс Угба заявив, що зараз перспективи розвитку економічних відносин між країнами дуже хороші - керівництво його країни готове зміцнювати різнобічні зв'язки між Росією і Нігерією. Він зазначив, що Нігерія - країна з найбільшою економікою в Африці, її населення наближається до 400 млн осіб. При цьому, за прогнозами аналітиків, економіка цієї африканської країни буде рости до 2030 року на 7% щорічно, а до 2050 року може увійти в десятку найбільших економік світу. Однак, як заявив пан Посол, товарообіг між Росією і Нігерією становить зараз всього 600 млн доларів США, при цьому спостерігається серйозний перелом в сторону імпорту з Росії. «Нігерія може постачати набагато більше товарів в вашу країну (в Росію)», - підкреслив Стів Девіс Угба¹³⁸. За його словами, зараз уряд Нігерії вживає низку заходів, які повинні сприяти поліпшенню ділового клімату і зростанню інвестицій в її економіку. Основне, в чому зацікавлена Нігерія, - це технології і скорочення розриву в рівні знань місцевих фахівців. На даний момент співпраця налагоджена на рівні таких компаній як Газпром, Лукойл, Уралкалий. Але керівництво країни готове на тісний контакт з широким колом російських підприємств і компаній.

Колишній член Ради Федерації, а нині голова Координаційного комітету з економічного співробітництва з країнами Африки (на південь від Сахари) (Афроком) Ігор Морозов зазначив, що «бізнес повинен йти слідом за гуманітарними проектами». І заявив, що Афроком готовий сприяти виходу регіонів на африканські ринки. У цій роботі він закликав до співпраці Московську ТПП.

Представник Мінпромторга Ярослав Тарасюк позначив ряд напрямів, за якими його відомство бачить перспектив співпраці. Перш за все, це ревізія промислових підприємств, які будувалися раніше. В першу чергу мова йде про

<https://mostpp.ru/news/mezhdunarodnaya-deyatelnost/nigeriya-nuzhdaetsya-v-rossiyskikh-tekhnologiyakh-v-razlichnykh-sferakh-ekonomiki/>

¹³⁸Нигерия нуждается в российских технологиях в различных сферах экономики // Московская торгово-промышленная палата. 23 сентября 2020. URL: <https://mostpp.ru/news/mezhdunarodnaya-deyatelnost/nigeriya-nuzhdaetsya-v-rossiyskikh-tekhnologiyakh-v-razlichnykh-sferakh-ekonomiki/>

металургійний комбінат, який ще в 1979 році почали зводити радянські будівельники в місті Аджакуті, і який так і не вийшов на проектну потужність. Крім того, необхідно врегулювати правовий статус комбінату Aluminum Smelter Co of Nigeria (Alskon), що належить компанії Русал. Оскільки Нігерія багата на різноманітні копалини, включаючи золото, паладій і т.д., вона потребує розвитку гірничодобувної галузі. Ще однією з важливих галузей для співпраці є, за словами Ярослава Тарасюка, транспорт, включаючи закупівлі рухомого складу, літаків, вертольотів, а також систем обслуговування і забезпечення безпеки. Також перспективними експерт назвав такі області, як промислова кооперація в енергетичному секторі, поставки мінеральних добрив, а також реалізація проектів в сфері розвитку системи охорони здоров'я.

Президент ТПП міста Абуджі Принс Кайоде Адетокунбо також виділив три основних напрямки, в яких може розвиватися співпраця двох країн: це сільське господарство, включаючи постачання устаткування і технологій для переробки, упаковки та транспортування аграрної продукції; видобувна промисловість (необхідні технології, обладнання та послуги) і використання газу.¹³⁹

Після приходу в 1999 р до влади в Нігерії громадянського уряду Олусегуна Обасанджо двосторонні економічні відносини почали розвиватися швидкими темпами. У 2001 р було створено торгове представництво Нігерії в Китаї і Китайський центр сприяння інвестиціям і торгівлі в Нігерії. У 2006 р почав роботу міжурядовий нігерійсько-китайський інвестиційний форум і був підписаний меморандум про взаєморозуміння в справі розвитку стратегічного партнерства. Через гостру потребу зростаючої економіки Китаю в стабільних поставках вуглеводнів, нафтова галузь Нігерії виявилася головним напрямком китайської інвестиційної стратегії. Іншими важливими сферами залучення

¹³⁹Нигерия нуждается в российских технологиях в различных сферах экономики // Московская торгово-промышленная палата. 23 сентября 2020. URL: <https://mostpp.ru/news/mezhdunarodnaya-deyatelnost/nigeriya-nuzhdaetsya-v-rossiyskikh-tekhnologiyakh-v-razlichnykh-sferakh-ekonomiki/>

китайських інвестицій в 2000-і рр. стали інфраструктура і будівництво. Пекін також надавав Обосаджо фінансову допомогу у вигляді грантів, низькопроцентних і безпроцентних кредитів, а також товарів і послуг, хоча на відміну від інших африканських країн Нігерія ніколи не отримувала від Китаю «подарунків» у вигляді будівництва стадіонів або урядових споруд, за винятком, лікарні на 50 ліжок і будівлі Китайського культурного центру¹⁴⁰. У 2000-і рр. Пекін розробив чітку стратегію взаємодії з Нігерією, що заснована на його економічні інтереси. Серед головних напрямків його політики стали: зростання числа китайських компаній на нігерійському ринку; використання нігерійського ринку для продажу китайської продукції; розширення китайського присутності в нафтогазовому секторі Нігерії; використання інвестицій в Нігерію як канал для проникнення на ринки держав - членів Економічного співтовариства країн Західної Африки (ЕКОВАС).

Двосторонні торговельні відносини між Китаєм та Нігерією стали тим зв'язком, який відкрив двері до багатьох проблем, що досі стоять перед відносинами двох держав. Торгові відносини з КНР призвели до більших проблем для нігерійців та економіки Нігерії. Торгівля між обома країнами створила великий торговий дисбаланс на користь Китаю і збільшила кількість дешевих товарів з Китаю на ринок Нігерії. Контрабанда товарів, чорний ринок та витіснення місцевого виробника дешевими товарами - все це негативні наслідки китайського експорту до Нігерії. Нігерійський ринок постраждав внаслідок цих проблем, які постійно призводили до деіндустріалізації, безробіття та порушення трудового законодавства держави. Торговельні відносини з Китаєм є своєрідним підсиленням ринків Нігерії, які в результаті будуть наповнені китайськими товарами та підприємствами, прямими

¹⁴⁰Дегтерев Д.А., Ли Янь, Труслова А.А. Российская и китайская системы оказания международной помощи: сравнительный анализ // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2017. Т. 17. № 4. С. 824—838. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiyskaya-i-kitayskaya-sistemy-okazaniya-mezhdunarodnoy-pomoschi-sravnitelnyy-analiz/viewer>.

іноземними інвестиції (ПІІ), які все частіше створюють проблему для Нігерійської економіки.

У ході дипломатичних відносин між країнами, були здійснені обміни офіційними візитами між керівниками та представниками обох країн, а також підписанням торговельно-економічних угод. В 1972 році Адебайо Адедеджі, уповноважений з економічної реконструкції та розвитку Нігерії в той час, поїхав до Пекіна, щоб активізувати відносини шляхом підписання угоди про економічне та технічне співробітництво, що включали й торгівлю. Саме з цієї угоди почалися торгові відносини, оскільки це дозволило поставки китайських товарів до Нігерії. Дослідник Огунсаво зазначає, що торгова угода між обома країнами була формальністю, бо й до цього відбувався експорт значної кількості китайських товарів, які роками надходили до Нігерії, і це стало важко контролювати. Торгова угода не була надто суттєвою, оскільки контролю над нерегульованим імпортом китайських товарів, що надходили до Нігерії протягом багатьох років не проводився.

На початку відносин та початку економічного співробітництва між обома країнами були відкритим можливості Нігерії подати запит на велика кількість проектів з Китаю, але попиту з боку Нігерії було небагато, це один із унікальних випадків, що відрізняв Нігерію від інших африканських держав, які відразу ж почали давати запити на допомогу після встановлення дипломатичних відносин. Співробітництво з Нігерією відрізнялося від стосунків Пекіна з іншими африканськими державами, де технічна та фінансова допомога зазвичай починала надходити майже одразу після встановлення офіційних відносин.

Нігерія є одним із провідних торгових партнерів Росії в Африці. За підсумками 2020 р. Нігерія займає 3 місце за обсягом товарообігу з Росією серед країн Африки на південь від Сахари після ПАР та Сенегалу. За даними ФМС Росії, зовнішньоторговельний оборот Росії з Нігерією у 2020 р. порівняно з 2019 р. збільшився на 9,6% (+40,4 млн. дол. США), з 421,0 млн. дол. США до 461,4 млн. дол. США, при цьому експорт зріс на 12,5%

(+47,0 млн. дол. США), з 376,6 млн. дол. США до 423,6 млн. дол. США, а імпорт зменшився на 14,9% (-6,6 млн. дол. США), з 44,4 млн. дол. США до 37,8 млн. дол. США. Позитивне сальдо Росії у торгівлі з Нігерією у 2020 р. становило 385,8 млн. дол. США. У січні-березні 2021 р. порівняно з аналогічним періодом 2020 р. російсько-нігерійський товарообіг збільшився на 22,9% (+19,3 млн. дол. США), з 81,9 млн. дол. США до 104,8 млн. дол. США, при цьому російський експорт зріс на 26,8 (+20,0 млн. дол. США), з 74,6 млн. дол. США до 94,6 млн. дол. США, а імпорт скоротився на 4,7% (-0,5 млн. дол. США), з 10,7 млн. дол. США до 10,2 млн. дол. США.

Основні експортні товари у 2020 р.:

- пшениця та меслин – 48,9% (207,2 млн. дол. США);
- нафта та нафтопродукти, отримані з бітумінозних порід, крім
- сирих – 10,2% (43,2 млн. дол. США);
- добрива мінеральні чи хімічні, калійні – 9,2% (39,0 млн. дол. США);
- напівфабрикати із заліза та нелегованої сталі – 6,5% (27,7 млн. дол. США);
- фармацевтична продукція – 6,2% (26,2 млн. дол. США);
- прокат плоский із заліза або нелегованої сталі, гарячекатаний – 4,1% (17,4 млн. дол. США).

Зростання російського експорту до Нігерії у 2020 р. забезпечене за рахунок збільшення поставок наступних видів продукції:

- калійних добрив (з 0 до 39,0 млн. дол. США),
- пшениці та меслина на 26,6 млн. дол. США (з 180,6 млн. дол. США до 207,2 млн. дол. США; +14,7%),
- прокату плоского із заліза або нелегованої сталі, гарячекатаного на
- 13,6 млн. дол. США (з 3,8 млн. дол. США до 17,4 млн. дол. США; +357,9%).

При цьому сталося скорочення російських поставок нафти та нафтопродуктів на 16,6 млн. дол. США (з 59,8 млн. дол. США до 43,2 млн. дол. США; -27,8%), літальних, космічних апаратів та їх частин на 11,1 млн. дол. США (з 30,1 млн. дол. США до 19,0 млн. дол. США; -36,9%), напівфабрикатів

із заліза або нелегованої сталі на 6,0 млн. дол. (з 33,7 млн. дол. США до 27,7 млн. дол. США; -17,8%).

Зростання російського експорту до Нігерії у січні-березні 2021 р. порівняно з аналогічним періодом 2020 р. обумовлений збільшенням російських поставок наступної продукції:

- пшениці та меслина на 43,7 млн. дол. (з 5,8 млн. дол. США до 49,5 млн. дол. США; +753,4%),
- мороженої риби (з 0 до 11,5 млн. дол. США),
- прокату плоского із заліза або нелегованої сталі, гарячекатаного на 2,8 млн. дол. США (з 2,4 млн. дол. США до 5,2 млн. дол. США; +116,7%).

При цьому сталося припинення російського експорту напівфабрикатів із заліза або нелегованої сталі (раніше постачалися на 10,7 млн. дол. США), літальних апаратів інших (раніше постачалися на 9,2 млн. дол. США), скорочення поставок нафти та нафтопродуктів, отриманих з бітумінозних порід, крім сирих, на 8,8 млн. дол. США (з 23,9 млн. дол. США до 15,1 млн. дол. США). дол. США; -36,8%), припинення поставок машин та механічних пристроїв, мають індивідуальні функції (раніше поставлялися на 5,0 млн. дол. США), куточків, фасонних та спеціальних профілів із заліза або нелегованої сталі (раніше постачалися на 1,5 млн. дол. США).

Основні імпорتنі товари у 2020 р.:

- какао та продукти з нього – 83,7% (31,6 млн. дол. США);
- рослини та їх частини, використовувані головним чином парфумерії,
- фармацевції – 7,5% (2,8 млн. дол. США);
- імбир, шафран та інші прянощі – 2,4% (903,7 тис. дол. США);
- горіхи кокосові, бразильські та кешью – 2,1% (779,8 тис. дол. США).

Зниження імпорту з Нігерії у 2020 р. зумовлене скороченням ввезення какао та продуктів з нього на 5,3 млн. дол. США (з 36,9 млн. дол. США до 31,6 млн. дол. США; -14,4%). Зниження російського імпорту з Нігерії у січні-березні 2021 р. пов'язане зі скороченням закупівель з Нігерії каучуку натурального на 289,7 тис. дол. (з 331,7 тис. дол. США до 42,0 тис. дол. США;

-87,3%), за одночасного збільшення закупівель какао та продуктів із нього на 0,4 млн. дол. США (з 9,3 млн. дол. США до 9,7 млн. дол. США; +4,3%).

Нігерійський імпорт з КНР з роками зростає. Технічна та економічна співпраця розвивалася більше через торговий сектор, оскільки двостороння торгівля між цими країнами відіграла велику роль у відносинах. У період з 1972 по 1974 рік нігерійський експорт до КНР складав 14 мільйонів доларів США, тоді як імпорт з Китаю - 249 мільйонів доларів США.¹⁴¹ Двостороння торгівля розширилася, в 2008 році вона зросла вартістю 7,3 млрд., майже в дев'ять разів перевищила рівень 2000 року, але з торговим дисбалансом, який зберігався й погіршувався.

Торговий дисбаланс також між двома країнами став проблемою через величезний обсяг продажів нестандартних китайських промислових товарів¹⁴².

Нігерія імпортувала предмети, такі як текстиль, промислові товари, електрообладнання, мотоцикли, генератори, машини та іншу продукцію з КНР. З Нігерії, у свою чергу, експорт переважно надходив з нафтового сектору. Китайська продукція в Нігерії викликала конфлікт інтересів. Нігерійські профспілки звинуватили китайський імпорт у втраті 350 000 нігерійських виробничих робочих місць, головним чином у текстильному секторі. Більша частина втрати роботи припадає на виробництво промислових товарів, особливо текстильних, де китайські товари особливо вплинули на зайнятість у місцевому виробництві.

Експорт Китаю до Нігерії залучив більше споживачів, ніж для місцевого виробництва товарів. Можна виділити декілька причин втрати ринку нігерійськими виробниками. На основі опитування було виявлено, що багато споживачів використовували товари, що виготовлені у Китаї. Основними

¹⁴¹Mthembu-Salter, G. Elephants, ants and superpowers: Nigeria's relations with China. // South African Institute of International Affairs. 2009. P 10. URL: <https://www.africaportal.org/publications/elephants-ants-and-superpowers-nigerias-relations-with-china/>

¹⁴² Amadasun, A. B. China-Nigeria economic cooperation: Conceptualization, contending issues and prospects and its implications for the west african sub-region / / 12th EADI General Conference Global Governance for Sustainable Development. 2008, June 24.

причинами споживання китайських продуктів є відносно низькі ціни, доступність продукції, технологія та упаковка, проте якість зазвичай не на висоті. Більшість споживачів виявили, що китайська продукція характеризується високим рівнем поломок, низька якість і більшість товарів важко ремонтувати.

Імпорт та товари Китаю також створили слабку промисловість в Нігерії. Вони визначають економічну політику та методи Китаю як один з основних факторів деіндустріалізації в Нігерії, що є результатом великої кількості китайських товарів. Конкурентоспроможність китайської продукції та її наслідки на нігерійському текстильному ринку мають згубний вплив для нігерійської економіки. Експорт КНР усунув конкуренцію з місцевими ринками та виробництвами. Легкий доступ до продуктів та цін дуже привабливий, але небезпечна для Нігерії, яка втратила майже всю текстильну промисловість, оскільки імпорт з Китаю збільшився¹⁴³. Тому Нігерії слід домовитись про систему квотування, яка обмежує китайський експорт текстилю, щоб не залишити свого місцевого виробника без доходів¹⁴⁴.

Крім текстилю, існують також проблеми з китайською торговою практикою, тому що було виявлено багато порушень норм імпорту та експорту Нігерії китайськими торговцями. Кількість контрабандних товарів, що імпортується в країну теж впливає на місцеві ринки. Контрабанда китайських товарів у Нігерії призвела до закриття кількох місцевих ринків¹⁴⁵. Ділову практику Китаю можна визначити як проблематичну. Китайська ділова практика в Нігерії також порушила питання щодо відносин із робочою силою. Китайські компанії все частіше звинувачуються у неналежному поводженні з нігерійськими працівниками, низькою заробітною платою та низькими

¹⁴³ Akinrinade S., Olukoya O. Globalization and deindustrialization: South- south neo-liberalism and the collapse of the Nigerian textile industry. // *The Global South* 2008. 2 (2): 159. P.166

¹⁴⁴ Тихоненко І. Акопов А. Реалізація африканської політики КНР: прорахунки на нігерійському векторі // Глухівські читання. 2020.

¹⁴⁵ Obiorah, N., Kew, D., Tanko. Y. "Peaceful rise" and human rights: China's expanding relations with Nigeria. // *China into africa: Trade, aid and influence*. 2008. P.280. URL : <https://documento.mx/documents/china-china-into-africa-trade-aid-and-influence-5c1128a9918a5>

стандартами корпоративного управління. Погана ділова практика також сприяла безробіттю, що викликає невдоволення нігерійців. Образа також зростала через використання великої кількості китайських робітників у будівельних проектах.

Незважаючи на зростаючі невдоволення та проблеми, китайські прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Нігерії подвоїлися. Велика кількість китайських інвестицій спостерігалася у сфері добування природних ресурси та фінансування енергетичної та транспортної інфраструктури¹⁴⁶. Більшість китайських інвестицій у Нігерію концентруються у кількох секторах, що представляють стратегічний інтерес для Китаю. Китайські фірми інвестували мільярди доларів у китайських інженерів та будівельні ресурси , інфраструктуру для видобутку нафти, газу, корисних копалин та інших природних ресурсів у ряді країн Африки, включаючи Нігерію. Прямі інвестиції Китаю в Нігерію та інших африканські держави головним чином зумовлені необхідністю забезпечити доступ до товарно-енергетичних активів та захоплення недостатньо експлуатованих ринків. Більшість китайських ПІІ в Нігерії дозволило зайти китайським нафтовим, виробничим , будівельні компаніям, що приносять користь Китаю та Нігерії. Незважаючи на здатність Китаю відігравати позитивну роль для нігерійської економіки, китайські фірми можуть скалічити вітчизняних підрядників, оскільки більшість контрактів укладаються із китайськими фірмам, що, в свою чергу, впливає на місцеві компанії, які залишаються без роботи¹⁴⁷.

Деякі китайські ПІІ зосереджені в торговому секторі, сприяла встановленню вільної торгівлі, тобто Зони вільної торгівлі (ЗВТ) та Спеціальні економічні зони (СЕЗ) у Нігерії. Якщо проаналізувати різні СЕЗ та їх значення для ринкової стратегії Китаю, то ПІІ Китаю в Нігерії були висвітлені у п'яти дослідженнях, а саме: спеціаліста Качжола Залізнична промислова зона,

¹⁴⁶ Oyeranti O., Babatunde, A. M., Ogunkola, O. E., Bankole, A. S. China- Africa investment relations: A case study of Nigeria. // African Economic Research Consortium (AERC). 2010. URL: <http://aercafrica.org/wp-content/uploads/2018/07/china15.pdf> .

¹⁴⁷ Габро І. Акопов А. Економічні відносини КНР та Нігерії // Могилянські читання. 2020.

Офада VEE tee rice Limited та Огуна Гуандунська зона вільної торгівлі, Леккі China Town in Lagos¹⁴⁸. Вони роблять висновок вказуючи на те, що різні інвестиції можуть призвести до зростання економки в Нігерії, але є перешкоди. Різні СЕЗ стали виробничою галуззю для китайських фірм, яких приблизно 100. Зі створенням ЗВТ і СЕЗ, потенційно може бути збільшена зайнятість в Нігерії та зростання експорту, але тут залишається багато скептицизму. Більшість із цього скептицизму формується в результаті минулих дій Китаю в Нігерії. Більшість робочих місць були втрачені під час участі Китаю у виробничому та будівельному секторах, оскільки більшість працівників приїжджають з Китаю та зменшують зростання зайнятості в Нігерії. Таким чином встановлення ЗВТ та СЕЗ в Нігерії не обов'язково означає зайнятість нігерійців.

У 2019 році Китай експортував до Нігерії товарів на суму 15,5 млрд доларів. Основною продукцією, яку Китай експортував до Нігерії, є телефони (526 мільйонів доларів), гумові шини (360 мільйонів доларів) і легка чиста бавовна (301 мільйон доларів). Протягом останніх 24 років експорт Китаю до Нігерії зріс у річному обчисленні на 21,3%, зі 151 мільйона доларів у 1995 році до 15,5 мільярдів доларів у 2019 році.

У 2019 році Китай не експортував жодних послуг до Нігерії. У 2019 році Нігерія експортувала до Китаю товарів на суму \$2,52 млрд. Основними продуктами, які Нігерія експортувала до Китаю, були сира нафта (1,14 млрд доларів), нафтовий газ (1,11 млрд доларів) і руда ніобію, танталу, ванадію та цирконію (43 млн доларів). За останні 24 роки експорт Нігерії до Китаю зріс у річному обчисленні на 17,6% з 51,5 млн доларів у 1995 році до 2,52 млрд доларів у 2019 році. У 2019 році Китай посів 29 місце в індексі економічної складності (ЕСІ 1,01) і 1 місце за загальним обсягом експорту (2,57 трлн доларів США). Того ж року Нігерія посіла 140 місце в індексі економічної

¹⁴⁸ Oyeranti O., Babatunde, A. M., Ogunkola, O. E., Bankole, A. S. China- Africa investment relations: A case study of Nigeria. // African Economic Research Consortium (AERC). 2010. URL: <http://aercafrica.org/wp-content/uploads/2018/07/china15.pdf>.

складності (ЕСІ -1,6) і 47 місце за загальним обсягом експорту (63,8 млрд доларів).

У жовтні 2021 року Китай експортував товарів на суму 1,92 мільярда доларів США та імпортував 242 мільйони доларів з Нігерії, що призвело до позитивного торгового балансу в розмірі 1,67 мільярда доларів. З жовтня 2020 року по жовтень 2021 року експорт Китаю зріс на 421 млн доларів (28,2%) з 1,49 млрд доларів до 1,92 млрд доларів, тоді як імпорт збільшився на 134 млн доларів (123%) зі 108 млн доларів до 242 млн доларів. У жовтні 2021 року Китай експортував переважно з провінції Гуандун (509 мільйонів доларів), провінції Чжецзян (314 мільйонів доларів), провінції Шаньдун (230 мільйонів доларів), провінції Цзянсу (196 мільйонів доларів) та провінції Фуцзянь (104 мільйони доларів), тоді як напрямки імпорту були головним чином провінція Шаньдун (87 млн доларів), Пекін (67 млн доларів), провінція Чжецзян (42,7 млн доларів), провінція Гуандун (14,1 млн доларів) і провінція Шанхай (7,85 млн доларів).

У жовтні 2021 року збільшення щорічного експорту Китаю до Нігерії пояснювалося, насамперед, збільшенням експорту продукції жіночих костюмів без трикотажу (64,3 млн доларів, або 71,7%), телефонів (54,7 млн доларів або 144%) та гуми. Взуття (33,6 млн доларів США або 109%). У жовтні 2021 року збільшення щорічного імпорту Китаю з Нігерії пояснювалося насамперед збільшенням імпорту сировини нафти (\$58,9 млн або 218%), нафтового газу (\$54,5 млн або 99,7%) і олов'яних руд (4,87 млн доларів США або 5,2 тис.%).

У жовтні 2021 року найбільшими експортерами Китаю до Нігерії були жіночі костюми без трикотажу (154 мільйони доларів), телефони (92,5 мільйона доларів), штучне волосся (88 мільйонів доларів), тканина з синтетичних ниток (86,6 мільйонів доларів) та гумове взуття (64,4 доларів США). У жовтні 2021 року найбільшими імпортерами Китаю з Нігерії були нафтовий газ (\$109 млн), сира нафта (\$85,8 млн), необроблений алюміній

(\$7,17 млн), очищена мідь (\$6,91 млн) і руда ніобію, танталу, ванадію та цирконію (\$5,69). М).

Причини повільного розвитку торговельних відносин між Нігерією та Росією. є кілька причин слабого розвитку російсько-нігерійського економічного співробітництва. Але головна з них - майже повне незнання російськими і нігерійськими бізнесменами можливостей, наявних на ринках обох країн. Насамперед, це помітна дестабілізація внутрішньополітичної ситуації в результаті дій ісламістських екстремістів Боко Харам¹⁴⁹, триває конфлікт і в нафтоносному районі дельти Нігеру. Ще одна проблема - зростання піратської активності в Гвінейській затоці, перш за все біля берегів Нігерії - неподалік від дельти Нігеру, тобто в районі найбільшого поширення контрабанди нафти і зброї¹⁵⁰.

Таким чином, однією з причин слабого розвитку співпраці є відсутність безпеки: викрадення російських моряків, нафтовиків, інших фахівців, тривалі переговори зі звільнення, з чим не може миритися російська сторона.¹⁵¹

Крім цього, в Росії поширена думка, що в Нігерії не виходить ефективно працювати через високий рівень ризиків і непостійність партнерів. Однак успіхи інших іноземних компаній свідчать про те, що в країні є досить стабільні партнери, з якими цілком можна співпрацювати.

4.4. Енергетичний сектор співпраці Нігерії та КНР

Нігерія виробляє та експортує нафту та нафтопродукти. Нігерійська нафта знаходиться в районі, відомому як дельта річки Нігер. Дельта Нігеру - це склад нігерійської сирової нафти, яка становить приблизно 90% доходу країни, забезпечуючи понад 90% загального експорту. В цьому регіоні,

¹⁴⁹ Костелянец С.В. Страны Африки: проблемы и пути экономического развития // Восток. Афро-Азиатские общества: история и современность. 2014. № 5. С. 189-191

¹⁵⁰ Костелянец С.В. Конфликты в Африке: причины, генезис и проблемы урегулирования (этнополитические и социальные аспекты) // Восток. Афро-Азиатские общества: история и современность. 2014. № 4. С. 196-202.

¹⁵¹ Денисова Т.С. Тропическая Африка: эволюция политического лидерства // Институт Африки РАН. 2016. С. 596.

розташовані найбільші групи етнічних меншин, що поширюються на південну географічну зону Нігерії, з 7-мільйонним населенням, розподіленим у 1600 громадах. Ця дельта складається з найбільших водно-болотних угідь світу, що займає площу 70 000 квадратних кілометрів, має піщані прибережні хребтові бар'єри, солону мангрову, прісну воду. Через даний район проходить і перетинається велика кількість річок, струмків та каналів¹⁵².

Крім того, регіон набув важливого значення через збільшення насильства та нестабільності через демонстрацій місцевого населення проти різних нафтових компаній, що діють в регіоні. Насильство націлене або проти нафтових компаній регіону (через вибухи нафтових споруд або викрадення людей) або проти федерального уряду Нігерії (викрадення людей або вбивство виконавців). Розвідка нафти та експлуатація мала далекосяжні негативні екологічні, соціальні та економічні наслідки для регіону. Вплив нафтової діяльності в регіоні проявляється в погіршенні довкілля та поширеною бідністю. Місцеві жителі регіону завжди були проти діяльності іноземних нафтових компаній у дельті.

Дельта Нігеру є найбагатшим регіоном Нігерії з точки зору природних ресурсів, проте йому загрожує погіршення довкілля та гірші економічні умови, що залишають регіон недостатньо розвиненим¹⁵³. Процес видобутку та переробки сирої нафти спричинив забруднення повітря, води та землі. Риболовецька діяльність була порушена внаслідок розливу нафти, які, як правило, трапляються досить часто. На додаток до безглузвих аварій ще й відбуваються вбивства протестувальників, які протестуючи проти роботи нафтових компаній. Цю велику кризу в дельті спричинив один з найбільших виробників нафти в Нігерії: Шеврон. Ця нафтова компанія є однією з перших, що працювала в країні, і вона вклала багато грошей у розвідку нафти та газу. Шеврон - третій за величиною виробник нафти в Нігерії та один з найбільших

¹⁵² Akpan, NS., Akpabio. EM. Oil and conflicts in the Niger delta region, Nigeria: Facing the facts // Journal of Social Development in Africa 24 (1) (05): 9-35, 2009. P.13.

¹⁵³ Akpan, NS., Akpabio. EM. Oil and conflicts in the Niger delta region, Nigeria: Facing the facts // Journal of Social Development in Africa 24 (1) (05): 9-35, 2009. P.14.

її інвесторів, витрачаючи понад 3 мільярди доларів щорічно. Компанія працює в Нігерії тривалий час і має багато активів у нігерійській нафті. Компанія працює за домовленістю про спільне підприємство з Нігерійською національною нафтовою корпорацією та має активи на земельних, болотних та прибережних концесіях, що охоплюють приблизно 2.2 мільйони акрів (8900 кв. км) у регіоні дельти річки Нігер.

Шеврон брав участь у двох інцидентах у Нігерії. Перший з них - результат кількох спроб обговорити розлив нафти Шеврона, що порушили запаси прісної води та риболовлю місцевих жителів в 1998 році. Після того, як протестуючі за умови, створені Шевроном, просили кількох зустрічей, які , нафтова компанія відхилила, а протестувальники відмовлялися виїжджати звідти. Шеврон просив допомоги у нігерійських військ та поліції, щоб зупинити протести, наслідком яких стали поранення та вбивства протестувальників¹⁵⁴. Хоча Шеврон стверджував, що протестуючі намагалися роззброїти війська, докази демонструють протилежне, протестувальникам стріляли в спину. Другий інцидент, за яким будівництво трубопроводів цієї компанії знищило села. 4 січня 1999 р. Опія та Ікенян, дві невеликі громади, чисельність яких може складати 500 осіб , штат Уоррі-Норт, зазнали нападу близько 100 озброєних солдатів - які також прибули на суднах, що належать Шеврону , також прилетів вертоліт, що почав стріляти по місцевим жителям. Після півгодинного обстрілу Опії, вертоліт полетів до сусіднього Ікеняна і обстріляв жителів села. Сорок сім людей з Ікеняна та п'ятнадцять з Опії були викрадені. Солдати також підпалювали будинки незгодних до їх виїзду, знищуючи більшу частину громади. Як результат цих дії стосунки Шеврона з Нігерією були конфронтаційними, і Нігерія намагалася відкрити партнерські стосунки з іншими країнами, такими як Китай , що могла дати більше важелів і можливостей для найкращих угод.

¹⁵⁴ Bustany C. and Daphne W. Chevron's alleged human rights abuses in the Niger delta and involvement in Chad- Cameroon pipeline consortium highlights need for world bank human rights investment screen // Institute for Policy Studies. 2000. P. 4. URL : [ustainable-economy.org/wp-content/uploads/2018/02/Chevron-HR-in-Niger-Delta-Chad-Cam.pdf](http://sustainable-economy.org/wp-content/uploads/2018/02/Chevron-HR-in-Niger-Delta-Chad-Cam.pdf) .

Мотиви Китаю дещо суперечливі, його діяльність та дії в дельті Нігеру є проблематичним для цілей Нігерії. По-перше, вступ Китаю до нафтового сектору Нігерії створив основу для пошкодженої та патронатної системи для отримання доступу до нафти. Крім того, окрім корупції та протекції, деградація екологічного середовища, надмірна залежність від нафтопродуктів, відсутність диверсифікації є потенційними проблемами, які виникають внаслідок операцій Китаю з нафтовою зоною. Нафта була важливим фактором у розвитку відносин між обома країнами. Китай спочатку був осторонь нафтової промисловості Нігерії, західні компанії мали велику присутність в Нігерії, але це швидко змінилося завдяки поєднанню хитрих дипломатичних угод. Обіцянка Китаю побудувати та запустити телекомунікаційний супутник для Нігерії - один із багатьох прикладів, коли Пекін може будувати проекти, отримав вигідні нафтові контракти. Більше того, уряд Нігерії, який також допомагав Китаю інвестувати в нафтовий сектор, сприяв залученню Китаю до нігерійської добувної галузі. Вступу Китаю до нафтового сектору свідчить, що потрібно було наполегливе лобювання Обасанджо, президент Нігерії з 1999 до 2007, щоб спокусити китайську нафтову компанію працювати в Нігерії.

Обасанджо повинен був пропонувати нелегальні угоди та обіцянки азійським нафтовими компаніями, щоб вони інвестували в нафту Нігерії. Обасанджо запропонував китайським компаніям право першої відмови (RFR) на нафтові блоки за пільговими тарифами або з підписом на відмову від бонусів, натомість зобов'язання інвестувати у подальші та інфраструктурні проекти в Нігерії.

Основною причиною відкриття нафтового сектору для Китаю було те, що Нігерія хотіла збільшити свої доходи від нафти. З боку нігерійської фракції транснаціональної капіталістичної еліти запрошення китайського уряду президентом Обасанджо було частиною зусиль розширити глобальну базу накопичення нафти в дельті Нігеру. Крім того, збільшення доходів від нафти, що є найважливішим фактором звернення до Азійської національної нафтової компанії (ANOC) мали використати свою переговорну силу. Отримавши

перевагу, китайські компанії змогли видобути та виграти великі нафтові контракти в Нігерії, будуючи інфраструктуру для країни, одночасно розширюючи роль їхніх компаній у Нігерії.

Дослідження Тейлора щодо китайських інвестицій в енергетичному сектор Нігерії вказує на здатність Китаю нарощувати проекти доброї волі в телекомунікаційному секторі, які розгорталися при наданні нафтових контрактів для КНР. Що стосується конкретних китайських нафтових контрактів у Нігерії, у грудні 2004 р державна китайська нафтова компанія Sinopec та Нігерійська національна нафтова корпорація(NNPC) підписав угоду про розробку лізингу на видобуток нафти (OML) в дельті Нігеру.

Різні нафтові контракти також були надані Китаю в результаті політики Обасанджо “нафта заради інфраструктури”. Спираючись на такий розвиток, у 2006 році уряд Нігерії запропонував Китаю чотири ліцензії на розвідку нафти в обмін на інвестиції на суму в 4 мільярди доларів для інфраструктури Нігерії. До торгів на аукціонах для виграну нафтових контрактів, президент Обасанджо уклав стратегічні угоди з Азійською нафтовою компанією, пропонуючи їм вигідні блоки в обмін на інвестиції. До аукціону, Президент Обасанджо уклав стратегічні угоди з Республікою Корея, Тайванем(Республікою Китай), КНР, Індією та Малайзією, пропонуючи їм вигідні блоки в обмін на обіцянку стратегічних інвестиції . Аукціони призвели до різних раундів ліцензування нафти, які відбувалися протягом президентських термінів Обасанджо в 2000, 2005, 2006 та 2007 роках, всі раунди ліцензування були організовані, намагаючись отримати кілька угод, наставляючи компанії одна проти одної, щоб отримати найбільші інвестиції.¹⁵⁵ Основною причиною таких дій було те, що президент хотів інвестиції в обмін на те, щоб дозволити іноземним нафтовим компаніям видобувати нафту з Нігерії.

¹⁵⁵ Vines A., Lillian W., Markus W., Indira C. Thirst for African oil : Asian national oil companies in Nigeria and Angola. // Chatham House. 2009. P.14. URL : https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0809_africanoil.pdf .

На початку 2008 року президент Обасанджо повідомляв, що йому набридли Shells і Exxon, які неодноразово відмовлялися будувати нові нафтопереробні заводи, з огляду на вартість або інвестувати в інші проекти, що створюють робочі місця, поза їхніми основним бізнесом. Президент вважав, що Нігерія - це просто місце експлуатації нафти компаніями, які нічого не зробили для країни. Підписані та узгоджені угоди не приймалися всюди в країні. Китайські нафтові компанії не приймалися в регіоні Дельта через підвищений ризик погіршення навколишнього середовища в результаті цих контрактів. На початку 2006 року почалися бойові напади на нафтові установки та викрадення нафтовиків. Терористична організація МЕНД також взяла на себе відповідальність за вибух автомобіля поблизу портового міста Уоррі, заявивши, що вибух був застереженням проти китайської експансії в регіоні, додавши, що китайський уряд, інвестує в викрадену сировину, розміщуючи своїх громадян на нашій лінії вогню¹⁵⁶ Кілька викрадень та вбивств насправді мали місце після погроз. Насильство в регіоні Дельти було не єдиним викликом для КНР. Після зміни державної влади у Нігерії у 2007р. «нафта для інфраструктури» вже не розглядалася як найкраща політика в Нігерії. Коли президент Яр-Адуа вступив на посаду в 2007 р. Більшість проектів, які були підписані за часів Обасанджо, були або скасовані, або призупинено для розслідування через порушення в процесі торгів¹⁵⁷.

Адміністрація Яр-Адуа не розглядала "нафту для інфраструктури" як найкращу стратегію отримати інвестиції. Яр-Адуа був більш скептичним, і не впевненим, що більша частина інфраструктури, яку оплачує нафта, буде фактично побудована. Було підписано багато контрактів, але деякі проекти так

¹⁵⁶ Courson E. MEND: Political marginalization, repression, and petro-insurgency in the Niger delta. // African Security 4 (1) (01). 2011. P.20-43. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19392206.2011.551060> .

¹⁵⁷ Mthembu-Salter, G. Elephants, ants and superpowers: Nigeria's relations with China // South African Institute of International Affairs. 2009. P.7-14. URL: <https://www.africaportal.org/publications/elephants-ants-and-superpowers-nigerias-relations-with-china/> .

і не розпочались, оскільки деякі з цих проектів були підписані як передумова виграшу нафтових блоків, на які претендували китайські компанії.

Китайські нафтові компанії постраждали від призупинення дії цих контрактів, оскільки деякі з них інвестували в ці проекти, але нові угоди, запропоновані Яр-Адуа були кращими за старі, політика Яр-Адуа, яка була "нафтою для готівкою", посилила вплив КНР у нафтовому секторі у Нігерії. У 2009 році Китайська нафтова та хімічна корпорація (Sinorec) придбала канадський Addax Petroleum за 7,2 мільярда доларів, що лише збільшило потужність Китаю в нігерійському нафтовому секторі.

Дослідник Чжао обговорює пошуки Китаєм нафти у світі та її вступ до Нігерії. Він стверджує, що хоча інвестиції Китаю були диверсифіковані у багатьох інших галузях економіки, його основними інвестиціями були покладені в енергетичний сектор, розмістивши себе як довгострокового партнера в нафтових секторах більшості країн Африки, створивши рівень взаємозалежності. Мета Китаю - створити рівень економічної взаємозалежності, що призведе до збільшення торгівлі, включаючи придбання нафти та газу. Програма Китаю щодо інтеграції себе в нігерійський ринок - це стратегія експорту нафти. Стратегічно ці зусилля мають на меті посилити зусилля Пекіну щодо утворення в Африці бажаною довгостроковою перспективою споживачем експорту нафти на континент¹⁵⁸.

Африканські держави можуть збільшити видобуток, а відсутність людського розвитку чи диверсифікованої економіки для багатих нафтою країн буде ігноруватися. Існує ризик, що ці нові відносини між країнами, що розвиваються, будуть базуватися на видобутку ресурсів і тим, що розвитком людського капіталу можна знехтувати. Диверсифіковані економіки є потенційними переможцями в цьому партнерстві, але такі країни, як Нігерія з концентрованим доходом від нафтового сектору можуть страждати від опори

¹⁵⁸ Zhao, H. China's oil venture in Africa. // East Asia. 2007, November 8. P.406.

на природні ресурси¹⁵⁹. Зростаючий імпорт дешевих китайців товарів в Африці, в поєднанні зі збільшенням конкуренції між китайцями та африканцям текстилем у третіх країнах, загрожує перешкоджанню диверсифікації економіки в африканських державах, що сприятиме деіндустріалізації. І цей ризик очевидний у Нігерії.

4.8. Китайська допомога та позики Нігерії.

Китай не був прозорим у своїх позиках та грантах Нігерії, а поточне резюме позик, наданих Нігерії Китаєм, недоступне. Китай був віднесений до категорії необережних позикодавців африканським країнам, що впливає на стійкість боргу в країні. Між ними існує міцний зв'язок: зовнішній борг та економічне зростання, що впливає на накопичення запасу великого боргу, щоб загрозувати здатності країни повертати свої позики¹⁶⁰.

Нігерія є одним з найважливіших бенефіціарів найбільшого потоку китайської фінансової допомоги. Нове кредитування переважно за рахунок експортних кредитів з Китаю. Нігерія отримала порівняно скромний обсяг експортних кредитів з джерел ОЕСР: 455,8 млн. доларів США у період з 2003 до 2006 року. У 2006 році Експортно-імпортний банк Китаю підписав експортні кредити на загальну суму 4,24 мільярда доларів, і фактично виділила 2,27 млрд. доларів з Нігерією як головним клієнтом.

У період з 2004 до 2006 рік 8,8 млрд. доларів, виділених Китаєм на природні ресурси (нафту), пов'язана інфраструктура в Нігерії. Іноді потоки ПІІ можуть бути відповідниками надання позик, що спостерігалось в Нігерії. Китай впливає на показники через стимулювання експорту. Через великі інвестиції та позики з боку Китаю виникає борг та питання стійкості для країни. Китай впливає на стійкість боргу різними методами. Китайська

¹⁵⁹ Zafar, Ali. The growing relationship between china and sub-saharan africa: Macroeconomic, trade, investment, and aid links // World Bank Research Observer 22 (1): 103-30. 2007. P.121. URL : <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wbro/lkm001> .

¹⁶⁰ Reisen H., Sokhna N. Prudent versus imprudent lending to Africa: From debt relief to emerging lenders. // OECD Development Center. 2008. P.11. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/development/prudent-versus-imprudent-lending-to-africa_242613675043 .

допомога відрізняється від допомоги традиційних західних донорів. Важливим є спосіб розподілу допомоги Китаєм. КНР структурує свій пакет допомоги таким чином, що він дає багато переваг і сприяє успіху країн у збільшенні допомоги з боку Китаю, одночасно збільшуючи їх борги. Китайський метод спеціально розроблений, щоб надавати Китаю можливості для бізнесу та збільшення боргу інших країн. В основному Китай поєднує допомогу з бізнесом. Його допомогу важко відокремити від позики та гранти.

Є два типи позик, наданих Китаєм: пільгові позики та безконцесійні позики. Пільгові позики надає банк Ексім. Близько 60% портфелю Exim Bank складається з кредитів продавця на експорт, які є великими пільговими позиками для китайських компаній, що працюють за кордоном, в той час як зростаюча частка в портфелі банку йде на експортні кредити покупця, видані імпортерам китайських товарів та послуг для оплати банку з часом¹⁶¹. Коли країна подає заявку на позику, банк робить попередню процедуру звіту про оцінку, підписує рамкову угоду, і обидві країни підписують проектну позику. Потім контракти передаються китайським агентствам або підрядникам. Документи пізніше подаються до уряду-позичальника, який просить Банк Ексім здійснити виплату до китайського виконавчого відомства та приймає на себе відповідальність за повернення позики.

Безконцесійні позики надходять від Банку розвитку Китаю (CDB), що надає позики для фінансування інвестицій у внутрішню інфраструктуру. Останньою важливою особливістю допомоги Китаю є її "пов'язана допомога", яка вимагає від одержувачів використання товарів та послуг із країни-донора, тобто китайських товарів¹⁶². Використання боргу, полегшення допомоги

¹⁶¹ Brautigam D. The dragon's gift: The real story of China in Africa // OUP Oxford. 2009. P.113.

¹⁶² Габро І. Акопов А. Проблеми торговельно-економічних відносин КНР та Нігерії на початку XXI століття // ResearchGate. 2021, січень. URL: https://www.researchgate.net/publication/353065083_Problemi_torgovelnno-ekonomichnih_vidnosin_KNR_i_Nigerii_na_pocatku_NHI_stolitta

країні, перетворення її на позики, а згодом полегшення боргу, що збільшує підтримку населення та посилює оплот урядів¹⁶³.

Проведено значну кількість інфраструктурних проектів у Нігерії, фінансується Китаєм, що не приносить прямої вигоди економіці КНР, тому що китайські компанії виконують більшу частину проекту, привозять власних робітників, обладнання, технології, товари та інші пов'язані речі для завершення контракту.

Станом на 31 березня 2020 року загальні запозичення Нігерії з Китаю становили 3,121 мільярда доларів США (1 126,68 мільярда ₦ за 361 доларів США). Ця сума становить лише 3,94% загального державного боргу Нігерії в розмірі 79,303 млрд доларів США (28 628,49 млрд доларів США/361 фунтів стерлінгів) станом на 31 березня 2020 року. Так само, з точки зору зовнішніх джерел коштів, позики з Китаю становили 11,28% на ту саму дату зовнішнього боргу в розмірі 27,67 млрд доларів США. Ці дані показують, що Китай не є основним джерелом фінансування для уряду Нігерії.

Загальна сума позик з Китаю в розмірі 3,121 мільярда доларів США станом на 31 березня 2020 року є пільговими позиками з відсотковою ставкою 2,50% річних, терміном на двадцять (20) років і пільговим періодом (мораторій) у сім (7) років.

Ці Умови відповідають положенням розділу 41 (1a) Закону про фінансову відповідальність 2007 року. Крім того, низька відсоткова ставка зменшує витрати на відсотки для уряду, тоді як тривалий термін дає можливість погашення основної суми позик протягом багатьох років. Ці дві переваги роблять резерви на обслуговування боргу в річному бюджеті нижчими, ніж вони були б інакше, якби позики були на комерційних умовах.

Позики в розмірі 3,121 мільярда доларів США – це позики, пов'язані з проектом. Проекти (одинадцять – 11 за станом на 31 березня 2020 року) включають: проект модернізації нігерійської залізниці (ділянка Іду-Кадуна),

¹⁶³ Eisenman, J., Kurlantzick, J. China's Africa strategy // Current history May, 2006. P.221. URL : https://www.researchgate.net/publication/268043830_China's_Africa_Strategy

проект легкої залізниці в Абуджі, проект розширення чотирьох аеропортів у Нігерії (Абуджа, Кано, Лагос і Порт-Харкорт), проект модернізації нігерійської залізниці (ділянка Лагос-Ібадан) та проект реабілітації та модернізації дороги Абуджа – Кеффі-Макурді.

Вплив цих позик не тільки очевидний, але й видимий. Наприклад, залізнична лінія Іду – Кадуна стала основним джерелом транспорту між Абуджею та Кадуною. Крім того, новий міжнародний аеропорт в Абуджі покращив повітряні перевезення для населення, а залізнична лінія Лагос-Ібадан, коли буде завершена, полегшить рух на жвавій швидкісній автомагістралі Лагос-Ібадан.

Проекти також мають додаткові переваги створення робочих місць не тільки самі по собі, а й через прямих і непрямих постачальників послуг, серед яких є малі та середні підприємства.

Широко визнано, що інвестиції в інфраструктуру є одним з найефективніших інструментів для країн для досягнення економічного зростання та розвитку. Таким чином, використання позик від Китаю для фінансування інфраструктури відповідає цій позиції.

Основний процес та вимоги щодо запозичень з боку уряду прямо викладені в Законі про створення бюро з управління боргом (ETC) 2003 року (DMO Act) і Законі про фіскальну відповідальність 2007 року. Розділ 21 (1) Закону про DMO, «Немає зовнішніх Позика затверджується або одержується Міністром, якщо її умови не будуть викладені на розгляді Національної асамблеї та затверджені її резолюцією» і розділ 41 (1a) FRA, «Уряд усіх рівнів має позичати лише для капітальних витрат та людського розвитку, за умови, що таке запозичення буде здійснюватися на пільгових умовах з низькою відсотковою ставкою та з розумно тривалим періодом амортизації за умови схвалення відповідного законодавчого органу, якщо це необхідно», є повчальними з цього приводу.

Щоб отримати детальну інформацію про процес запозичення та необхідні дозволи, перейдіть до «Рекомендації щодо зовнішніх і внутрішніх

запозичень для федерального уряду, уряду штату та федеральної столичної території та їх установ».

Підсумовуючи, Федеральне міністерство фінансів, бюджету та національного планування працює з MDA, до портфеля яких входить запропонована позика, а також з DMO. Після цього вимагається схвалення Федеральної виконавчої ради (FEC). Лише після схвалення FEC Його Високоповажність просить схвалення Національної Асамблеї (NASS), як того вимагає розділ 41 Закону про фінансову відповідальність 2007 року. Що ще важливіше, позики надаються лише після схвалення NASS. взято, і Нігерія починає скорочувати кредити. Таким чином, запозичення є спільною діяльністю між виконавчою (FEC) і законодавчою (NASS) органами влади.¹⁶⁴

Отже, КНР отримує вигоду від контрактів, водночас сплачуючи за проект Нігерії та обладнання, що використовується для завершення проекту. Структура забезпечення інфраструктури в Нігерії через фінансові ресурси Китаю створюють проблему накопичення боргу. Питання боргу, накопичення та обслуговування є важливим, оскільки китайське фінансування або позики можуть не бути настільки щедрим.

Виклики для китайських інвестицій та кредитів в Нігерії. У вересні 2012 року повідомлялося, що Китай надав Нігерії позику у розмірі 1,1 млрд доларів для будівництва легкої залізниці, терміналів аеропорту і т.д.. Зростаюче китайське кредитування Нігерії ще більше занурить її в чергову боргову пастку. Накопичення боргу за рахунок позик на інфраструктуру - не єдиний виклик для Нігерії. Політика Нігерії щодо "нафти за готівку" є не менш проблематичною. Китай вклав значну суму грошей в енергетичний сектор нігерійської економіки¹⁶⁵.

¹⁶⁴How Much Loan has Nigeria Taken from China // Debt Management Office of Nigeria. 2020. URL: <https://www.dmo.gov.ng/facts-about-chinese-loans-to-nigeria>

¹⁶⁵ Okwe M. FG incurs more debt, takes china \$1.1b credit. // The Guardian. 2012. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BPI/EPA/images/media_services/Director-General/The-Guardian-Nigeria-Literacy-for-Peace-09-September2012.pdf .

Придбання нафтових активів і нафтових блоків в Нігерії, Китай заробив велику суму грошей в нігерійському енергетичному секторі, що б важко простежити через шахрайство щодо купівлі активів, що зараз належать китайським МНК. Китайський метод дії невтручання також сприяє корупції, яка впливає на борг у Нігерії. Нігерія є слабкою країною, де більшість доходів надходить від нафти, і цей дохід мав тенденцію до зникнення в карманах італійських та французьких костюмів нігерійських чиновників. Політика Нігерії давно була відкритою сутичкою за владу, в якій еліти, часто використовуючи етнічну карту і розігруючи племінність та релігійні розбіжності, змагалися за контроль над державою з метою захопити вигоду, пов'язану з величезними доходами від нафти в країні¹⁶⁶. Враховуючи, що Китай був причетний до порушень в минулому і все ще бере участь у таких діях з метою забезпечення нафтових блоків. У листопаді 2012 року доповідь урядової робочої групи свідчить про те, що з 2002 року нафтогазової галузі Нігерії відсутньо 100 млрд. доларів США¹⁶⁷. У цьому ж звіті є й Addax, який зараз належить Китаю. Побачивши, що китайські МНК брали участь у шахрайських схемах в Нігерії, можна дійти до висновку, що політика Китаю сприяє корупції, з недостатньою підзвітністю уряд¹⁶⁸.

Присутність Китаю в Нігерії знижує диверсифікацію експорту, а також має негативний вплив на стійкість боргу, оскільки він зменшує диверсифікацію продукції. Це, в свою чергу, знижує стандарти, підриває демократичні інститути та збільшує корупцію, оскільки Нігерія - багата нафтою, яка залежить від неї. Збільшуючи попит на сировину та стимулюючи експорт сировини, Китай поглиблює надмірну залежність Нігерії від своїх

¹⁶⁶ Taylor I. China's relations with Nigeria. // Round Table 96 (392) (10). 2007. P.642. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00358530701626073>.

¹⁶⁷ Nigeria: The \$100 billion bash. // Africa Confidential 53 (22). 2012. P.3.

¹⁶⁸ Taylor I. China's oil diplomacy in Africa. // International Affairs 82 (5) (10). 2006. P.957. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2006.00579.x>.

товарів, які стали основним джерелом шахрайства та накопичення боргу протягом багатьох років¹⁶⁹.

Отже, позики та гранти допомогли Нігерії розвинути частину своєї інфраструктури та збільшити свій боргу через приписування величезних контрактів Китаю за винятком місцевих ринків, які не отримують вигоди від жодного з контрактів. Кредитний цикл має значно допомогти Китаю отримати вигоду від Нігерії, ніж Нігерії від Китаю. Корупція та відсутність прозорості є однією з головних проблем, що стосуються китайсько-нігерійських відносин. Китай не прозорий у своїх інвестиціях, а розподіл нафтових грошей збільшує корупцію в Нігерії. Така політика, як торгівля, нафта та борг, має великий вплив на Нігерію. Це приносить користь насамперед китайським компаніям, одночасно обмежуючи місцеві нігерійські компанії. Роблячи бізнес і надаючи допомогу, Китай отримує більше пільг і впливає на доходи Нігерії. Успішність китайських інвестицій є сумнівною для Нігерії в довгостроковій перспективі.

¹⁶⁹ Reisen H., Sokhna N. Prudent versus imprudent lending to Africa: From debt relief to emerging lenders. // OECD Development Center. 2008. P.39. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/development/prudent-versus-imprudent-lending-to-africa_242613675043 .

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження автор дійшов наступних висновків:

Досліджено стан наукової розробки та охарактеризовано джерельну базу дослідження. Використану літератури з даної тематики дослідження доцільно класифікувати за країнознавчим критерієм: роботи вітчизняних авторів, китайських фахівців-міжнародників, науковців Нігерії, російських та західних дослідників. Беручи до уваги, що китайські, нігерійські, російські та західні науковці та дослідники з держав мають не однакові позиції з одного й того ж питання. Залучена джерельна база є досить широкою та об'єктивною, охоплює основні питання, що є на порядку денному відносин між Нігерією та КНР, США, Британією, РФ. Джерельна база класифікована наступним чином: 1) документи глав держав та урядів; 2) документи міжнародних організацій; 3) офіційні виступи та заяви політичних та державних діячів Нігерії, Китаю, Сполучених Штатів, Сполученого Королівства, Російської Федерації; 4) публікації ЗМІ. Джерельна база забезпечила більш об'єктивний аналіз сучасної ситуації напрямків зовнішньої політики Нігерії.

Визначено понятійно-категоріальні основи дослідження, розкрито методологію і методи. Зокрема, автором було надано визначення таким категоріям як «зовнішня політика», «зовнішньополітична стратегія», їх основні складові. У форматі реалізації зовнішньополітичної стратегії держави, зокрема, з урахуванням об'єкту дослідження – зовнішньої політики Нігерії, було надано ґрунтовне пояснення таким концепціям як «жорстка сила», «м'яка сила», «розумна сила». Було використано такі принципи наукового дослідження як принцип об'єктивності, системності, термінологічний принципи, які сприяли всебічному аналізу зовнішньої політики Нігерії. Зокрема, системний підхід не лише дозволив розглянути регіон відносини Нігерії з великими державами як окрему підсистему міжнародних відносин, а й показати рівні взаємозалежності держав та їх вплив на Нігерію. Важливими стали наступні підходи: комплексний та аксіологічний. Відзначимо, що

аксіологічний підхід дозволив не лише проаналізувати концепцію «спільноти єдиної долі», а й продемонструвати її реалізацію. Також автором були використані загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція та дедукція, періодизації, ретроспективний, описовий. Серед спеціальних методів слід виділити метод порівняльного політологічного аналізу.

Висвітлено зовнішньополітичну діяльність президентських адміністрацій Нігерії у 1999-2022 рр. Нігерія після 1999 року повернулася до співпраці із цивілізованим світом, але вже під керівництвом демократичного президента О. Обасанджо, якому вдалося залучити багато іноземних інвестицій до держави, особливо у нафтовій сфері. Також не будемо забувати, що Нігерія також активно брала участь в діяльності міжнародних організацій, приділяючи увагу більше регіональним проблемам Африки. Основним завданням О. Обасанджо було погашення зовнішнього боргу Нігерії, який тоді складав 32 млрд. дол. США. Зовнішня політика М. Яр-Адуа можна охарактеризувати як пасивну, тим не менш, він намагався перемістити фокус з економічної дипломатії на дипломатію громадян, що базувалася на захисті та добробуті громадян Нігерії як удома, так і в діаспорі.

Пріоритетом зовнішньої політики президента Г. Джонатана було посилення ролі Нігерії в регіональній політиці. Адміністрація ініціювала зміни парадигм у зовнішній політиці країни, не просто реагуючи на глобальні події як вони відбуваються, але з використанням внутрішніх потреб і динаміки Нігерії для побудови прогресивних зовнішніх відносин. Проте Г. Джонатан на практиці теж проводив пасивну політику на міжнародній арені. 2009-2015 рр. можна вважати періодом міжнародної перерви для Нігерії; період затишшя або бездіяльності в результаті діяльності уряду Джонатана. Зовнішня політика Нігерії під адміністрацією цього президента була також під впливом проблем безпеки, тероризму, некомпетентності керівництва, корупції, економічної стагнації, етнічної кризи, релігійного розколу, між обцинного насильства, демократичної консолідації та загроз національній інтеграції нігерійців як

повноцінної нації, що негативно вплинуло на проведення зовнішньої політики Нігерії.

Президент М. Бухарі прийняв деякі нові напрямки у зовнішній політиці своєї адміністрації з передвиборчим маніфестом його партії, який обіцяв виборцям, що нігерійські національні інтереси будуть керувати його зовнішньою політикою, після чого адміністрація зосередиться на субрегіоні Західної Африки. Президент не відступив від трьох своїх кардинальних планів: боротьба з незахищеністю та корупцією, розвиток економіки, створення робочих місць, навіть у його здійсненні зовнішньої політики. Вперше в історії зовнішньої політики Нігерії М. Бухарі вирішив це зробити, будучи як у співробітництві з традиційними західними державами, так і Китаєм, щоб виконати ці три кардинальні плани, які він обіцяв країні.

Африка залишається центром зовнішньої політики Нігерії незалежно від змін у владі Нігерії, одним із лідерів руху проти апартеїду, Нігерія брала участь у врегулюванні суперечок та підтримці миру на континенті вартістю приблизно 10 млрд доларів і 2000 солдатів. Нігерія ґрунтується на ідеї «великого братства», має на меті стати політичним та економічним лідером в Африці. Ніде так не проявляється велике братство Нігерії, як у Західній Африці, де вона виступила за створення ЕКОВАС, найбільшої регіональної організації континенту, а також зіграла важливу роль у миротворчій діяльності, особливо в Ліберії та Сьєрра-Леоне, навіть незважаючи на спротив нігерійської громадськості.

З'ясовано вплив суспільства на зовнішню політику Нігерії. Нігерійські штати складається з сотень етнічних груп, кожна з яких має власну культурну ідентичність, деякі суспільні цінності виходять за межі етнічних кордонів і є спільними для нації в цілому і вплинули на те, як країна себе поводить на міжнародному рівні. Вплив культури на зовнішню політику Нігерії, незважаючи на переваги, також має негативну сторону. Поширеність корупції та культура кумівства історично були у Нігерії. Численні не кар'єрні чиновники були призначені послами та високими комісарами на підставі

особистих стосунків та зв'язків, а не заслуг. Ця практика виявилася контрпродуктивною і вплинула на виконання директив зовнішньої політики. Однак останнім часом вона є менш поширеною через спробу адміністрації Джонатана виправити це. Внутрішня потреба зберегти національну єдність і стабільність в результаті соціального та культурного різноманіття також дещо зіграла роль у зовнішній політиці, що ускладнило досягнення консенсусу. Тенденція Нігерії шукати консенсус всередині багатоетнічного суспільства на усі питання та виклики є причиною постійних провалів у зовнішній політиці.

Здійснено компаративний аналіз співпраці Нігерії з Сполученим Королівством та США у військово-політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах. Зазначено, що відносини Нігерії зі Сполученим Королівством мають потенціал і значною мірою зумовлені економічними міркуваннями та міркуваннями безпеки. На економічному рівні слід звернути увагу на три чинники: нігерійська діаспора у Великій Британії у світлі поточної діяльності Комісії з діаспори Нігерії, інноваційні партнерства з Африкою та розвиток торгівлі. На рівні безпеки співпраця не може не вимагати від Великої Британії допомоги Нігерії, у світлі зростаючої загрози національній єдності, значною мірою спричиненої нездатністю уряду вирішити проблему повстанців Боко Харам, нападів рецидивістів-пастухів Фулані на фермерів та зростанням нападів і жорстоких вбивств християн, що може спровокувати другу громадянську війну. Насправді, майбутнє відносин не може не спровокувати кризу та конфлікт інтересів, коли середовище відносин стає надмірно небезпечним.

Нігерія є другим за величиною торговим партнером Сполучених Штатів в Африці; двостороння торгівля між країнами в 2019 році збільшилася до понад 10 млрд доларів. США пишаються тим, що є одним з найбільших іноземних інвесторів у Нігерії. Підтримка економічного зростання включає фінансування 8,5 млн. доларів США на техніко-економічне обґрунтування та технічну допомогу у 2020-2021 роках, розширення кредитних гарантій на суму до 80 млн. доларів та координацію фінансування розвитку у таких важливих

галузях, як сільське господарство, охорона здоров'я, відновлювана енергетика та інформація та зв'язок. технології. Ця діяльність підтримує двосторонні торговельні та інвестиційні зв'язки, одночасно будуючи більш сучасну та стійку інфраструктуру по всій Нігерії. Сполучені Штати підтримують розширення ринків приватного сектору в Нігерії, а також впровадження методів підвищення продуктивності, зміцнення стійкості та покращення харчування для понад двох мільйонів фермерів та їхніх громад. Поточні програми охорони здоров'я США охоплюють понад 60 мільйонів нігерійців, які надають рятувальні послуги, зокрема шляхом навчання працівників громадського здоров'я та покращення доступу до якісних ліків, вакцин, медичних закладів та матеріалів для репродуктивного здоров'я.

Охарактеризовано російський вектор зовнішньої політики Нігерії, який, порівнюючи із західними державами та КНР, не є надто пріоритетним. Треба сказати, що є кілька причин слабого розвитку російсько-нігерійського економічного співробітництва. Але головна з них – майже повне незнання російськими і нігерійськими бізнесменами можливостей, наявних на ринках обох країн. Насамперед, це помітна дестабілізація внутрішньополітичної ситуації в результаті дій ісламістських екстремістів Боко Харам, триває конфлікт і в нафтоносному районі дельти Нігеру. Ще одна проблема – зростання піратської активності в Гвінейській затоці, перш за все біля берегів Нігерії – неподалік від дельти Нігеру, тобто в районі найбільшого поширення контрабанди нафти і зброї. Таким чином, однією з причин слабого розвитку співпраці є відсутність безпеки: викрадення російських моряків, нафтовиків, інших фахівців, тривалі переговори зі звільнення, з чим не може миритися російська сторона. Крім цього, в Росії поширена думка, що в Нігерії не виходить ефективно працювати через високий рівень ризиків і непостійність партнерів. Однак успіхи інших іноземних компаній свідчать про те, що в країні є досить стабільні партнери, з якими цілком можна співпрацювати.

Розкрито особливості співпраці Нігерії з КНР. Найбільшим інвестиційним партнером Нігерії та й всієї Африки є Китайська Народна

Республіка. Інвестиції Китаю в торгівлю та борг Нігерії уособлюють в собі позитивні та негативні результати для нігерійської економіки. Залучення Китаю в багатообіцяючі сектори не відповідають цілям держави і лише погіршують те, що намагався вдосконалити уряд Нігерії. Нігерійський уряд вважає, що, відкривши свої ринки для іноземних інвесторів, таких як Китай, вони можуть досягти свого прагнення економічного розвитку. Хоч його партнерство допомогло збільшитись інвестиції, розвиток розвідки родовищ нафти і газу та збільшення видобутку нафти для економічного зростання, зовнішня політика Китаю багато в чому перешкоджає потребам самої Нігерії. Інвестиції Китаю в торговий сектор не збільшують можливості Нігерії розвивати виробничі галузі, сприяти розвитку місцевих та малих середніх підприємств, збільшення зайнятості, зменшення імпорту дешевих товарів, зменшення контрабанди товарів, та розвивати нігерійські місцеві ринки. Це суперечить збільшенню місцевого виробництва товарів для сприяння промисловості, водночас покращуючи виробництво в Нігерії наміри на експортну орієнтацію. Більше того, китайські інвестиції в нафтовий сектор лише погіршують залежність Нігерії від природних ресурсів, до того ж забруднюється довкілля та порушуються нігерійські закони. Зниження корупції та відсутність прозорості поглиблюється, коли Китай бере участь у корумпованих схемах забезпечення нафтових блоків та активів. Зменшення боргу та державних видатків навряд чи можна досягти за допомогою китайських пакетів допомоги та позики з подальшими поступками щодо них.

Загалом, немає сумнівів, що Китай є хорошим економічним партнером, який може сприяти інвестиціям та збільшенню економічного зростання в Нігерії, але допомога Китаю та партнерство відбувається за рахунок Нігерії. Місцеві ринки та підприємства, а також зайнятість страждає від цього партнерства. Промисловість, природні ресурси та корупція Нігерії є справжнім викликом для будь-якої держави. Партнерство Китаю полегшує деякі нагальні потреби, але ці потреби не можуть викоринити бідність та відсталість

нігерійського населення. Китайські інвестиції не є стійкими для економіки Нігерії, яка стає дедалі залежною від КНР.

Отже, в XXI столітті відбулися істотні зміни у зовнішньополітичних пріоритетах Федеративної Республіки Нігерія. Акцент зроблено на власні національні інтереси, разом з тим. До числа пріоритетних завдань, як і раніше, належать безпека, єдність країн континенту та економічна інтеграція. Нігерія наразі прагне до диверсифікації відносин із світом, керуючись передовсім прагматичними інтересами. Найбільшої ваги набула «економічна дипломатія».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

1. Встреча с Президентом Нигерии Мухаммаду Бухари // Президент России. 2019. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/61888>
2. Декларация о принципах дружественных отношений и партнерства между Российской Федерацией и Федеративной Республикой Нигерией // Президент России, 6 марта 2001, URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3286>
3. ОАО «Газпром» и «Нигерийская национальная нефтяная корпорация» подписали меморандум о взаимопонимании // Газпром. 3 сентября 2008, URL: <https://www.gazprom.ru/press/news/2008/september/article56744/>
4. Об участии Россельхознадзора в 4-ом заседании Межправительственной Российско-Нигерийской смешанной комиссии по экономическому и научно-техническому сотрудничеству // Россельхознадзор. 14 ноября 2016, URL: <https://fsvps.gov.ru/fsvps/news/19110.html>
5. Посол Нигерии в России Проф. Абдуллахи И. Шеху был принят Президентом ТПП РФ С.Н. Катыриным // Торгово-промышленная палата российской федерации. 21 сентября 2021. URL: http://rus-ngr.tpprf.ru/ru/news/?CODE=posolnigeriivrossiiprofabdullakhiishekhubylprinyatprezidentomtpprfsnkatyrinum_i428818
6. Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Нигерии о сотрудничестве в проектировании, сооружении, эксплуатации и выводе из эксплуатации Центра на базе многоцелевого исследовательского реактора на территории Федеративной Республики Нигерии // Электронный фонд правовых и нормативно-технических документов. 30 мая 2016, URL: <https://docs.cntd.ru/document/420362972>
7. Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Нигерии о взаимном

- поощрении и защите капиталовложений // Министерство иностранных дел Российской Федерации. 24 июня 2009. URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-146/45408
8. Сотрудничество с Нигерией // Рособоронэкспорт. 2016. URL: <http://roe.ru/export/nigeriya/>
 9. Стенограмма выступления и ответов на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова на совместной пресс-конференции по итогам переговоров с Министром иностранных дел Нигерии О.Аджумогобией, г.Абуджа, 17 ноября 2010 года // Министерство иностранных дел Российской Федерации. 18 октября 2010. URL: https://www.mid.ru/press_service/minister_speeches/-/asset_publisher/7OvQR5KJWVmR/content/id/228682
 10. Меморандум о взаимопонимании между Федеральным космическим агентством, Российская Федерация и Национальным агентством космических исследований, Федеративная Республика Нигерия по вопросам сотрудничества в области исследования и использования космического пространства в мирных целях // Электронный фонд правовых и нормативно-технических документов. 24 июня 2009. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902243516>
 11. Нигерия и Россия // Посольство Российской Федерации в Нигерии. 2020. URL: <https://nigeria.mid.ru/obsaa-informacia>
 12. Нигерия нуждается в российских технологиях в различных сферах экономики // Московская торгово-промышленная палата. 23 сентября 2020. URL: <https://mostpp.ru/news/mezhdunarodnaya-deyatelnost/nigeriya-nuzhdaetsya-v-rossiyskikh-tehnologiyakh-v-razlichnykh-sferakh-ekonomiki/>
 13. О компании ALSCON // Русал. URL: <https://rusal.ru/about/geography/alscon/>
 14. Constitution of the Federal Republic of Nigeria // Nigerian Law. 1999. URL: <http://www.nigeria-law.org/ConstitutionOfTheFederalRepublicOfNigeria.htm>

- 15.HIV/AIDS Programs // U.S. Embassy& Consulate in Nigeria. 2021. URL: <https://ng.usembassy.gov/embassy-consulate/us-centers-disease-control-prevention-cdc/hivaids-programs>
- 16.How Much Loan has Nigeria Taken from China // Debt Management Office of Nigeria. 2020. URL: <https://www.dmo.gov.ng/facts-about-chinese-loans-to-nigeria>
- 17.Joint Statement between the People's Republic of China and the Federal Republic of Nigeria // Chinese Embassy in Nigeria. 2014, October 5. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceng//eng/xw/t1154588.htm>
- 18.Memorandum of Understanding between Nigeria and the United Kingdom // Government of the United Kingdom. 2021, March 19. URL:<https://www.gov.uk/government/publications/return-of-stolen-assets-confiscated-by-the-uk-agreement-between-the-uk-and-nigeria/mou-between-uk-and-nigeria-on-the-modalities-for-return-of-stolen-assets-confiscated-by-the-uk-annex-1>
- 19.National Security Strategy // Ministry of Defence. 2017. URL: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2017.pdf?ver=CnFwURrw09pJ0q5EogFpwg%3d%3d>
- 20.Our history // The Commonwealth. URL: <https://thecommonwealth.org/about-us/history>
- 21.Parliamentary Debates // House of Commons Official. 2009, June 17. URL:<https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmhansrd/chan93.pdf>
- 22.PM Africa Investment Summit speech // Government of the UK. 2020, January 20. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-africa-investment-summit-speech-20-january-2020>
- 23.President Obama's Meeting with Nigerian President Muhammadu Buhari // The White House President Barack Obama. 2015, July 21. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/07/21/president-obama-s-meeting-nigerian-president-muhammadu-buhari>

24. Remarks by President Trump and President Buhari of the Federal Republic of Nigeria in Joint Press Conference // US Embassy & Consulate in Nigeria. 2018. URL: <https://ng.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-president-buhari-of-the-federal-republic-of-nigeria-in-joint-press-conference/>
25. Secretary Antony J. Blinken Before Virtual Meeting with Nigerian President Muhammadu Buhari and Foreign Minister Geoffrey Onyeama // U.S. Department of State. 2021, April 27. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-before-virtual-meeting-with-nigerian-president-muhammadu-buhari-and-foreign-minister-geoffrey-onyeama/>
26. Secretary Antony J. Blinken and Nigerian Foreign Minister Geoffrey Onyeama at a Joint Press Availability // U.S. Department of State. 2021. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-nigerian-foreign-minister-geoffrey-onyeama-at-a-joint-press-availability/>
27. The United States-Nigeria Bi-National Commission Joint Communique // U.S. Embassy & Consulate in Nigeria. 2016, March 30. URL: <https://ng.usembassy.gov/united-states-nigeria-bi-national-commission-joint-communique-march-30-2016-2/>
28. The United States and Nigeria: Strategic Partners // U.S. Department of State. 2021, April 27. URL: <https://www.state.gov/the-united-states-and-nigeria-strategic-partners/>
29. UK and Nigeria step up cooperation to end Boko Haram threat // Government of the United Kingdom. 2018 August 29. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-nigeria-step-up-cooperation-to-end-boko-haram-threat>
30. UK total trade: all countries, non-seasonally adjusted // Office of national statistics. 2021, October 26. URL: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/datasets/uktotaltradeallcountriesnonseasonallyadjusted>

31. UK-Africa Investment Summit 2020 // Government of the United Kingdom. 2020, January 21. URL: <https://www.gov.uk/government/topical-events/uk-africa-investment-summit-2020/about>
32. U.S. Relations With Nigeria // United States Government. 2021, April 29. URL: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-nigeria/>
33. Wang Yi Holds Talks with Nigerian Foreign Affairs Minister Geoffrey Onyeama // Chinese Ministry of Foreign Affairs. 2021. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceunes//eng/zgyw/t1844914.htm>
34. 中国的军事战略 // 中华人民共和国国务院新闻办公室. 2015. URL: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2015/Document/1435161/1435161.htm>

Статистичні довідники

35. The UK and Nigeria // Armed Extraction. 2013. URL: https://platformlondon.org/wp-content/uploads/2013/08/ArmedExtraction_web_final-4.pdf

ЛІТЕРАТУРА

Публікації ЗМІ

36. Межгосударственные отношения России и Нигерии // РИА Новости. 23 октября 2019. URL: <https://ria.ru/20191023/1560062975.html>
37. Нигерийская госкомпания NNPC сохраняет планы по сотрудничеству с "Газпромом" по разведке в Нигерии // Нефтегазовая вертикаль. 4 июня 2015. URL: http://www.ngv.ru/news/nigeriyskaya_goskompaniya_nnpc_sokhranyaet_plany_po_sotrudnichestvu_s_gazpromom_po_razvedke_v_nigeri/
38. Нигерия зарегистрировала «Спутник V» // Коммерсантъ. 15 июля 2021. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4901015>
39. Нигерия и Россия подписали соглашение о военном сотрудничестве // Голос Америки. 26 августа 2019. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nigeria-russia-sign-military-cooperation-agreement/6016775.html>

40. РФ и Нигерия подписали соглашения о развитии проектов по сооружению АЭС и исследовательского ядерного центра // Интерфакс Россия. 30 октября 2017. URL: <https://www.interfax-russia.ru/rossiya-i-mir/rf-i-nigeriya-podpisali-soglasheniya-o-razvitii-proektov-po-sooruzheniyu-aes-i-issledovatel'skogo-yadernogo-centra>
41. Buhari arrives White House for meeting with Trump // Vanguard 2018, April 30. URL: <https://www.vanguardngr.com/2018/04/buhari-arrives-white-house-meeting-trump/>
42. Dynamics of Nigerian-British Relations in the Post-Brexit Era: The Challenge of New Anglo-French Rivalry // This Day. 2020, February 2. URL: <https://www.thisdaylive.com/index.php/2020/02/02/dynamics-of-nigerian-british-relations-in-the-post-brexit-era-the-challenge-of-new-anglo-french-rivalry/>
43. Italy attacks UK over Nigeria hostage rescue // Financial Times. 2012, March 9. URL: <https://www.ft.com/content/f371d0fa-6a04-11e1-b54f-00144feabdc0>
44. Mixed reactions to 'absolutely huge' UK-Nigeria trade deal // African Business. 2021, May 17. URL: <https://african.business/2021/05/trade-investment/mixed-reactions-to-absolutely-huge-uk-nigeria-trade-deal/>
45. Nigeria: The \$100 billion bash // Africa Confidential. 2012. 53 (22). P.3.
46. Nigerian militant campaign hits oil production // Reuters. 2008. September 21. URL: <https://uk.reuters.com/article/2008/09/21/uk-nigeria-delta-sacks-idUKLL29442920080921>
47. Q+A-What is at stake in Nigeria's Niger Delta? // Reuters. 2009, December 19. URL: <https://www.reuters.com/article/nigeria-delta-idUKLDE5BI04520091219>
48. The Scale and Dimensions of the British Council's Work in Nigeria over the last 75 years // Premium Times. 2020, January 20. URL: <https://www.premiumtimesng.com/promoted/375213-promoted-the-scale-and-dimensions-of-the-british-councils-work-in-nigeria-over-the-last-75-years.html>
49. UK intervention in Mali is strategy for future, says defence secretary // Guardian. 2013, January 29. URL: <https://www-the-guardian->

com.translate.google/world/2013/jan/29/uk-intervention-mali-strategy-future?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=es&_x_tr_hl=zh-CN&_x_tr_pto=nui,op

Статті

50. Акопов А. Р. Економічні відносини КНР та Нігерії // Могилянські читання – 2020 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXIII Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доп. Міжнародні відносини та світова політика, Миколаїв, 16-20 листоп. 2020 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. С. 23-24
51. Веденєєв Д.В. Особливості застосування Китаєм інструментарію “м'якої сили” // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. 2020. С.164-167
52. Габро І., Акопов А. Проблеми торговельно-економічних відносин КНР і Нігерії на початку XXI століття // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2020. № 2. С. 42-47.
53. Гаврилова Н.Г. Прогнозирование развития торгово-экономического сотрудничества России и Нигерии // Экономика: вчера, сегодня, завтра. 2018. Том 8. № 3А. С. 387-396.
54. Городня Н.Д. Політика США у Субсахарській Африці за президентства Б.Обами. // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.7-12.
55. Дегтерев Д.А., Ли Янь, Трусова А.А. Российская и китайская системы оказания международной помощи: сравнительный анализ // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2017. Т. 17. № 4. С. 824—838. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiyskaya-i-kitayskaya-sistemy-okazaniya-mezhdunarodnoy-pomoschi-sravnitelnyu-analiz/viewer>.
56. Денисова Т.С. Нигерия и Китай: проблемы экономического и политического сотрудничества // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2018. Т. 18. № 3. С. 673—685. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nigeriya-i-kitay-problemy-ekonomicheskogo-i-politicheskogo-sotrudnichestva/viewer>

57. Денисова Т.С. Тропическая Африка: эволюция политического лидерства // Институт Африки РАН. 2016. С. 596.
58. Костелянец С. В. Страны Африки: проблемы и пути экономического развития // Восток. Афро-азиатские общества: история и современность. 2014. Выпуск №5 С. 188-191. URL: <https://vostokoriens.jes.su/s086919080000616-4-1-ru-14/>
59. Костелянец С.В. Конфликты в Африке: причины, генезис и проблемы урегулирования (этнополитические и социальные аспекты) // Восток. Афро-Азиатские общества: история и современность. 2014. № 4. С. 196-202.
60. Олійник О.М. Нова модель стратегічного партнерства Китаю та країна Африки на сучасному етапі // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.21-26.
61. Пророченко Н.О. Політичний іслам у країнах Субсахарської Африки // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.41-48.
62. Кравець О.А. Китайсько-африканське культурно-освітнє співробітництво як механізм “м'якої сили” // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. 2020. С.203-206.
63. Тихоненко І. В., Акопов А. Р. Реалізація африканської політики КНР: прорахунки на нігерійському векторі // Глухівські читання – 2020. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук : Збірник матеріалів Х міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. О.І. Луценко. Глухів, 2020. С. 66-69.
64. Толстов С.В. Тенденції політичної взаємодії між ЄС та країнами Африки // Інститут всесвітньої історії НАН України. 2016. С.13-20.
65. Adebayo K. Idahosa S. An Analysis of the Nigerian Foreign Policy: A Narrative // ResearchGate. 2017. P.215-221. URL: https://www.researchgate.net/publication/321034775_An_Analysis_of_the_Nigerian_Foreign_Policy_A_Narrative

66. Ade-Ibijola, O. A. Overview of National Interest, Continuities and Flaws in Nigeria Foreign Policy. // *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2013. 3(1). P.567-572.
67. Akinrinade S., Olukoya O. Globalization and deindustrialization: South- south neo-liberalism and the collapse of the Nigerian textile industry. // *The Global South* 2008. 2 (2): 159. P.166
68. Akpan, NS., Akpabio. EM. Oil and conflicts in the Niger delta region, Nigeria: Facing the facts // *Journal of Social Development in Africa* 2009. 24 (1) (05): 9-35. P.13.
69. Amadasun, A. B. China-Nigeria economic cooperation: Conceptualization, contending issues and prospects and its implications for the west african sub-region / / 12th EADI General Conference Global Governance for Sustainable Development. 2008, June 24.
70. Bola A. Akinterinwa Nigeria: Dynamics of Nigerian-British Relations in the Post-Brexit Era - the Challenge of New Anglo-French Rivalry // *All Africa*. 2020, February 2. URL: <https://allafrica.com/stories/202002020004.html>
71. Brautigam D. *The dragon's gift: The real story of China in Africa* // OUP Oxford. 2009. P.113.
72. Bustany C. and Daphne W. Chevron's alleged human rights abuses in the Niger delta and involvement in Chad- Cameroon pipeline consortium highlights need for world bank human rights investment screen // *Institute for Policy Studies*. 2000. URL : [ustainable-economy.org/wp-content/uploads/2018/02/Chevron-HR-in-Niger-Delta-Chad-Cam.pdf](https://sustainable-economy.org/wp-content/uploads/2018/02/Chevron-HR-in-Niger-Delta-Chad-Cam.pdf) . P. 466.
73. Courson E. MEND: Political marginalization, repression, and petro-insurgency in the Niger delta. // *African Security*. 2011. P. 20-43. 4 (1) (01). URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19392206.2011.551060> .
74. Eisenman, J., Kurlantzick, J. *China's Africa strategy*. // *Current history*. 2006, May. P.221. URL : https://www.researchgate.net/publication/268043830_China's_Africa_Strategy

75. Kayode, I. B. Repositioning Nigeria Foreign Policy for National Development: Issues, Challenges And Policy Options // Afro Asian Journal of Political Science. 2016. 7(2), P. 1-14. URL: <http://www.onlineresearchjournals.com/aajoss/art/198.pdf>
76. Lamido, S. Challenges of foreign policy making and implementation in Nigeria: An insider's perspective // Society for International Relations Awareness (SIRA). 2012 October. P9.
77. Lawal, L. D., Daiyabu, M. H. (2015). Developmental Diplomacy in a Globalised World: The Imperatives of Soft Power in Nigeria's External Relations under the Transformation Agenda of President Jonathan // International Affairs and Global Strategy. 2015. №28. P. 5-12.
78. Martino. M . Soft Power: theoretical framework and political foundations // ResearchGate. 2020. P.11-24. URL: https://www.researchgate.net/publication/348593234_Soft_Power_theoretical_framework_and_political_foundations
79. Mthembu-Salter, G. Elephants, ants and superpowers: Nigeria's relations with China. // South African Institute of International Affairs. 2009. P 10. URL: <https://www.africaportal.org/publications/elephants-ants-and-superpowers-nigerias-relations-with-china/>
80. Obi, C. I. Nigeria's foreign policy and transnational security challenges in West Africa // Journal of Contemporary African Studies. 2008. 26(2). P.183-196.
81. Obiorah, N., Kew, D., Tanko. Y. "Peaceful rise" and human rights: China's expanding relations with Nigeria. // China into africa: Trade, aid and influence. 2008. P.280. URL : <https://documento.mx/documents/china-china-into-africa-trade-aid-and-influence-5c1128a9918a5>
82. Okwe M. FG incurs more debt, takes china \$1.1b credit. // The Guardian. 2012. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BPI/EPA/images/media_services/Director-General/The-Guardian-Nigeria-Literacy-for-Peace-09-September2012.pdf

83. Oni, E. O., & Taiwo, A. M. Re-Thinking Nigeria's Foreign Policy Beyond "Big Brotherism" Towards Economic Diplomacy // *Canadian Social Science*. 2016. 12(10). P. 62-71.
84. Ota, E. N., Ecoma, C. S. Nigerian Foreign Policy in a Globalising World: The Imperative of a Paradigm Shift // *Journal of Asian Development*. 2015. 1(1). P.55- 65.
85. Oyeranti O., Babatunde, A. M., Ogunkola, O. E., Bankole, A. S. China- Africa investment relations: A case study of Nigeria. // *African Economic Research Consortium (AERC)*. 2010 . URL: <http://aercafrica.org/wp-content/uploads/2018/07/china15.pdf>
86. Reisen H., Sokhna N. Prudent versus imprudent lending to Africa: From debt relief to emerging lenders // *OECD Development Center*. 2008. P.11. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/development/prudent-versus-imprudent-lending-to-africa_242613675043
87. Tayo, S. An Assessment of Britain's Relations with Nigeria in 2018 // *Divergent Option on Conflict Studies and Analysis Project*. 2019, January. URL: <https://divergentoptions.org/2019/01/17/an-assessment-of-britains-relations-with-nigeria-in-2018/>
88. Taylor I. China's relations with Nigeria. // *Round Table*. 2007. 96 (392) (10). P.642. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00358530701626073>
89. Taylor I. China's oil diplomacy in Africa // *International Affairs*. 2006. 82 (5) (10). P.957. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2006.00579.x>.
90. Vines A., Lillian W., Markus W., Indira C. Thirst for African oil : Asian national oil companies in Nigeria and Angola. // *Chatham House*. 2009. P.14. URL : https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0809_africanoil.pdf
91. Zafar. Ali. The growing relationship between China and Sub-Saharan Africa: Macroeconomic, trade, investment, and aid links. // *World Bank Research*

Observer. 2007. 22 (1): 103-30. P.121. URL :
<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wbro/lkm001> .

92.Zhao H. China's oil venture in Africa. // East Asia. 2007, November 8. P.406.

Дисертації

93. Угонна У.В. Стратегія КНР щодо країн Африки: дис. ... канд. політ. наук:
23.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ. 2020. 234 с. URL:
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Uhvu_Viktor/Polityka_KNR_schodo_krain_Afryk
y.pdf?PHPSESSID=o1g339p5t6fh3cqtm1svlp92b3](https://shron1.chtyvo.org.ua/Uhvu_Viktor/Polityka_KNR_schodo_krain_Afryky.pdf?PHPSESSID=o1g339p5t6fh3cqtm1svlp92b3)